

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГАЧКОВ Андрій Миколайович

УДК 328:005.591.6](477-88)

**ДИСЕРТАЦІЯ
УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІТЧИЗНЯНУ
ПАРЛАМЕНТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ**

Спеціальність 052 «Політологія»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А.М.Гачков

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Лідія Іванівна Даниленко

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Гачков А.М. Упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. – Київ, 2025.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з політології за спеціальністю 052 «Політологія». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2025.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні механізмів впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та розробленні перспективних напрямів їх застосування в сучасних умовах в Україні.

Обґрунтовано політико-правові, організаційно-функціональні та технологічні механізми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність у сучасних умовах в Україні, які включають: політико-правове забезпечення інноваційної парламентської діяльності; суб'єкти впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та їх повноваження; сучасні інновації в парламентській діяльності, що ґрунтуються на застосуванні інформаційно-комп'ютерних і комунікативних технологій.

Систематизовано наукові погляди представників суспільно-політичних наук щодо трактування базового поняття дослідження – інноваційна парламентська діяльність, як особливий вид політико-управлінської діяльності, що здійснюється її суб'єктами (парламентарями, працівниками апарату парламенту, лідерами політичних партій та громадських об'єднань) на державному і місцевому рівнях, з вироблення й реалізації публічної політики на засадах інновацій, консенсусної культури, партнерства, співробітництва, системності, цільової спрямованості, відкритості, відповідальності, творчості,

субсидіарності.

Розроблена й обґрунтована теоретична модель створення електронного законопроекту у парламентській діяльності ґрунтується на математичних алгоритмічних, інформаційно-комунікаційних, телекомунікаційних та цифрових технологіях; включає такі етапи, як: формування ініціативної групи розробників законопроекту; використання наявних соціальних мереж і програмних продуктів; організація онлайн участі членів ініціативної групи для розроблення й обговоренні законопроекту; розроблення процедури електронного голосування за законопроект; висвітлення результату у соціальних мережах; надання наукового експертного рішення щодо законопроекту.

Класифіковано інноваційні технології парламентської діяльності на комунікативно-технологічні (реінженірінг, аутсорсинг, бенчмаркінг) та інформаційно-технологічні (автоматизовані (машинні), робототехнічні та кіберфізичні, штучний інтелект/AI).

Визначено перспективні канали комунікації суб'єктів парламентській діяльності (парламент, місцеві ради, уряд, громадянські об'єднання), що ґрунтуються на концепції відкритої держави, яка, своєю чергою, базується на принципах транспарентності (відкритості, прозорості, гласності, підзвітності), демократичності, інноваційності, й активно застосовується у світовій практиці у парламентських процесах і процедурах (вибори, регламенти, законотворча діяльність, законодавча діяльність, пост законодавча/контрольна діяльність тощо) з метою покращення діяльності роботи парламенту, як вищого законодавчого органу держави.

Охарактеризовано міжнародний досвід країн розвинутої демократії з упровадження інноваційних технологій у парламентські, зокрема, виборчі процеси (Фінляндія, Нідерланди) та парламентські регламентні процедури (США, Німеччина) з урахуванням сучасних теорій у сфері соціально-політичних наук - інноватики, лідерства, семіотики, комунікології, парламентаризму.

У першому розділі *«Теоретичні аспекти дослідження інноваційних технологій у парламентській діяльності»* визначено сутність, структуру та відмінність понять «парламентська діяльність» та «інноваційна парламентська діяльність», етапи еволюційного розвитку парламентської діяльності в умовах інноваційних змін, досвід застосування інноваційних технологій у вітчизняній парламентській діяльності.

У другому розділі *«Обґрунтування механізмів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність»* розкрито механізми: політико-правового забезпечення інноваційної парламентської діяльності в Україні шляхом аналізу чинного законодавства України у сфері інноваційної діяльності; організаційно-функціонального забезпечення - шляхом визначення суб'єктів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та їх повноважень, зокрема, шляхом розширення їх повноважень у застосуванні ІКТ у виборчих, законотворчих, законодавчих, пост-законодавчих процесах; технологічного забезпечення – шляхом виокремлення особливостей застосування інструментів електронного парламенту, інших інформаційних, телекомунікаційних, цифрових технологій та технологій штучного інтелекту у сучасному інформаційному суспільстві.

У третьому розділі *«Перспективи впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність»* враховано міжнародний досвід з упровадження інноваційних технологій у парламентські процеси (виборчі, законотворчі) і процедури (регламентні, законодавчі, пост-законодавчі); розглянуто проблеми реалізації Концепції відкритої парламентської діяльності в Україні; надано практичні рекомендації Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, інституціям громадянського суспільства (політичним партіям, громадським об'єднанням) з удосконалення механізмів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність.

Ключові слова: Верховна Рада України, парламент, парламентаризм, парламентська діяльність, депутат, інновації, інноваційна політика, інноваційна

технологія, електронний парламент, цифровізація, діджиталізація, штучний інтелект, інформаційне суспільство, представницька влада, представницькі органи влади, демократія.

ANNOTATION

Gachkov A.M. Implementation of innovative technologies in domestic parliamentary activity. – Qualifying scientific work on manuscript rights. - Kyiv, 2025.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in Political Science, specialty 052 "Political Science". – Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Kyiv, 2025.

The dissertation made a theoretical generalization and offered a new solution to a specific scientific task, which consists in the scientific and theoretical substantiation of the mechanisms of introducing innovative technologies into the domestic parliamentary activity and the development of promising directions for their application in modern conditions in Ukraine.

The political-legal, organizational-functional and technological mechanisms of introducing innovative technologies into the domestic parliamentary activity in modern conditions in Ukraine are substantiated, which include: political and legal provision of innovative parliamentary activity; subjects of the implementation of innovative technologies in domestic parliamentary activity and their powers; modern innovations in parliamentary activity based on the application of information, computer and communication technologies.

The scientific views of representatives of social and political sciences regarding the interpretation of the basic concept of research - innovative parliamentary activity as a special type of political and administrative activity have been determined, which is carried out by its subjects (parliamentarians, employees of the parliament apparatus, leaders of political parties and public associations) at the

state and local levels, from the development and implementation of public policy on the basis innovation, consensus culture, partnership, cooperation, systematicity, target orientation, openness, responsibility, creativity, subsidiarity.

The developed and substantiated theoretical model of creating an electronic bill in parliamentary activity is based on mathematical algorithmic, information and communication, telecommunication and digital technologies; it includes such stages as: formation of an initiative group of draft law developers; use of existing social networks and software products; organization of online participation of members of the initiative group for the development and discussion of the draft law; developing an electronic voting procedure for the draft law; covering the result on social networks; providing a scientific expert decision on the draft law.

Innovative technologies of parliamentary activity are classified into communicative and technological (reengineering, outsourcing, benchmarking) and information technology (automated (machine), robotic and cyber-physical, artificial intelligence/AI).

Prospective communication channels of subjects of parliamentary activity (parliament, local councils, government, civil associations) based on the concept of an open state, which, in turn, is based on the principles of transparency (openness, transparency, openness, accountability), democracy, innovation, and is actively used in world practice in parliamentary processes and procedures (elections, regulations, law-making activity, legislative activity, post-legislative/control activity, etc.) in order to improve the work of the parliament, as the highest legislative body of the state.

The international experience of developed democracies in the implementation of innovative technologies in parliamentary, in particular, election processes (Finland, the Netherlands) is characterized and parliamentary regulatory procedures (USA, Germany) taking into account modern theories in the field of socio-political sciences - innovation, leadership, semiotics, communicology, parliamentarism.

In the first chapter " Theoretical aspects of the study of innovative technologies in parliamentary activity" the essence, structure and difference of the concepts of "parliamentary activity" are defined and "innovative parliamentary activity", stages of

evolutionary development of parliamentary activity in the conditions of innovative changes, experience of using innovative technologies in domestic parliamentary activity.

In the second chapter "Justification of the mechanisms of introducing innovative technologies into the domestic parliamentary activity" the mechanisms are revealed: political and legal provision of innovative parliamentary activity in Ukraine by analyzing the current legislation of Ukraine in the field of innovative activity; organizational and functional support - by determining the subjects of the introduction of innovative technologies into domestic parliamentary activity and their powers, in particular, by expanding their powers in the application of ICT in electoral, law-making, legislative, post-legislative processes; application of electronic parliament tools, other information, telecommunications, digital technologies and artificial intelligence technologies in the modern information society.

In the third chapter "Prospects for the introduction of innovative technologies into domestic parliamentary activities" international experience in the implementation of innovative technologies in parliamentary processes (electoral, law-making) is taken into account, and procedures (regulatory, legislative, post-legislative); problems of implementation of the Concept of open parliamentary activity in Ukraine are considered; practical recommendations were provided to the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, civil society institutions (political parties, public associations) on improving the mechanisms of introducing innovative technologies into national parliamentary activity.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, parliament, parliamentarism, parliamentary activity, deputy, innovation, innovation policy, innovation technology, electronic parliament, digitalization, digitalization, artificial intelligence, information society, representative government, representative bodies of government, democracy.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях:

1. **Гачков А.М.** Повноваження суб'єктів впровадження інновацій у вітчизняну парламентську діяльність. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 56, С. 187–194.

URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/56_2024/23.pdf

<https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.21>

2. Даниленко Л.І., **Гачков А.М.** Проблеми розвитку парламентської діяльності в Україні в умовах цифровізації. *Національні інтереси України*. № 4 (4). 2024. С. 630 – 639.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/16238/16310>

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4\(4\)-630-638](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4(4)-630-638)

Особистий внесок: обґрунтовано проблеми розвитку парламентської діяльності в Україні в умовах цифровізації, зокрема, в умовах впровадження електронного парламенту, технології якого активно розвиваються в сучасній Україні.

Статті в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, **Andrii Hachkov**, Sergiï Paladiiichuk, Volodymyr Dzeha. Problems of Applying Information Technologies in Public Governance . IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 No.8, August 2021. P. 71 – 78. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202108/20210810.pdf (**web of science**).

<https://koreascience.kr/article/JAKO202127452888430.pdf>

Особистий внесок: виявлено тенденції у використанні інформаційних технологій у публічній сфері, зокрема: створення аналітичних порталів; забезпечення громадського контролю; забезпечення прозорості та підзвітності; застосування електронної техніки в політиці та публічному управлінні.

2. Valentyna Goshovska, Artem Gandziuk, Lydiia Danylenko, Andrii Shemchuk, **Andrii Hachkov**. Problems of information provision of political security of Ukraine. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2022, special issue 12/02-XXX P. 134 - 139. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_24.pdf (**Web of science**)

Особистий внесок: визначена особлива роль представницьких органів влади у забезпеченні політичної безпеки держави, у т.ч. з урахуванням розвитку інформаційного простору ат інформаційно-комунікаційних технологій.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. **Гачков Андрій**. Розвиток діяльності парламенту засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Практична політологія: тенденції і перспективи* : матеріали І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтнрнет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) /за заг. Ред. В.А. Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. 112с., С. 15-19. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3>

2. **Андрій Гачков**. Проблеми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 268 с., С. 133-135. URL:<https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=osn&filtername=&page=2&tipn=News&newsid=1928>

3. **Андрій Гачков**. Особливості парламентської діяльності в Україні в умовах сучасних викликів інформаційного суспільства. *Незалежність України:*

сучасна доктрина і практика публічного управління : матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 112 – 115. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1986/files/6f7ca417-8b30-4593-a3c0-92c79505b382.pdf>

4. **Андрій Гачков.** Соціально-технологічне забезпечення парламентської діяльності в умовах сучасних викликів. *Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу*: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. – Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2022. С. 28-31. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/316/files/dbca2488-6b24-4608-9db6-0931798c158b.pdf>

5. **Андрій Гачков.** Сучасні інформаційні технології: перспективи застосування у політичному управлінні. *Соборність України: політика духовної спільності, національних традицій і цінностей*: матеріали 10-го ювілейного щорічного Всеукраїнського науково-практичного круглого столу до Дня Соборності України (Київ, 25 січня 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. С. 30-33. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4c2653df-781c-46aa-91c0-b5009e44965f.pdf>

6. Даниленко Л.І., **Гачков А.М.** Конституційне забезпечення незалежності України: тенденції і проблеми. Конституція і парламент України в умовах воєнного стану : *матеріали V Конгресу парламентаристів* (Київ, 26 черв. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024. 124 с. С. 43- 44. ULR:

<https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2122/files/52fa2d39-6238-4d25-bd7c-1649a963abb2.pdf>

7. **Гачков А.М.** Парламентська діяльність в Україні в умовах цифровізації. *Сучасні виклики для державної служби: інформаційно-комунікативний аспект* : матеріали міжнар. круглого столу (Київ, 18 черв. 2024 р.) : / за заг. ред. Лариси Комахи, Наталії Корчак, Наталії Ларіної. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 252 с., 2024. С. 39-41. ULR: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=osn&filtername=&page=2&tip=News&newsid=2120>

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	24
1.1 Сутність і структура інноваційної парламентської діяльності як базового поняття дослідження	24
1.2. Еволюційний розвиток парламентської діяльності в умовах інноваційних змін.....	35
1.3. Структура інноваційної парламентської діяльності та особливості її здійснення.....	47
Висновки до розділу 1	60
РОЗДІЛ 2 ОБГРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІТЧИЗНЯНУ ПАРЛАМЕНТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ	64
2.1. Політико-правове забезпечення інноваційної парламентської діяльності в Україні	65
2.2. Суб'єкти впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та їх повноваження	85
2.3. Сучасні інноваційні технології парламентської діяльності	103
Висновки до розділу 2	112
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІТЧИЗНЯНУ ПАРЛАМЕНТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ .	117
3.1. Застосування міжнародного досвіду з упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність	117
3.2. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у парламентській діяльності.....	132
3.3. Створення моделі електронного законопроекту у парламентській діяльності.....	145
Висновки до розділу 3	153
ВИСНОВКИ	156
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	163
ДОДАТКИ	188
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ	188

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВР	Верховна Рада
ГО	громадська організація
е-	електронний-
ЄС	Європейський Союз
ЗУ	Закон України
КМУ	Кабінет Міністрів України
ІГС	інститут громадянського суспільства
ІКТ	інформаційно-комп'ютерні технології
ІТ	інформаційні технології
КНУ	Київський національний університет
НАДС	Національне агентство державної служби
НАДУ	Національна академія державного управління при Президентові України
ОДВ	органи державної влади
ОМС	органи місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПЗК	пост законодавчий контроль
ПОВ	представницькі органи влади
ПРООН	Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй
США	Сполучені Штати Америки
ЦСР	Цілі сталого розвитку
ЦОВВ	Центральні органи виконавчої влади

ВСТУП

Актуальність теми та обґрунтування вибору теми дослідження. Згідно зі стратегіями «Україна 2030 – країна з розвинутою цифровою економікою» [171], інноваційного розвитку України на період до 2030 року [96], Планом відновлення України до 2032 року [119], законів України [135; 137; 141-142] та іншими сучасними нормативно-правовими актами, Україна здійснює перехід до цифрової економіки та прозорої інформаційно-комп'ютерної підтримки політики, реалізуючи в сучасних умовах не інерційний (еволюційний) сценарій, а цільовий (форсований), який забезпечить Україні лідерство у галузі інновацій та нових технологій у світі.

Світовий тренд на цифрову трансформацію стимулює держави до впровадження новітніх (інноваційних) технологій в політичні процеси; сприяє цифровому стрибку, що забезпечує перехід держави і суспільства на вищий рівень розвитку завдяки інноваційним технологіям, зокрема, у парламентській діяльності, які забезпечують активну взаємодію її суб'єктів – представницьких органів влади всіх рівнів, уряду, інститутів громадянського суспільства.

Незважаючи на значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів у цій галузі, все ж ще залишається значний перелік питань щодо розвитку інноваційної політики у системі суспільно-політичних відносин, які виникають між суб'єктами парламентської діяльності, збалансованість інтересів між якими сприяє формуванню консенсусної культури в державі і суспільстві шляхом створення умов для більшої відкритості у суспільно-політичних процесах засобами цифровізації й інтелектуалізації.

Вагомий внесок у розроблення проблем упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність на початку XXI століття здійснили вчені Наукової школи вітчизняного парламентаризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка під керівництвом професора Валентини Гошовської [35-37; 128], які розглянули парламентаризм,

як систему формування традицій використання демократичних методів державного управління та забезпечення стабільності; парламент - як обов'язковий елемент політичної системи та державного управління [36]; парламентську діяльність - як особливий вид політичної діяльності законодавчого органу держави з метою забезпечення прав, свобод та інтересів громадян [117] та особливий вид політичної діяльності депутатів, які беруть кваліфіковану участь у законодавчому процесі та забезпечують його [116].

Особливу увагу питанням парламентської діяльності, її сутності, структурі та особливостям приділено в наукових працях Гошовської В.А. [38; 70], Даниленко Л.І. [45; 47-48; 50; 52-54], Дудко І.Д. [64; 192], Максименцевої Н.О. [105], Рейтеровича І.В. [42; 192], Твердохлєб М.Ю [167] та ін. ; в аспекті поведінки політичних лідерів як головних акторів парламентської діяльності в сучасних умовах розвитку цифрового суспільства – в роботах Кравчук О.Ю. [94], Хорішко Л.С. [176], Орлів М.С. [193] та ін.; у питаннях використання інноваційних (інформаційно-комунікаційних, цифрових) технологій у публічній владі й управлінні – у роотах Лікарчук Н.В. [100], Гусєва В.О. [43], Запорожець Т.В. [76], Шишака А.О. [183] та ін. ; у питаннях трансформації інформаційного простору у публічній політиці та публічному управлінні – в роботах Аліксіючука О.В. [2; 189], Буслєнка В.В. [12], Дубас О.П. [63], Карпенка О.В. [83], Лященко Н.Б. [104], Тарана Є.І. [166], Чукут С.А. [181] та ін. ; у питаннях інноваційного партнерства у контексті євроінтеграційного розвитку та глобальних тенденцій в політиці інноваційного розвитку – у роботах Єрмакової О.А [71], Мазура В.Г. [103], Прохорєнко А.М. [147], та ін.

Втім, незважаючи на значну кількість наукових праць у досліджуваній галузі, не вирішеними залишається ряд питань із розвитку інноваційної парламентської діяльності, зокрема ті, що пов'язані, з повномасштабним вторгненням РФ в Україну, європейським та євроатлантичним вектором розвитку України, гальмівними процесами демократичної трансформації, досвідом застосування інноваційних технологій у виборчих, законодавчих та законотворчих, постзаконотворчих процесах, як основних складових

парламентської діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження відповідає: комплексному науковому проекту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування» у рамках науково-дослідних робіт кафедри парламентаризму та політичного менеджменту, а також Комплексної наукової програми університету Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації» у рамках науково-дослідних робіт кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби зокрема, за темами: «Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства» (номер державної реєстрації 0120U101662), у рамках якої обґрунтовано особливості парламентської діяльності в Україні в умовах сучасних викликів інформаційного суспільства; «Публічне управління інноваційним розвитком системи підвищення кваліфікації публічних службовців в Україні (номер державної реєстрації 0120U101663), у рамках якої обґрунтовано питання політичної культури та напрями консолідації та єдності українського суспільства; «Політична корупція в парламентській діяльності: природа, прояви, запобігання» (номер державної реєстрації 0117U002872), у рамках якої обґрунтовано зарубіжний та вітчизняний досвід застосування інформаційних технологій у парламентській діяльності; «Механізми запобігання політичній корупції в органах представницької влади України» (номер державної реєстрації 0119U101588), у рамках якого визначена особлива роль представницьких органів влади у забезпеченні політичної безпеки держави в умовах застосування інновацій у парламентській діяльності; «Цінності, стандарти, компетентність в парламентській діяльності» (номер державної реєстрації 0116U002770), у рамках якої уточнено базові поняття дослідження; «Механізми узгодження інтересів у виробленні публічної політики в Україні» (номер державної реєстрації 0119U101695), у рамках якої визначено стратегії впровадження

інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність в умовах глобальних змін та повномасштабного вторгнення РФ в Україну; «Участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України» (номер державної реєстрації 0116U002770)), у рамках якої розкрито механізми упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність на засадах менеджменту інновацій.

Теоретико-методологічне та практичне значення, а також рівень наукової розробки проблематики визначають мету і завдання дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування механізмів впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та розроблення перспективних напрямів їх застосування у сучасній Україні.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких *завдань*:

- визначити сутність і структуру інноваційної парламентської діяльності як базового поняття дослідження;
- визначити еволюційний розвиток парламентської діяльності в умовах інноваційних змін;
- обґрунтувати механізми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність;
- охарактеризувати повноваження основних суб'єктів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність;
- визначити перспективні напрями впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність;
- сформулювати практичні рекомендації з удосконалення механізмів впровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність в сучасній Україні.

Об'єкт дослідження – парламентська діяльність в умовах інноваційних змін.

Предмет дослідження – механізми впровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність у сучасній Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціально-наукових методів, таких як: теоретичний та емпіричний аналіз – для опрацювання наукових джерел інформації та чинного законодавства з досліджуваної проблеми; аналіз та синтез – для визначення наукового апарату дослідження; узагальнення та історизму – для розкриття сутності базових понять дослідження та еволюції наукових поглядів щодо розвитку парламентської діяльності в умовах інноваційних змін; порівняння – для порівняння зарубіжного і вітчизняного досвіду застосування інноваційних технологій у парламентській діяльності; систематизації – для обґрунтування механізмів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність; прогнозування та екстраполяції – для визначення перспективних напрямів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність; моделювання – для розроблення і впровадження моделі електронного законопроекту, як інноваційного продукту в сучасній парламентській діяльності.

Інформаційною базою дослідження є наукові статті, монографії, дисертації, нормативно-правові акти та директивні документи, які стосуються питань парламентської діяльності в умовах інноваційних змін.

У цілому дослідження базується на міждисциплінарному підході.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні механізмів впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та розроблення перспективних напрямів їх застосування у сучасній Україні, що конкретизовано у низці наукових положень, де:

уперше:

обґрунтовано й розроблено механізми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність (політико-правовий, організаційно-функціональний, технологічний), які включили: політико-правове забезпечення інноваційної парламентської діяльності в Україні; суб'єкти впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську

діяльність та їх повноваження; сучасні інновації в парламентській діяльності, які ґрунтуються на застосуванні інформаційно-комп'ютерних і комунікативних технологіях;

удосконалено:

обґрунтування теоретичної моделі електронного законопроекту та електронної парламентської хмари, як складових інноваційних технологій електронного парламенту й електронної демократії, спрямованих на підвищення рівнів прозорості, демократичності, інформаційності у парламентській діяльності;

структуру парламентської діяльності, яка включає в сучасних умовах не лише традиційні політичні процеси і процедури, такі як вибори (парламентські, місцеві), регламенти роботи (парламенту, місцевих рад), законотворча діяльність (парламенту, уряду, ІГС), законодавча діяльність (парламенту), а й інноваційні – такі, як пост-законодавча (контрольна) діяльність (парламенту, ІГС) та дозаконопроектна експертна діяльність (науковці, ІГС, юристів);

набули подальшого розвитку:

- погляди на сутність понять:

парламентська діяльність, як міждисциплінарна категорія, що характеризується активною взаємодією представницьких органів влади, сформованих на загальнонаціональних (парламент) та місцевих (ради) виборах, з інститутами громадянського суспільства (політичні партії, громадські об'єднання) та урядом, з метою вирішення загальнодержавних та місцевих справ;

інновація в управлінні, як якісно новий стандарт, форма, метод, засіб, структура управління на основі використання сучасних досягнень науки і технологій;

інноваційна парламентська діяльність, як особливий вид політико-управлінської діяльності, що здійснюється її суб'єктами (депутати, виборці) на державному і місцевому рівнях, з вироблення й реалізації публічної політики на засадах інновацій, консенсусної культури, партнерства, співробітництва,

системності, цільової спрямованості, відкритості, відповідальності, творчості, субсидіарності;

інноваційна технологія, як сукупність методів (способів, прийомів), засобів розробки, підтримки та реалізації інновацій, спрямованих на якісні зміни показників діяльності будь якої системи чи процесу;

інноваційна технологія у парламентській діяльності, як сукупність методів (способів, прийомів), засобів розробки, підтримки та реалізації інновацій, спрямованих на якісні зміни показників діяльності представницьких органів влади (парламент, місцеві ради);

- наукові погляди на:

класифікацію інновацій у парламентській діяльності на інформаційно-технологічні та комунікативно-технологічні, що базуються на мірі застосування її суб'єктами інформаційно-комп'ютерних технологій;

етапи інноваційних змін, спрямованих на парламентську діяльність, які набули активного розвитку від математичних і логічних (XIX ст.) до інформаційно-комунікаційних (XX ст.), цифрових та інтелектуальних (початок XXI ст.) технологій;

визначення перспективних напрямів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність з урахуванням зарубіжного досвіду у сфері розробки складних інформаційних технологічних систем із використанням хмарних технологій, розвитку мережевих інтернет-ресурсів для створення нових цінностей у колективній співпраці, міжпарламентського співробітництва, підвищення ролі парламентських бібліотек і дослідницьких служб;

- *характеристики інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій у парламентській діяльності, таких як - електронне урядування, електронний парламент, електронна демократія, які якісно змінюють суспільні відносини у державі та у взаємодії парламенту і громадянського суспільства.*

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені положення, узагальнення, висновки і пропозиції мають

загальнотеоретичне та прикладне значення для політології; можуть бути застосовані: в освітніх програмах з підготовки та підвищення кваліфікації магістрів зі спеціальностей 052 «Політологія» та 281 «Публічне управління та адміністрування» у закладах вищої освіти; під час політико-правових консультацій та підвищення кваліфікації державних службовців, політиків, посадових осіб органів місцевого самоврядування; у процесі подальшого вдосконалення політико-правових та організаційно-технологічних механізмів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність; можуть бути корисні у практичній діяльності політиків й управлінців різних рівнів.

Розроблені теоретико-практичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у дослідженнях, програмах, проектах органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема представницьких, у закладах вищої освіти, науково-дослідних інститутах у галузях політології, публічного управління та адміністрування.

Запропоновані теоретичні положення та практичні рекомендації можуть становити основу реалізації інноваційної політики в Україні.

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, які характеризуються новизною і становлять цінність для розвитку політології, отримані автором самостійно.

У спільній статті з Даниленко Л.І. [51] обґрунтовано проблеми впровадження технології електронного парламенту в Україні в умовах цифровізації; у спільних статтях з Гошовської В.А., Даниленко Л.І. та ін. – визначена роль парламенту у забезпеченні політичної безпеки держави в умовах розвитку інформаційного простору та інформаційно-комунікаційних технологій [190] та виявлено тенденції у використанні інформаційних технологій у публічній сфері, спрямовані на забезпечення прозорості і підзвітності представницьких органів влади [191].

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи були презентовані та обговорені на міжнародних і всеукраїнських

науково-практичних конференціях. Висновки, положення та результати дисертації доповідались на: I-й Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції на тему: «Практична політологія: тенденції та перспективи» («Practical Politology: tendencies and perspectives») (Київ, 17.03.2021); Міжнародній науково-практичній конференції «30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи» (Київ, 10.09. 2021); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба» (Київ, 19.04.2022); Міжнародному круглому столі до Дня Незалежності України «Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління» (Київ, 22.08.2022); щорічному Всеукраїнському круглому столі «Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу» (Київ, 23.11.2022); 10-ому ювілейному щорічному Всеукраїнському науково-практичному круглому столі до Дня Соборності України «Соборність України: політика духовної спільності, національних традицій і цінностей» (Київ, 25.01.2023); V-му Конгресі парламентаристів «Конституція і парламент України в умовах воєнного стану» (Київ, 26.06.2024); Літній науковій школі «Інформаційно-комунікативні технології та міжсекторальна взаємодія у сфері державної служби» з нагоди відзначення Дня державної служби в Україні (Київ, 18.06.2024); щорічному Всеукраїнському круглому столі до Дня Гідності та свободи України «Гідність і свобода: від мети до реальної перемоги" (Київ-Канев. 21.11.2024); щорічному Всеукраїнському круглому столі до Дня Соборності України (Київ, 29.01.2025).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 11 публікаціях, зокрема у 2 публікаціях у наукових фахових виданнях України, у т.ч. 2 – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Web of Science та/або Scopus, 7 публікаціях у матеріалах і тезах конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг

дисертації становить 192 сторінки, обсяг основного тексту - 163 сторінки. Робота містить 5 таблиць, 5 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел включає 196 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність і структура інноваційної парламентської діяльності як базового поняття дослідження

На сучасному етапі розвитку Української держави і українського суспільства в умовах війни з РФ та вибору європейського вектору розвитку, посилилась увага науковців до парламентської діяльності, як такої, що обумовлена організацією і здійсненням представництва народу у вищому законодавчому органі влади – Верховній Раді України.

Народні депутати та їх адміністративний апарат у парламентсько-президентській державі є впливовими політичними акторами, які здатні забезпечити демократичний розвиток держави.

Особливо важливими у цій діяльності стають інноваційні технології, які забезпечують активну взаємодію її суб'єктів й об'єктів, і таким чином змінюють систему відносин у суспільстві і державі. Їх розвиток є актуальним у різних наукових галузях.

Представники Наукової школи вітчизняного парламентаризму Київського національного університету (далі – КНУ) імені Тараса Шевченка розглядали сутність поняття парламентської діяльності, аналізуючи праці різних науковців, як:

- складне утворення, яке завжди існує там, де наявні інститути держави і суспільства [117];

- особливий вид політичної діяльності депутатів, що характеризується реалізацією політико-управлінських функцій у законодавчому процесі, який вони забезпечують [116];

- систему формування демократичних традицій та забезпечення стабільності в державі шляхом визнання парламенту невід'ємним елементом політичної системи та державного управління [34];

- особливий вид політичної діяльності в державі, який здійснюється її

суб'єктами й об'єктами в активній взаємодії з метою забезпечення прав і свобод громадян, і в якій парламентар – є політико-управлінським лідером, який володіє найбільш актуальними для суспільства в конкретний історичний період якостями, здатностями і цінностями [168];

- складна інтегрована взаємодія суб'єктів і об'єктів у державі, що ґрунтується на цінностях формування політичної культури в суспільстві та таких її складових, як політична свідомість, ідеологія та поведінка [164].

Особливістю парламентської діяльності є й те, що її здійснюють не лише професіонали у сфері політології, права чи публічного управління, а й в інших галузях. На посади парламентарів на державному чи місцевому рівнях обирають не стільки за професійною ознакою, скільки за поведінкою, системою цінностей особистості, яка отримує від виборців кредит довіри на виконання завдань державного чи місцевого рівнів. Тому вони мають відповідати сучасним вимогам і викликам держави та суспільства, зокрема в умовах цифровізації суспільно-політичних й управлінських процесів та систем [51].

До суб'єктів активної взаємодії в державі віднесено політичні партії, які формують під час демократичних виборів парламенти і впливають на формування уряду [155].

До об'єктів активної взаємодії в державі відносять інститути президентства, виконавчої та судової гілок влади, громадянського суспільства і бізнесу.

Тобто, інституції, які формують загальну політику в державі є суб'єктами парламентської діяльності, а які її реалізують – об'єктами.

Тому, головним суб'єктом парламентської діяльності є парламент - вищий законодавчий орган державної влади, який системно взаємодіє з інститутами громадянського суспільства на засадах демократії; іншими - представницькі органи державної влади (далі – ПОВ) - місцеві ради, територіальні громади тощо. Разом, вони створюють таку систему організації державної влади, в якій парламент визнається легітимним, а вибрані до органів державної влади (далі – ОДВ) чи до органів місцевого самоврядування (далі –

ОМС) громадяни, спрямовують свою діяльність на виконання першочергових завдань держави і суспільства з метою їх добробуту.

Така система визначається науковцями як парламентаризм, який, своєю, чергою визнається особливою системою правління, що реалізується за умов високого рівня політико-правової культури і сформованості демократичних засад у суспільстві, та характеризується чітким розподілом законодавчої і виконавчої гілок влади і домінуючим становищем парламенту, як державного органу народного представництва, що обирається шляхом прямих, загальних, вільних і періодичних виборів [14].

Питанням парламентаризму і парламенту та розмежуванню цих понять приділено достатньо уваги вітчизняними вченими, зокрема, в роботах В. А. Гошовської [34; 69; 124] та ін., які розглядають парламентську діяльність як один із видів демократичної політико-управлінської діяльності, а парламентаризм - як складно-структурований політичний простір, у якому чітко визначені функції парламенту (єдиного законодавчо-представницького органу державної влади) та його взаємодія з іншими інституціями державної влади [36]; як одну з форм представницької демократії, яка на сучасному етапі забезпечується:

- формуванням нової інформаційно-комунікаційної платформи підтримки ідей народного представництва;
- зростанням ролі представницької демократії та формуванням на її основі представницьких органів влади;
- професіоналізацією парламентської діяльності [39].

Євроінтеграційний курс, який обрала Україна, зумовлює потребу у врахуванні сучасних тенденцій розвитку парламентаризму, серед яких важливе місце мають глобалізаційні процеси, що характеризуються взаємопроникненням і взаємозалежністю сучасних соціально-економічних та суспільно-політичних актів. В умовах глобалізації національні парламенти схильні переймати й ефективно сприймати загальноцивілізаційний досвід парламентаризму, зокрема, щодо гармонізації власного законодавства та

приведення його у відповідність до світових стандартів.

Сьогодні ми спостерігаємо ті глобалізаційні виклики, що спонукають до інтенсивних пошуків шляхів удосконалення національних парламентів, хоча розуміємо, що це великий шлях сформувати національний парламент, який має на меті, у першу чергу, захищати інтереси власного народу.

Важливими для нашого дослідження є також праці А. Георгіци [30] та Ю. Древаля [61], в яких особлива увага приділена питанням парламентаризму в історичній ретроспективі.

Науковцями визначена позитивна динаміка розвитку ПОВ в Україні у різні історичні періоди і визначено такі три її стадії:

– Початкова - характеризується формуванням первинного парламентаризму. Як правило, на цій стадії відбуваються: постійна політична боротьба, яка супроводжується частими політичними кризами; постійні зміни у кількісному складі парламентської та урядової коаліції; різкі зміни в зовнішній і внутрішній політиці під час зміни керуючої партії .

– Становлення – характеризується формуванням парламентаризму продовжуються. Втім, під час нових парламентських виборів чи зміни урядів виникають політичні конфлікти, які не впливають суттєво на перебіг подій.

– Стабільності – характеризується завершенням формування парламентаризму. Головну роль відіграють кілька партій, які є стабільними і які не створюють ніяких потрясінь та радикальних змін у політичній системі держави [36].

На кожному із зазначених етапів розвитку парламентаризму ключовим елементом політичної системи виступає парламент, як основний центр прийняття рішень, ключовими характеристиками якого є незалежність і самостійність.

У цілому проблеми парламентаризму вивчались у різних галузях знань, зокрема, в політології, праві, публічному управлінні.

Наприклад:

- Гошовська В.А. розглядає парламентаризм, як одну з форм

представницької демократії. При цьому, представництво вона розглядає, як основу будь якої парламентської системи, а підтримку ідей народного представництва – як шлях її формування [39];

- Запорожець Т.В. обґрунтовує формування та реалізацію механізмів запровадження інтелектуального управління у діяльності органів державної влади [76];

- Кравчук О.Ю. - аналізує соціальні впливи впровадження штучного інтелекту у публічне управління та зміни у відносинах між державою і громадянами, рівень довіри до політичних інститутів держави та їх політико-управлінських рішень, загальну соціальну справедливість [95].

Ці та інші наукові праці в цілому розширюють діапазон науково-прикладних досліджень щодо розвитку публічної політики й публічного управління в умовах цифровізації, зокрема, парламентської діяльності.

Таким чином, ними внесені деякі уточнення у понятійне поле політико-соціальних наук, зокрема, у парламентську діяльність, яка розглядається через призму:

- правової та законодавчої бази [117];
- комунікативної здатності парламентарів [169].

Уточнюючи це поняття (парламентська діяльність), ми вважаємо, що це особливий вид політико-управлінської діяльності, який здійснюється парламентарями і виборцями не лише на загальнонаціональному, а й на місцевому рівнях публічної влади і публічного управління з метою вироблення і реалізації публічної політики в державі (авторське визначення) [51].

Таке уточнення щодо сутності парламентської діяльності свідчить про проактивність її суб'єктів - інститутів громадянського суспільства (парламент, політичні партії, громадські об'єднання), які є основою народовладдя і які мають на меті задовольнити інтереси конкретної людини і громадянин в цілому.

Ці інтереси лежать, як правило, у площині таких цінностей, як правова держава, демократія, свобода, гідність, толерантність, справедливість,

громадянськість, які поділяються на фундаментальні, політико-правові, соціальні, культурні і розвиваються у демократичних державах світу.

Наприклад в ЄС:

- до фундаментальних прав і свобод громадян віднесено право на життя, власність та власні переконання;
- до політико-правових – право на участь у політичному житті та її територій;
- до соціальних - право на працю та на справедливі, безпечні її умови, справедливу винагороду за працю, належну державну соціальну допомогу;
- до культурних – рівні права і свободи представників різних національних, мовних, релігійних меншин та запобігання їх дискримінації.

Всі ці права і свободи має гарантувати й Україна, яка як держава, у 2021 році конституційно визначила європейський вектор розвитку, а у 2022 році отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС) разом із відповідним «домашнім» завданням, яке успішно виконала і станом на кінець 2022 року розпочала переговори про вступу України до ЄС [51].

Розширення знань про парламентську діяльність і парламентаризм продовжується в умовах розвитку і сучасних викликів демократії, пов'язаних із глобалістикою, інформатизацією та діджіталізацією суспільно-політичних відносин.

Нині ці знання збагачуються новим напрямом наукових досліджень у галузі інновацій й інформації, які суттєво впливають на сталий розвиток держав і характеризуються високим рівнем індексу демократії, економіки, інформаційної здатності.

Таким чином, важливими для сучасного розвитку держав є:

- показник валового внутрішнього продукту, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних структур держави;
- індекс людського розвитку, який характеризує рівні життя, грамотності, освіченості і довголіття людей у державі;
- індекс процвітання, який характеризується світовим багатством і

добробутом;

- індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, який характеризується досягненням країни з точки зору їх застосування в усіх сферах життя.

До країн з високим індексом демократії входять Норвегія, Ісландія, Швеція, Нова Зеландія, Данія, Швейцарія та ін. [81]. У цих країнах діюча система урядової влади, незалежна судова влада, чії рішення є обов'язковими до виконання, уряд адекватно функціонує, засоби масової інформації є незалежними і різноманітними.

Прагнення України стати в один ряд із такими країнами, які мають статус повноцінної демократії, спрямовує діяльність її органів влади (законодавчої, виконавчої, судової) на розвиток громадянських свобод, основних політичних свобод та політичної культури, яка ґрунтується на демократичних принципах поділу влади, виборності, гласності, плюралізму, незалежності контролю тощо.

Зрозуміло, що не існує і не може бути ідеальної демократії. Але не дивлячись на її недоліки, вона є найкращою і найбільш гуманною формою правління з усіх існуючих [57].

Тому демократичні цінності визнаються найвищими, тобто такими, що уособлюють життєздатність країни і приваблюють мільйони людей, які її підтримують у всьому світі [112].

Нині Україна перебуває у воєнному стані у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ у нашу державу 24 лютого 2022 року, однак, захищаючи українську державність на фронті, продовжує реформувати інститути влади, утримуючи при цьому парламентсько-президентську форму правління, в якій особливо відповідальну роль відіграє парламент як представницький орган влади, який спирається у своїх рішеннях на демократичні засади, на засади верховенства права, громадянської участі, інтеграції у європейський політичний і правовий простір.

У таких умовах постає питання максимально результативного здійснення народного представництва, яке, гарантує народу можливість реально впливати

на владу та контролювати її діяльність, мінімізувати корупцію і бюрократизм, створювати умови для реальної активізації участі громадян у процесі розробки та прийняття суспільно значимих рішень [128].

У зв'язку з цим, на стикові політології, державного управління і права утверджується нова наукова галузь – *теорія парламентаризму*, в якій проблема представництва набуває надзвичайної значущості у зв'язку з необхідністю підвищення рівня професіоналізму та професійної компетентності народних обранців, особливо при розробці й обговоренні законопроектів, за якими в подальшому зобов'язані жити держава, країна, суспільство і кожний громадянин [34].

Парламентаризм, як правило :

- забезпечується впливовими політичними партіями, досконалим виборчим законодавством та механізмами функціонування парламенту на високому професійному рівні;

- виникає там, де є сформовані великі політичні об'єднання депутатів (коаліція, опозиція, внутрішньопарламентські та міжпарламентські союзи, групи тощо);

- виражає інтереси значних верств начелення;

- виявляється за умов, коли уряд формується парламентом і несе перед ним політичну відповідальність.

В Україні нині діє чинна Конституція [91], якою передбачена парламентсько-президентська форма правління, яка є змішаною – тобто, такою, що поєднує ознаки парламентської і президентської республік. Основними критеріями, за якими відрізняють президентсько-парламентську форму правління від парламентсько-президентської, є:

- спосіб і процедура формування уряду;

- відповідальність уряду та підстави його відставки;

- наявність чи відсутність відповідних повноважень у президента щодо формування уряду;

- повноваження уряду та його голови;

- наявність чи відсутність у президента права законодавчої ініціативи;
- використання президентом права відкладального вето та його подолання;
- промульгування законів президентом;
- наявність чи відсутність інституту контрасигнатури;
- підстави і процедура імпічменту (відзиву) президента шляхом всенародного референдуму;
- підстави проведення референдуму та повноваження президента у цьому процесі.

Першою парламентсько-президентською республікою була Веймарська республіка в Німеччині (1919–1933 роки). Нині такі форми правління існують у багатьох республіках, зокрема в Україні, Алжирі, Анголі, Боснії та Герцоговині, Монголії, Сан-Марино, Єгипті, Лівані, Румунії, Чорногорії та ін. [118].

Тобто, у парламентсько-президентській формі правління значна роль відводиться інституту представництва та відповідним представницьким органам влади.

Сама представницька влада характеризується сукупністю повноважень, делегованих, на чітко визначений термін народом або його частиною, своїм виборним представникам, які об'єднані у спеціальний державний колегіальний орган - парламент, мійку чи обласну раду. Її вважають одним із основних факторів, який сприяє забезпеченню стабільності функціонування сучасної демократичної держави.

Представницька влада є формою народовладдя і цінністю в демократичному світі, в якому реалізується конституційне право громадян брати участь у політичному житті суспільства і через конкретних осіб формувати:

- загальнонаціональні виборні органи, представлені найвищим органом народного представництва – парламентом;
- місцеві виборні органи, які функціонують на рівні області, міста,

району в місті, у територіальній громаді, в інших органах самоорганізації населення.

Саме такі органи влади (представницькі) формують парламентаризм як особливу систему організації влади в державі на засадах демократії, ознаками якої є:

- чітке розмежування гілок влади на законодавчу, виконавчу, судову;
- наявність у парламенту виняткових прерогатив і повноважень, передбачених конституцією та функцій законодавчої ініціативи, представництва, контролю, бюджетування, комунікації з іншими органами державної влади;
- утвердження ідей пріоритетності парламенту в демократичній державі [34].

Втім, парламентська діяльність – це не лише діяльність парламенту, а й інших представницьких органів влади, які створюють інститути представництва в державі.

Важливим для нашого дослідження є розуміння інституту народного представництва як особливої системи взаємопов'язаної сукупності інститутів, соціальних норм і фактичних відносин, у межах яких відбувається вираження інтересів народу та його соціальних груп і прошарків, що гарантується Конституцією. Такі дослідження здійснено вітчизняними науковцями, зокрема, Васильченко О.Ю.[16], Вороною П.В. [21], Єрмаковою О.А. [71] та ін.

В умовах інноваційного розвитку держави важливим є розвиток теоретичних засад молодіжного парламентаризму [152], представлений молодими фахівцями, здатними до більш активного застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій (далі – ІКТ) у публічному управлінні і публічній владі.

Під поняттям молодіжний парламентаризм розуміється усталена практика партнерства держави і громадянського суспільства, яка дозволяє подолати відчуження молоді від влади, підвищити ступінь її громадської участі в сфері державного управління молодіжною політикою та рівень її соціально-

управлінської компетентності, а також помітно підвищує ефективність державного управління та демократизує державотворчі процеси.

У цілому дослідження проблем парламентської діяльності в Україні системно здійснюється представниками Наукової школи вітчизняного парламентаризму КНУ імені Тараса Шевченка. Ними обґрунтовано низку значущих понять, явищ, процесів парламентської діяльності і парламентаризму, зокрема, про:

- визнання домінуючої ролі парламенту у демократичній державі [113];
- історію розвитку представницьких органів влади в Україні [16];
- види взаємодії Верховної Ради України (далі – РВ) з неурядовими організаціями [118];
- удосконалення механізмів забезпечення фракційної стабільності парламенту України [24];
- розвиток виборчого процесу в Україні (на основі досвіду країн ЄС) [86];
- участь інститутів молодіжного парламентаризму у державотворчих процесах України [152];
- аксіологічні засади парламентської діяльності [167];
- тенденції розвитку сучасного парламентаризму у контексті євроінтеграції [2];
- теоретичні засади інноваційної діяльності в публічному управлінні [183].

Ці та інші наукові дослідження сприяли розкриттю сутності таких понять, як:

- пряме народовладдя розглядається як ідея прямого правління народу, його безпосередньої участі у прийнятті та реалізації рішень загальнодержавного та місцевого характеру, можливість здійснювати правотворчу діяльність;
- посередницьке народовладдя - як ідея тимчасового представництва народу, які мають повноваження від нього на право голосу;
- соборне народовладдя - як ідея єдності влади, народу і землі, що забезпечує її більшу стійкість, силу і відповідальність перед суспільством.

Також - сприяли обґрунтуванню:

- етапів розвитку парламентаризму - за ознаками реалізації принципу народовладдя, організації виборів, встановленню державного устрою;

- таких характеристик ціннісно-орієнтованої парламентської діяльності, як: наявність єдиної пропорційної системи виборів; розвиток демократичних традицій виборчого законодавства; формування інтегративної моделі парламенту; підтримку національних традицій народовладдя; самореалізація особистості; формування і розвиток інформаційного суспільства та суспільства знань; стиль парламентської поведінки; соціальний діалог.

Як *висновок* зазначимо, що на сучасному етапі розвитку науки і практики політології та публічного управління приділено достатньо уваги питанням інноваційного розвитку суспільно-політичних процесів у державі, зокрема, у парламентській діяльності, яка є міждисциплінарною категорією і характеризується особливим видом політико-управлінської діяльності депутатів парламенту та місцевих рад, лідерів політичних партій і громадських об'єднань, в їхній активній взаємодії з метою вирішення загальнодержавних і місцевих справ.

1.2. Еволюційний розвиток парламентської діяльності в умовах інноваційних змін

Активний розвиток інформаційного суспільства у XXI ст. спонукає Український парламент (ВР України) застосовувати інноваційні форми, методи, технології у своїй діяльності під час виконання основних функцій (законодавча, представницька, установча, контрольна [142], що сприяє досягненню найбільш ефективного результату в державі і суспільстві.

Вважається, що конкурентоспроможність і дієздатність держави характеризується відповідними показниками її інноваційного розвитку, що характеризується активним застосуванням інновацій, зокрема, у парламентській діяльності.

Вітчизняні науковці вважають, що парламентаризм є однією з форм представницької демократії, і що саме поняття представництво лежить в основі сучасної парламентської системи.

Тобто, важливим аспектом розвитку парламентаризму визначають формування такої інформаційно-комунікаційної платформи, яка б підтримувала і впроваджувала в життя ідеї народного представництва [39].

Вітчизняними науковцями запропоновано *класифікацію інновацій* у публічному управлінні, які поділені на *соціальні* – ті, що якісно змінюють ступінь соціально-економічної обґрунтованості прийняття політико-управлінських рішень й *інформаційні* – ті, що забезпечують підвищення інформаційної прозорості діяльності організації [46].

Ми погоджуємося з такою класифікацією інновацій і базовим принципом представництва й адаптуємо їх до парламентської діяльності. Для цього, розглядаємо інновації, в основі яких лежать комп'ютерні та цифрові (інформаційно-технологічні) технології, або такі, в основі яких лежать сучасні комунікативні технології.

На наш погляд, обидві ці групи інновацій у парламентській діяльності (інформаційно-технологічні, комунікативно-технологічні) сприяють суттєвим змінам у суспільних відносинах, які виникають у результаті появи у державі політичних ідей й організацій, що виражають інтереси тих політичних лідерів, які прагнуть використовувати державну владу в інтересах реалізації власних економічних і соціальних інтересів [110].

Тобто, політичні відносини формуються і розвиваються за умов наявності політичних партій і лідируючої групи людей у суспільстві, які свідомо забезпечують організований характер взаємодії їхніх політичних ідей. На цьому ґрунтується *ідеологічна* складова суспільних відносин, що є базою для економічної складової.

Як стверджують науковці, суспільні відносини завжди мають дві складові – економічну й ідеологічну [110].

Раніше в українському суспільстві переважала соціалістична ідеологія,

яка формувала планову економіку; за роки незалежності України вона трансформувалась в ідеологію лібералізму, консерватизму, націоналізму [103], українського центризму.

Остання включає в себе такі основні положення, як:

- відсутність панівної ідеології;
- утвердження демократичних цінностей і принципів реального народовладдя;
- прагнення до консолідації суспільства; зміцнення економіки і підвищення добробуту громадян;
- визнання європейського вектору розвитку держави;
- оновлення політичної еліти країни, в якій пріоритетом є чесна політика і чесна влада, яка дбає про інтереси людини, громади, держави;
- припинення війни і повернення миру на умовах збереження незалежності і суверенітету України, повернення наших територій і наших людей [80].

Нами розглянуто етапи еволюції політичних ідеологій в сучасній Україні, які суттєво змінювались і, відповідно, впливали на її економічний розвиток та пріоритетність принципів в управлінні – див. : табл. 1.1.

Як бачимо з таблиці 1.1, кожна ідеологія, як базова характеристика організованих політичних дій, спрямованих на збереження, зміну чи повалення існуючої системи влади, визначає свій погляд на існуючий політичний устрій, представляє власну економічну модель та засоби розбудови політичної системи [33].

На особливу увагу заслуговують базові положення *ідеології центрризму*, які сприяють формуванню парламентсько-президентської форми правління, цифрової економіки та політики, пріоритетних принципів інноваційного розвитку держави. Така ідеологія забезпечує більш глибоке усвідомлення громадянами важливості сформульованої політики у житті суспільства і держави.

Таблиця 1.1

Еволюція політичних ідеологій в сучасній Україні

<i>ідеологія</i>	<i>сутність</i>	<i>особливість</i>
- соціалізм	політика економічного перерозподілу національного продукту	- планова економіка; - принципи соціальної справедливості, свободи, рівності, суспільної власності
- лібералізм	політика парламентської форми правління	- вільне підприємництво; - принципи демократичних свобод, абсолютної цінності людської особистості
- консерватизм	політика збереження традицій у владі (характерна для кожної країни)	- усталені соціальні системи і норми; - принципи еволюційного, а не революційного розвитку
- націоналізм	політика національно-визвольного руху	- національна економіка; - принципи цінностей нації
- центризм	політика парламентсько-президентської форми правління	- цифрова економіка; - принципи інноваційного розвитку

Джерело: авторська розробка.

У сучасному світі, у більшості провідних держав переважає саме ідеологія центризму, яка визначає пріоритетність застосування інновацій в усіх сферах життя і у державно-політичних процесах, зокрема.

Серед найбільш часто застосовуваних інновацій на цьому етапі суспільного розвитку є такі, як:

- фандрайзинг, аутсорсинг, бенчмаркінг, які потребують саме нових комунікативних навичок у тих суб'єктів, які забезпечують активну взаємодію в державі; ми віднесли ці інновації до групи комунікативно-технологічних;

- е-врядування, е-парламент, діджіталізація, які потребують активного застосування інформаційно-комп'ютерних технологій (далі – ІКТ) та цифрових технологій і тому ми їх віднесли до техніко-технологічних інновацій [4].

Нами з'ясовано, що найбільш активно застосовуються інновації, які

віднесені нами до першої групи (комунікативно-технологічні) і потребують застосування нових форм та методів комунікації, пов'язані зі складанням додаткових нормативно-правових актів, що регулюються відносини між партнерами (комунікантами), зокрема, владою і громадянським суспільством.

Це, зокрема:

- аутсорсинг, під яким розуміють передачу кількох видів чи функцій діяльності іншій організації;
- бенчмаркінг - спосіб вивчення кращого досвіду інших держав чи інституцій і його адаптацію у конкретні умови;
- форсайтінг – спосіб спільного проектування майбутнього шляхом використання сукупності різноманітних інтелектуальних технологій;
- повне управління якістю та повне лідерство задля якості – спосіб застосування міжнародних стандартів якості (ISO серія 9000);
- краудсорсинг – спосіб залучення до рішення широкого кола творчих особистостей для пошуку вирішення конкретних завдань;
- краудфандинг – спосіб створення сприятливого середовища для стартапів;
- лабораторія альтернативного фінансування – спосіб винайдення партнерів для фінансової підтримки інноваційних проектів;
- оцінювання соціальних змін – спосіб отримання інформації про вплив інновацій на соціальну сферу;
- табір соціальних інновацій - спосіб збереження інформації про позитивний досвід застосування соціальних інновацій;
- хакатон - спосіб швидкого пошуку багатьох варіантів різних складних рішень.

Тобто, такі інноваційні технології є більше застосовуваними в парламентській діяльності, аніж техніко-технологічні. Хоча саме останні є особливо актуальними в сучасному інформаційному суспільстві. Адже, вони ґрунтуються на сучасних інформаційно-комп'ютерних технологіях (ІКТ) і гарантують політичним системам, зокрема і парламентській, більшу прозорість

та відкритість, легітимність та довіру. До того ж у світі настав період діджиталізації, коли активно розвивається інформаційне суспільство, насичене різноманітними ІКТ.

Розвинуті держави світу на межі ХХ-ХХІ століть прискорили перехід до інформаційного суспільства шляхом внесення суттєвих змін в економіку, зокрема, відмовляючись від її паливно-сировинної спрямованості та забезпечуючи перехід до економіки знань, розвитку сучасних ІК та цифрових технологій.

Такий перехід розширив можливості громадян долучатися до громадської участі у державних справах і створювати умови для переходу до електронної демократії, яка характеризується комплексом відповідних електронних інструментів, що спрощують комунікацію між державними інституціями і громадянським суспільством, задовольняючи при цьому інтереси останніх.

У цьому плані в Україні є відповідний прогрес - спостерігається розвиток електронного урядування (е-урядування), електронного парламенту (е-парламенту), електронної демократії (е-демократії).

Е-урядування характеризується способом організації державної влади, який забезпечує використання інформаційних мереж та їх сегментів; забезпечує системне спілкування органів влади різних рівнів у режимі реального часу із громадянським суспільством, бізнесом, неурядовими організаціями тощо [68].

За даними ООН темпи розвитку технологій е-урядування в Україні є позитивними і наша країна у міжнародному у 2020 році посідала 69-е місце, у 2018 році - 81-е [173], у 2014 році – 87-е [4]. Це свідчить і про автоматичне зростання Глобального Індексу конкурентоспроможності . Адже, як зазначають науковці: якщо абсолютне значення Індексу розвитку е- урядування збільшується на 1 одиницю, то значення Глобального Індексу конкурентоспроможності зростає на 94,175 одиниць [4].

Тому цей напрям розвитку України має особливе значення не лише з

точки зору економічного зростання держави, а й з точки зору формування активної взаємодії публічної влади і суспільства.

Вважаємо, що цей напрям розвитку потребує посилення уваги ВР України (українського парламенту), діяльність якого має бути спрямована на розвиток технологій е-парламенту та подальшої діджиталізації парламентської діяльності, що ґрунтується на засадах політології, права, публічного управління, а в сучасних умовах потребує застосування техніко-технологічних інновацій (інформаційно-комп'ютерних, цифрових, інтелектуальних/АІ) для розвитку е- демократії в державі, які є більш прогресивними та результативними.

Ми вважаємо, що такий стрибок в інноваційній парламентській діяльності забезпечується значними технологічними розвідками у галузі інформатики, кібернетики, математики, механіки, інших технологічних науках.

Тому, ми вважаємо, що активний розвиток інформаційного суспільства у XXI ст. спонукає Український парламент застосовувати інновації (інноваційні форми, методи, технології, засоби, інструменти, механізми, системи) у власній діяльності під час виконання основних функцій (законодавча, представницька, установча, контрольна). Це сприяє досягненню найбільш ефективного результату в державі і суспільстві [4].

Адже, інновації мають велике значення для забезпечення конкурентоспроможності країни, її зміцнення та поліпшення якості життя людей. Цьому сприяє інноваційна політика, яка ґрунтується на стимулюванні досліджень і розробок, підтримці науково-технічного потенціалу та комерціалізації інноваційних продуктів, підприємництва та інвестицій у сектори з високим інноваційним потенціалом.

Парламент є основним інститутом конституційного державного устрою. У системі державних інститутів він функціонує як окрема самостійна інституція, яка, незалежно від інших інституцій влади, виконує самостійні завдання, які не можливо делегувати іншим органам влади [34].

Таке розуміння парламенту, як єдиного законодавчого органу влади в

державі, наводить на думку про те, що ефективність його роботи має підвищитися за умов удосконалення конфігурації взаємодії між владою і суспільством, а також за умов формування і розвитку інноваційної політики, яка характеризується створенням спеціальних інноваційних фондів на підтримку венчурних (ризикованих) проектів.

Важливими принципами інноваційної політики є:

- стимулювання проведення наукових досліджень, створення інноваційних кластерів та технопарків. Для цього можуть бути залучені різні фіскальні заохочення, податкові пільги, інші фінансово-матеріальні інструменти;

- розвиток інноваційної інфраструктури, який передбачає створення науково-дослідних центрів, інкубаторів, технологічних парків, які підтримують парків інноваційні підприємства і стартапи. Така інфраструктура забезпечує сприятливі умови для співпраці науки, підприємства і держави, стимулює обмін ідеями і сучасними технологіями;

- підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку;

- розвиток нових технологій та підтримка підприємництва, спрямовані на поліпшення якості життя населення.

Особливо важливими є ІКТ, які у сучасних умовах інформаційного розвитку України входять в усі сфери життя людини, у тому числі, і в публічну політику [146].

Тому, важливою умовою в роботі сучасного парламенту стають програмні електронні продукти, які набули статусу стандартів відкритих даних у провідних державах світу і успішно адаптуються в Україні.

Під такими стандартами відкритих даних розуміють публічну інформацію, яка може вільно поширюватися і використовуватися [106].

Як правило, відкриті дані охоплюють такі основні блоки:

- нормативно-правову базу для організації роботи з відкритими даними;
- налагодження інфраструктури відкритих даних;
- аудит даних;
- підготовку, публікацію, оновлення й використання даних.

Технологія відкриті дані вперше офіційно запроваджена в Національній антикорупційній стратегії України (2014-2017 рр.) та Плані дій з упровадження проєту відкритий уряд (2014-2015 рр.) [120].

У цих документах йшлося про необхідність створення відповідних умов (нормативно-правових та організаційних) для запровадження доступу до інформації у формі відкритих даних та її повторного використання. Згодом, ВР України спільно з громадянським суспільством розробила й ухвалила зміни до чинного законодавства [12], яким уточнила сутність поняття публічної інформації у формі відкритих даних та визначила особливості її використання.

Нині в Україні ведеться робота із застосування відкритих даних у різних сферах та зі створення *e-парламенту*, сутність якого полягає в активному включенні громадян до всіх процесів у суспільно-політичній та управлінській сферах діяльності у державі за допомогою сучасних ІКТ, які є її базовою основою [181].

Дослідженням розвитку *e-парламенту* в Україні займається велика група вітчизняних учених, до якої слід віднести Єрмакову О.А. [71], Мазура Є.Г. [103], Сауха П.Ю [154], Семенченка А.І. [196], Слишинського В.І. [157], Чукут С.А. [181], та інші, які розглядають різноманітні проблеми й аспекти його розвитку : від правових - до організаційних та до - технологічних. При цьому, *e-парламент* розглядається, як складова *e- демократії*, яка є більш прозорою, доступною, підзвітною, зокрема, через ІКТ [195], а *e- демократія*, як складова *e- уряду*, передбачає електронну участь виборців та електронне голосування.

Втім, є науковці, які розглядають *e-уряд* як складову *e-демократії*. Причина полягає в тому, що *e-демократія* не лише відповідає за створення *e-мережі* у виборчому процесі, а й у загальній комунікаційній системі держави і отриманні громадянами різноманітних *e-послуг*.

Саме ця характеристика суттєво відрізняє *e-демократію* від традиційного її розуміння.

У *e-демократії* превалюють комунікації знизу-вгору, коли громадяни мають можливість впливати на функціонування ОДВ та ОМС.

Таким чином, е-демократія у вузькому розумінні – це організація влади, що ґрунтується на застосуванні ІКТ, а у широкому розумінні – на залученні громадян, які мають високий рівень інформаційної компетентності чи готовності використовувати ІК, цифрові та телекомунікаційні технології, а нині – ще й технології штучного інтелекту.

Е-парламенти більшості демократичних держав світу активно застосовують сучасні інструменти ІКТ. Це сприяє підвищенню якості їх діяльності, яка характеризується сукупністю таких параметрів, як:

- доступність;
- підзвітність.
- прозорість;
- репрезентативність.

Наприклад, у *Швейцарії*, активно використовують такі електронні інструменти в діяльності парламенту, як клієнтська нарізка, клієнтський запис, клієнт-композитор, керівник. Ці інструменти дозволяють створити відповідні електронні засідання для обох палат парламенту та архів відео засідань у форматі MP4.

Зміст таких електронних інструментів розкрито нами у таблиці (див.: табл.1.2), з якої видно, що застосування зазначених ІКТ- інструментів дозволяє працювати парламентарям в одному комп'ютері (ноутбуці), що є цілком зручно й економно.

Така інфраструктура та архітектура документообігу є впливовим інструментом для політичної участі інших учасників парламентської діяльності, зокрема уряду, громадськості, бізнесу.

У Європарламенті, наприклад, це забезпечило спрощення законодавчого процесу шляхом створення контенту на основі XML від прийому заявки Європейською комісією до остаточної публікації закону.

Таблиця 1.2

**Сучасні ІКТ- інструменти, які застосовуються в роботі
електронного парламенту**

клієнтська «нарізка» (Cutter client)	клієнтський запис (Transcription client)	клієнт-композитор (Composer client)	керівник (Supervisor)
дозволяє присутньому у сесійні залі парламентарю, створювати послідовні дії	дозволяє користуватися всією інформацією, спрямованою на парламентаря Cutter client	дозволяє парламентарю виставити всі послідовності разом і всі їх використовувати одночасно	дозволяє парламентарю змінити стан послідовності та пріоритетність інформації у разі необхідності

Джерело: авторська розробка.

Формування е-парламенту є перспективним напрямом розвитку парламентської діяльності в Україні і потребує:

- вирішення інфраструктурних питань;
- визначення парламентської послуги;
- визначення способу користування сучасними програмними продуктами;
- підготовки персоналу;
- налагодження комунікації між парламентом і членами ІНС;
- створення електронного середовища діяльності парламенту.

При цьому, роль ІКТ у цих процесах стосується допомоги парламенту у виконанні встановлених повноважень шляхом надання більш якісної інформації, кращого доступу, ефективної організації роботи для розвитку електронної демократії (*е-демократії*) в державі, як більш прогресивної та результативної [28].

Таким чином, парламентська діяльність має свій еволюційний розвиток у питаннях застосування інновацій, які:

- у ХІХ ст. проявлялись як математичні і логічні;
- у ХХ ст. - як інформаційно-комунікаційних;

- початку XXI ст.- як цифрові й інтелектуальні, зокрема штучний інтелект.

Нами виокремлено й охарактеризовано найбільш прийнятні інноваційні технології в сучасних умовах інформаційного суспільства, які застосовуються у парламентській діяльності. Вони відповідають сучасним вимогам «Суспільства 5.0» (Super Smart Society), яке є реакцією на експоненційні інформаційно-комунікаційні технології «індустрії 4.0» та технологічній реальності завтрашнього дня [154].

Це: електронний парламент, методи менеджменту ефективності, методи програмування, проектування, фандрайзинг, форсайт-технології, краудсорсинг, технології із залученням послуг експертів, які створені в добу цифровізації четвертої промислової революції і спрямовані на синтез найкращих досягнень цифрового і людського світу та синергію людини і штучного інтелекту.

Таким чином, інновації набувають пріоритету не лише в економічній сфері, а й у політичній і, зокрема, в парламентській діяльності. Вони дозволяють підвищити рівень його інституційної спроможності, створювати нові закони та інші нормативно-правові акти, які суттєво змінюють попередній стан соціально-політичної й економічної системи, розширюють сферу діяльності та створюють нові структури й організації, дозволяють швидко реагувати на системні зміни та впроваджувати нові рішення і підходи для збереження стабільності і міцності в державі, допомагають віднайти нові способи вирішення складних соціально-політичних та економічних проблем, що мають значний вплив на суспільство і світ.

Вони мають свої переваги, які можна характеризувати суттєвим зниженням витрат на здійснення демократичних процедур у зв'язку із підвищенням активності громадян у державних справах, зближенням їх із владою та підвищенням рівня довіри до неї.

Таким чином, е-демократія, е-парламент та е-урядування є невідемними складовими інформаційного суспільства, що активно розвивається, які, використовуючи традиційні інструменти впливу на суспільство, все більше

переходять до застосування ІКТ в усіх сферах життєдіяльності держави. Особливе значення мають електронна участь, електронне консультування та електронне партнерство. Перша технологія потребує підтримки активного зворотнього зв'язку з громадянським суспільством для вироблення узгодженої публічної політики; друга – активного використання Інтернет та ІКТ у діяльності органів влади всіх рівнів і, зокрема, представницьких; третя – поглибленої взаємодії громадян із владою. Найбільш використовуваними способами комунікації у таких інноваційних технологіях парламентської діяльності є збір підписів та підготовка петицій, звернення до владних інституцій, консультації та анкетування, електронне голосування.

1.3. Структура інноваційної парламентської діяльності та особливості її здійснення

Аналізуючи сутність поняття інновація, зясовуємо, що у перекладі з англійської мови воно означає новизну та новацію, яку вводять, тобто, здійснюють нововведення.

Тому, інновація як нововведення поширюється на весь спектр соціальних явищ та процесів і, таким чином, впливає на формування абсолютно нових чи вдосконалених форм, методів, способів, звичаїв тощо, зокрема, в політиці і в публічному управлінні.

Тобто, інновація за своєю суттю, означає процес використання нового в будь-якій сфері людської діяльності [175].

Наприклад, у документах Міжнародної організації ОЕСР, яка об'єднала понад тридцять країн світу і має понад сімдесят країн - партнерів, зазначено, що *інновація є кінцевим результатом* діяльності, спрямованої на впровадження нового чи вдосконаленого продукту, процесу, підходу до надання соціальних послуг.

Таким чином, інновація розглядається як соціальний результат подолання психологічного опору цьому процесу та впровадження нового, що забезпечить новий ефект.

Значного поширення таке усвідомлення сутності інновації виникло внаслідок формування нових теорій постіндустріального (інформаційного) суспільства, для якого ця сутнісна риса є найбільш ваговою.

Будь яка інновація, не зважаючи на її новизну і первинну несприйнятність з боку споживачів, має бути соціальноорієнтованою і тому використання ІКТ активно почало застосовуватись в усіх сферах життєдіяльності і у публічній владі, зокрема.

Класики соціального і політичного менеджменту, зокрема, М. Вебер, Е. Демінг, П. Друкер, М. Потрер, А. Сміт, А.Файоль, Г. Форд, М. Хучек, Й. Шумпетер та ін., зазначали, що інновація має:

- бути соціальноціннісною та забезпечувати зміну традиційного типу мислення і стилю життя, вносити динамічність у традиційний порядок, сприяти створенню вищого рівня невизначеності тощо (П. Друкер);
- впливати на зростання продуктивності праці (А. Сміт) та на бюрократію, змінювати характер роботи менеджерів та види лідерства (М. Вебер);
- визначати базові принципи управління, які змінюються під впливом інновацій (А. Файоль);
- сприяти створенню конкуренції і стратегій (М. Портер) та використанню зміни з метою пошуку нових можливостей (Й. Шумпетер);
- спрямовувати діяльність керівників і політиків на необхідність розуміння цільової аудиторії (Г. Форд);
- характеризувати оригінальність, складність, новизну (М. Хучек) та зміни, спрямовані на покращення процесів і систем, наприклад, цикл поліпшення PDCA (Е. Демінг).

У цілому, інновація має нове методологічне навантаження і лежить в основі діяльності, спрямованої на визначення нових чи вдосконалених способів вирішення суперечностей між потребами та наявними інструментами їх задоволення. Така діяльність є інноваційною і нині вона є важливою складовою життєдіяльності суспільства, забезпечуючи його перетворення з

різних сторін - соціально-політичної, економічної, суспільної.

Через інноваційну діяльність реалізується, закладений у кожній системі, потенціал до саморозвитку, який здійснюється через цілеспрямовану діяльність її суб'єктів.

Тому, інноваційна діяльність починається, як правило, з:

- усвідомлення суперечності, що виникає між суб'єктом створення інновації і зовнішнім середовищем;
- формулювання мети майбутньої діяльності, яка вирішить цю суперечність і врахує конкретні умови, в якій буде впроваджена інновація;
- обґрунтування новизни, яка аргументовано забезпечить вирішення цієї суперечності.

Новизна, при цьому, – це ще не інновація, а лише вирішення протиріччя на теоретичному рівні. Що ж до інновації, то вона є вже остаточним вирішеним протиріччям і практичним перетворенням у новий чи оновлений продукт або процес, які підлягають упровадженню, широкому освоєнню та збереженню і масштабуванню.

У цілому, інноваційну діяльність науковці розглядають як інвестиційний вид, який включає залучення фінансових, матеріальних, інтелектуальних ресурсів [44]; має чітко визначену мету та критерії здійснення. Її передумовою є моделювання, яке відзеркалюється у свідомості суб'єкта, який розробляє інновацію.

Тому, для якомога швидшого застосування інноваційної діяльності важливим є стан зовнішнього середовища, зокрема, готовність суспільства до сприйняття інновацій.

Як правило, це є проблемою для суспільств, у яких громадяни недостатньо володіють творчим та критичним мисленням для аналізу публічної політики та здійснення стратегічної комунікації з допомогою ІКТ.

Наявність таких умінь у більшості громадян держави сприяє розвитку ефективного спілкування і конструктивного діалогу з державними інституціями через налагоджування двосторонніх контактів через Інтернет із застосуванням

сучасних ІКТ. У результаті такої взаємодії формується особливе партнерство між ними, яке спрямоване на:

- законодавчому рівні - на сприяння обміну думками й усвідомлення спільних цілей та завдань;

- внутрішньопарламентському рівні - на забезпечення парламентського контролю за діяльністю ОДВ, ОМС, інших органів влади та організацій, з метою підвищення рівня економічного розвитку і соціального забезпечення всього населення держави.

Як зазначають науковці, для цілей дослідження інновацій важливим виступає положення про внутрішню суперечливість самої інноваційної діяльності у публічній сфері і тому об'єктом її розгляду є діалектика об'єктивного та суб'єктивного у політико-управлінських нововведеннях, узгодження різноманітних інтересів її суб'єктів, у результаті чого виникає нова якість.

Таким чином, інноваційна парламентська діяльність суттєво відрізняється від традиційної інструментами впливу на політичні процеси і процедури, такими як ІКТ та комунікативні технології. Їхній вплив здійснюється, як правило, на:

- вибори;
- регламент роботи парламенту та місцевих рад;
- законотворчу діяльність лідерів політичних партій та громадських об'єднань;
- законодавчу діяльність парламентарів;
- постзаконодавчу діяльність представників громадянського суспільства;
- експертну діяльність науковців.

Тобто, інноваційна парламентська діяльність характеризується розробкою і запровадженням відповідних політико-управлінських інновацій:

- з однієї сторони, як якісно нових чи вдосконалених технологій законотворення;
- з іншої, як якісно нових чи вдосконалених технологій законодавства,

обумовлених сучасними формами активної взаємодії суб'єктів і об'єктів у державі.

Продемонструємо структуру інноваційної парламентської діяльності за допомогою рисунка - див. : рис.1.1.

Як видно з рис.1.1, законотворчість як складова парламентської діяльності є інноваційною за умов застосування якісно нових чи вдосконалених управлінських технологій, до яких нами віднесено:

- стандартизацію структури законотворчого процесу;
- техніко-юридичні та мовно-термінологічні вимоги до проектів законів;
- створення е-парламенту із застосування ІКТ.

Інноваційна парламентська діяльність			
Традиційні складові елементи :			
законотворча		законодавча	
Інноваційні складові елементи:			
<i>Поява якісно нових технологій</i>	<i>Вдосконалення існуючих технологій</i>	<i>Поява якісно нових форм активної взаємодії</i>	<i>Вдосконалені форми активної взаємодії</i>
- стандартизації законотворчого процесу; - е-парламенту	- моніторингу законотворчого процесу; - оцінювання якості законів	- інтелектуально-інформаційний хаб у сфері законодавства; - е- законопроект	- діалог; - полілог; - компроміс; - консенсус

Джерело: авторська розробка

Рис.1. Складові інноваційної парламентської діяльності.

Законотворча діяльність ґрунтується на принципах гуманізму, законності, гласності, демократизму, додержання міжнародних стандартів, техніко-юридичної досконалості, науковості, збереження національної самобутності, моральності, професіоналізму, використання правового досвіду, ефективності, інформаційності, інноваційності.

Сучасний законотворчий процес в Україні певного мірою базується на зазначених принципах, втім потребує посилення щодо їх нормативного закріплення у чинному законодавстві.

До законодавчої діяльності нами віднесено:

- створення інтелектуально-інформаційних хабів на хмарних мережах парламентів;
- розроблення моделі створення електронного законопроекту;
- забезпечення відкритого діалогу і полілогу між парламентськими фракціями.

Інноваційна законодавча діяльність парламенту є складовою інноваційної парламентської діяльності і обумовлена новими чи вдосконаленими формами активної взаємодії суб'єктів і об'єктів у державі. Така взаємодія передбачає застосування ІКТ у діяльності парламентарів і працівників Апарату ВР України.

Серед інноваційних форм такої взаємодії важливе місце посідають парламентський полілог, діалог, дискурс, дебати, метою яких є досягнення компромісу і консенсусу.

Пр цьому, компроміс досягається взаємними поступками, а консенсус - одностайним ухваленням рішення [44].

Ми погоджуємось із науковцями в тому, що в результаті досягнення компромісу можуть залишатися невдоволенні, які з часом, у парламенті, зокрема, формують опозицію, а в результаті консенсусу досягається спільне рішення, яке є сприйнятним для обох сторін і встановлюється довгострокова взаємодія у форматі партнерства. Ними встановлено три рівні суспільного консенсусу: ціннісний, який є найвищим і характеризується задоволенням інтересів усього суспільства чи громади в результаті ухвалення політико-управлінського рішення; процедурний – який формується під час законотворчої та законодавчої діяльності і виражається рівнем легітимності ухвалених нормативно-правових та законодавчих актів; результативний – який помітний у системі взаємовідносин між владою й опозицією, державою та суспільством.

Вім рівні досягнення консенсусу у парламентській діяльності є важливими. Втім, останній – результативний- особливо помітний українському суспільству, зовнішнім партнерам і ворогам. Тому, реалізація суспільного консенсусу відіграє велике значення в умовах війни рф з

Україною.

Вміння досягати суспільного консенсусу в державі - це запорука її стійкості і стабільності, це успіх у боротьбі з ворогом. Ця комунікативна інновація потребує подальшого оволодіння суб'єктами парламентської діяльності.

В цілому, застосування інноваційних технологій управління у процесі законотворення та інноваційних форм активної взаємодії між суб'єктами і об'єктами парламентської діяльності у державі, характеризують інноваційну парламентську діяльність, особливостями якої є застосування, зокрема, таких інноваційних технологій, які передбачають:

- з одного боку - подолання психологічних бар'єрів в усіх учасників парламентської діяльності щодо застосування ними (народні депутати, керівники політичних, зокрема парламентських, партій та громадських об'єднань, урядовці, бізнесмени тощо) інноваційних технологій у законотворчому процесі;

- з іншого боку - визнання пріоритетності професіоналізму у парламентській діяльності, зокрема, у працівників Апарату ВР України та народних депутатів, щодо застосування ними інноваційних технологій у законодавчому процесі;

- з іншого – оволодіння навичками реалізації суспільного консенсусу у діяльності парламентарів та працівників апарату парламенту.

Законотворчий процес є складовою правотворчого процесу, який пов'язаний зі створенням у законів, на відміну від інших правотворчих процесів. Він лежить в основі законодавчого процесу. Без творчого процесу усіх зацікавлених сторін у написанні закону не відбувається його прийняття, за яке, згідно Закону про Регламент Верховної Ради України, відповідає Апарат ВР України.

Законотворчий процес (законотворчість, законотворча діяльність) – це цілеспрямована, поступова діяльність, яка складається із взаємозумовлених і взаємопов'язаних стадій (етапів) і спрямована на врегулювання суспільних

відносин шляхом пізнання та оцінки правових потреб суспільства і держави, створення системи законодавства [87].

На відміну від законодавчого процесу, який проходить у чітко визначених формах, які встановлені законами, законотворчий процес встановлюється у різні способи, починається з розробки концепції чи стратегії необхідності законодавчих змін і завершується прийняттям закону.

Законотворчий процес включає:

- аналіз соціальних відносин у суспільстві, які потребують урегулювання;
- розробку пропозицій до проекту закону;
- підготовку законопроекту;
- внесення його суб'єктами законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України;
- прийняття закону.

В умовах інноваційних змін, що відбуваються в парламентській діяльності України, вимоги до якості законів підвищуються у зв'язку з набуттям ВР України інституційної спроможності, тобто здатності до сталого розвитку.

Ключовими аспектами її інституційної спроможності визначено:

- виключно пріоритетне значення законодавчої функції парламенту;
- здійснення основних функцій і повноважень, встановлених Конституцією і чинним законодавством;
- забезпечення внутрішнього контролю з позиції поваги, справедливості та підвищення ефективності і якості діяльності;
- запровадження механізму контролю за діяльністю парламенту з боку суспільства;
- відповідальність посадових осіб за власні рішення;
- базові принципи в роботі парламентарів, такі як ефективність, відкритість та прозорість, доброчесність [41].

Як зазначають вітчизняні науковці, напочатку 2020 року відбулися якісні зміни в роботі ВР України: відхід від режиму пасивної законотворчої діяльності

[41] та перехід до турборежиму і в подальшому – до режиму стабільності законодавства.

Це підтверджується такими аналітичними даними про участь парламентарів у законодавчій діяльності, які запропонували 350 законодавчих актів у 2015 році; 207 - у 2016 р.; 185 - у 2017 р.; 141 - у 2018 р. [17].

Така тенденція до зменшення законопроектів підтверджує факт переходу вітчизняного парламенту у формат стабілізації. Втім, показник ухвалення законопроектів залишається доволі низьким.

Як приклад, зазначимо, що у ВР України VII скликання лише 5% запропонованих законопроектів набули статусу закону, а 77% були відхилені.

У попередніх скликаннях ВР України ці значення були ще гіршими.

Наприклад, у ВР України:

- III скликання – 11% та 40%;
- IV скликання – 11% та 44%;
- V скликання – 7% та 58%;
- VI скликання – 10% та 59% [17].

Суттєво ситуація щодо законодавчої діяльності змінилась у ВР України VIII скликання.

Наприклад, із 7031 законопроектів, було ухвалено 12%. ВР України IX скликання перші сто днів працювала у турборежимі, що означало прийняття всіх запропонованих законопроектів [17].

При цьому, вітчизняні дослідники вказують, що до складу ВР України IX скликання увійшло 76% нових депутатів, які раніше не були у великій політиці. Тому, ними було започатковано багато інновацій.

Насамперед, уперше в українському парламенті не було тривалої «спікеріади»; Голову Верховної Ради та Прем'єр-міністра було обрано в перший же день його роботи; створено монобільшість за участю однієї політичної сили - депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

Народні депутати ВР IX скликання практично зруйнували стару «традицію» - ухвалювати Державний бюджет України у передноворічну ніч.

Тому, Держбюджет на 2020 рік було схвалено парламентом вчасно, і він став Законом у листопаді 2019 року. Новими депутатами було ухвалено законопроекти, які довго не ухвалювались, вносилося багато нових від Президента, КМУ, народних депутатів.

Як свідчать статистичні дані, за перший тиждень роботи ВР ІХ скликання було зареєстровано 387 законодавчих ініціатив, з них Президент України - 23 законопроекти; КМУ - 38; народні депутати – 493, з них – від політичної партії «Слуга народу» - 129, «Батьківщина» та «Європейська солідарність» - 84; «Опозиційний блок – За життя» - 57; «За майбутнє» - 29; «Голосу» – 15 [158].

За цей же період парламент ухвалив 65 проєктів законів, що вдвічі більше за аналогічний період функціонування ВР України VIII скликання, який за перші 50 днів своєї роботи ухвалив 34 законопроекти.

Крім цього, за перших 50 днів роботи у парламенті було проведено 5 погоджувальних рад, депутати працювали 15 пленарних днів, а роботу з виборцями вони проводили впродовж 5 днів. Разом з цим, не було проведено жодної години запитань до Уряду [158].

Нині ВР України зупинила роботу у форматі турборежиму і почала працювати в режимі забезпечення стабільності законодавства, що характеризує посиленням її інституційної спроможності.

Така діяльність обумовлена внесенням відповідних змін до Регламенту ВР України, зокрема, пов'язаних із:

- залученням великої кількості об'єктів парламентської діяльності;
- підвищенням рівня політичної культури парламентарів і суспільства;
- наданням парламентарям та їх помічникам експертної, аналітичної, технічної, організаційної підтримки для вирішення актуальних проблем у виборчих округах;
- забезпеченням відкритості та прозорості парламентської діяльності;
- підвищенням рівня адміністрування діяльності парламенту;
- удосконаленням якості законів, що мають відповідати європейським стандартам верховенства права та демократії, у тому числі, е-демократії.

Такі заходи спрямовані на:

- підвищення ефективності і якості роботи парламенту;
- запровадження чітких меж відповідальності парламентарів;
- посилення системності роботи парламентарів та парламентських комітетів, фракцій і груп;
- активізацію взаємодії парламенту з урядом, громадянським суспільством, бізнес-середовищем.

Тобто, для посилення інституційної спроможності ВР України були внесені відповідні зміни до Регламенту ВР України [142] та запропоновано низку заходів, визначених, у тому числі, місією Європейського парламенту під головуванням Пета Кокса - президента Європейського парламенту 2002-2004 рр. [59], які безпосередньо стосуються:

- поширення основних норм Регламенту на широке коло позапарламентських суб'єктів взаємодії;
- розвиток політичної культури парламентарів;
- формування корпоративної відповідальності парламенту;
- забезпечення якісних змін в діяльності парламенту;
- удосконалення якості законів, що відповідають стандартам держав-учасниць ЄС.

Іншою вимогою до підвищення інституційної спроможності ВР України є дотримання основних європейських цінностей, до яких науковці відносять:

- свободу, гідність, демократію, громадянськість, толерантність, справедливість;
- партійну та фракційну дисципліну в парламенті;
- політичний консенсус у парламенті;
- корпоративну політичну відповідальність та сумлінне виконання парламентських повноважень [55].

Таким змінам сприяє внутрішня реформа парламенту, визначена відповідною Постановою ВР України [134], якою виокремлено сукупність заходів із підвищення її інституційної спроможності.

Парламентська діяльність характеризується виконанням власних повноважень не лише парламентом, а й іншими представницькими органами влади і громадянами держави, які спільно вирішують долю своєї країни шляхом:

- а) прийняття легітимних законів;
- б) активною участю кожного громадянина у виборах - парламентських, місцевих тощо.

Розглянемо ці дві характеристики парламентської діяльності.

1. Щодо першої характеристики - *легітимності законів*, то зазначимо, що це поняття походить від латинської мови (*legitimus*) і означає «відповідний до закону, правовий» [99].

Закон – є нормативно-правовим актом, який є обов'язковим для виконання, має найвищу юридичну силу в державі [74]; його встановлює законодавчий орган влади.

Закон має бути визнаний суспільством, сприйнятий ним як такий, що захищає права і свободи громадян. Адже верховенство права завжди переважає закон і тому громадяни завжди сприймають закон як захист своїх прав і свобод. За таких обставин вони його визнають і виконують. А, якщо той чи інший закон не захищає їхніх прав і свобод або лише частково захищає, тоді такий закон не є легітимним і потребує вдосконалення, або заміни.

Для громадянина держави як учасника парламентської діяльності особливо важливими є саме ті закони, які захищають їхні права у виборчому процесі. В Україні – це Виборчий кодекс [20].

Науковці розглядають вибори як конституційну форму безпосередньої демократії. В результаті виборів формується персональний склад ОДВ, у тому числі парламенту [122].

Діяльність, утворених, таким чином, ОДВ забезпечують обрані посадові особи, які наділяються повноваженнями виступати від імені виборців і ухвалювати відповідні загальнодержавні рішення, обов'язкові до виконання виборцями.

У цілому, вибори розглядаються нами, як механізм передачі виборцями власних повноважень представникам влади діяти від їхнього імені і на їхню користь, захищаючи їхні суспільні та індивідуальні інтереси.

2. Щодо другої характеристики - *активна участь кожного громадянина у виборах (парламентських, місцевих)*, - то зазначимо, що народне волевиявлення в нашій країні здійснюється шляхом участі громадян у загальнонаціональних (Президента України та народних депутатів України) та місцевих (обласних, міських, селищних, сільських та депутатів місцевих рад) виборах [35].

Одним із найважливіших етапів проведення виборів є *голосування*, в якому громадяни, віддаючи свій голос, реалізують своє конституційне право на управління державними справами.

Відповідно до Конституції України [91] :

- вибори визнаються вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування (ст. 71);
- гарантуються інші права громадян, такі як право на інформацію, власність, створення політичних партій та громадських організацій тощо (ст. 69–71);
- відсутні будь які можливості для позбавлення громадян виборчого права (ст. 38);
- народне волевиявлення практично здійснюється через вибори, референдуми, інші форми безпосередньої демократії (ст. 69);
- громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38);
- народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади ; здійснює владу безпосередньо або через ОДВ чи ОМС (ст. 5).

Таким чином, Конституція України встановлює демократичні вибори у державі, які гарантують громадянам особисту свободу, право на самовираження та вираження власних переконань і поглядів, свободу об'єднань, маніфестацій та пересувань, право на отримання достовірної інформації, на судовий захист тощо.

Втім, реалізація цих гарантій можлива за наявності:

- розвиненого громадянського суспільства;
- механізмів ефективного контролю за діяльністю влади;
- адекватності функціонуючої виборчої і політичної систем суспільним розвитком;
- політичних і культурних традицій кожної окремої країни.

Тому, інноваційна парламентська діяльність, на відміну від традиційної, характеризується підвищеним рівнем легітимності законів та активності громадян у державотворчих та державоутворюючих процесах.

Науковці виявили, що світовими тенденціями розвитку інноваційної парламентської діяльності є:

- раціональна система управління парламентськими процедурами;
- надійна, але гнучка інфраструктура;
- електронна бібліотека, веб-сайт та електронні послуги, які підтримуються різноманітними ІКТ;
- різноманітні методи і канали взаємодії з громадянами [181].

Особливу увагу звертаємо на створення веб-сайту парламенту, веб-сайту парламентських комітетів, онлайн-ового бібліотечного каталогу, системи е-комунікації з виборчими округами, цифрового архіву парламентської документації та застосування інших ІКТ.

Висновки до розділу 1

Розкрито ступінь розроблення наукової проблеми щодо дослідження парламентської діяльності як міждисциплінарної категорії, яка характеризується особливим видом політико-управлінської діяльності депутатів представницьких органів влади, що обираються на загальнонаціональних (парламент) та місцевих (ради) виборах, і лідерів інститутів громадянського суспільства (політичних партій, громадських об'єднань), в активній взаємодії з

метою вирішення загальнодержавних та місцевих справ.

Уточнено, що інновації в парламентській діяльності – це якісно нові стандарти, форми, методи, засоби, структури публічного управління на основі використання сучасних досягнень науки і технологій.

З'ясовано, що парламентська діяльність ґрунтується на засадах політології, права та публічного управління і в сучасних умовах розвитку потребує застосування інновацій (інформаційно-комп'ютерних, цифрових, інтелектуальних) для розвитку електронної демократії в державі як більш прогресивної та результативної.

Зазначено, що інновації у парламентській діяльності впливають на законотворчий та законодавчий процеси і потребують:

- подолання психологічних бар'єрів у їх застосуванні;
- визнання пріоритетності при розробленні законів.

Уточнено, що парламентська діяльність суттєво відрізняється від інноваційної парламентської діяльності інструментами впливу на політичні процеси і процедури, такі як вибори, регламент роботи парламенту і місцевих рад, законотворча діяльність лідерів політичних партій та громадських об'єднань, законодавча та пост-законодавча діяльність парламентарів, шляхом застосування ними інформаційно-комп'ютерних та комунікативних технологій і систем.

Під інноваційною парламентською діяльністю розуміється такий вид політико-управлінської діяльності, яку забезпечують парламенти, уряд, виборці, на різних етапах вироблення і реалізації публічної політики із використанням ІКТ та комунікативних технологій. Такий вид діяльності ґрунтується на принципах відкритості, відповідальності, прозорості, консенсусної культури, партнерства і співробітництва, системності, цільової спрямованості, творчості, субсидіарності.

Зазначено, що інноваційними технологіями у парламентській діяльності є ті, що якісно змінюють її попередній стан у системі взаємодії «представницькі органи влади – громадянське суспільство» та поведінку її учасників -

парламентарів, урядовців, керівників політичних партій, громадських об'єднань та бізнесу.

Уточнено сутність поняття «технологія» у публічній сфері як певний спосіб або механізм здійснення державотворчої діяльності, що знаходить вираження у технічних методах і певних упорядкованих процесах, у технічному забезпеченні та методах організації праці й політико-управлінських процесів.

Охарактеризовано специфіку комунікативно-технологічних інновацій, що полягає у відповідній організації політико-управлінських впливів, формуванні соціально вагомих цілей та досягненні суспільних результатів завдяки відтворенню й упорядкуванню зв'язків у межах певної соціально-економічної системи. До такої групи інновацій віднесено нові методи і прийоми інноваційної діяльності, спрямовані на створення і матеріалізацію нововведень у відповідній суспільній сфері, якісну зміну соціального життя, раціональне використання наявних ресурсів. Під час їх застосування у парламентській діяльності змінюється жорстка ієрархія та формалізм на принципи публічного управління, такі як гнучкість у застосуванні офіційних норм і правил та демократичні принципи і гуманістичні цінності.

До комунікативно-технологічних інновацій віднесено технології, які не потребують застосування ІКТ, а передбачають зміну у взаємодії, зокрема - аутсорсинг, повне управління якістю, повне лідерство задля якості, форсайтінг, краудсорсинг, бенчмаркінг, краудфандинг, альтернативне фінансування, оцінювання соціальних змін, збір соціальних інновацій, хакатон тощо.

Зазначено, що в умовах інформаційного суспільства інноваційні технології у парламентській діяльності набули активного розвитку, починаючи від математичних і логічних (XIX ст.) до інформаційно-комунікаційних (XX ст.), цифрових та інтелектуальних (початок XXI ст.).

Виокремлено й охарактеризовано найбільш прийнятні інноваційні технології, які застосовуються у парламентській діяльності. Це: електронний парламент, методи менеджменту ефективності, програмування, проектування, фандрайзинг, форсайт-технології, краудсорсинг, залучення послуг експертів.

З'ясовано, що інноваційні технології є універсальними для будь якої системи, зокрема, парламентської; характеризуються внесенням якісних змін у систему, зокрема у парламентську діяльність, яка набуває більших характеристик транспарентності (відкритості, прозорості, гласності, підзвітності) та демократичності, системності, цілеспрямованості, інформаційності.

Розглянуто особливості законодавчої та законотворчої діяльності парламентів в аспекті підвищення застосування ними інформаційно-комп'ютерних технологій і створення на їх основі інтелектуально-інформаційного мережевого хабу на хмарній платформі парламенту.

Використані такі авторські джерела: [4-5; 28; 51].

РОЗДІЛ 2

ОБГРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІТЧИЗНЯНУ ПАРЛАМЕНТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність в Україні можливе за умов застосування відповідних механізмів, зокрема, політико-правового, організаційно-функціонального та технологічного, які потребують відповідного обґрунтування і включають комплекс нормативно-правового забезпечення парламентської діяльності, перелік повноважень її основних суб'єктів та інструменти застосування сучасних соціально-психологічних та інформаційно-комп'ютерних технологій - див. : рис. 2.1.

<i>Механізми впровадження інноваційної парламентської діяльності в Україні</i>		
Політико-правовий	Організаційно-функціональний	Технологічний
Комплекс нормативно-правового забезпечення парламентської діяльності	Повноваження основних суб'єктів парламентської діяльності	Інструменти застосування сучасних ІКТ у парламентській діяльності
- первинні форми правового регулювання - Конституція України, закони України; - вторинні форми правового регулювання - підзаконні акти України	- парламентарі; - працівники апарату парламенту	- е-парламент, зокрема модель е-законопроекту ; - е-демократія, зокрема модель е- парламентської хмари
<i>Грунтуються на принципі:</i>		
транспарентності	демократичності	інформаційності

Джерело: авторська розробка.

Рис.2.1. Механізми впровадження інноваційної парламентської діяльності в Україні.

Розглянемо кожний із зазначених механізмів окремо.

2.1. Політико-правове забезпечення інноваційної парламентської діяльності в Україні

Політико-правове забезпечення діяльності ВР України характеризується системою її можливостей (ресурсів), за допомогою яких здійснюється вплив на суспільство шляхом реалізації законодавчої, законотворчої, установчої, представницької, контрольної, бюджетної, міжнародної функцій.

Система політико-правових можливостей (ресурсів) включає сукупність нормативно-правових актів, таких як :

- Конституція України та закони України (первинні форми правового регулювання);
- вторинні форми правового регулювання, які включають підзаконні акти та відомчі внутрішньо-парламентські і внутрішньо-організаційні регулятивні акти.

Розглянемо *першу групу законодавчих актів*, які забезпечують діяльність ВР України.

Перший і головний нормативно-правовий акт вищої юридичної сили в державі – це Конституція України, у ІУ розділі якої визначено норми діяльності парламенту, які врегульовують питання:

- статусу;
- організаційних структур;
- статусу народних депутатів;
- статусу допоміжних парламентських органів.

Статтею 75 Конституції України визначено місце і роль парламенту в системі ОДВ як єдиного органу законодавчої влади в державі.

Це означає, що інші ОДВ не мають права ухвалювати законодавчі акти і здійснювати *законодавчу функцію* в державі.

Це – лише прерогатива ВР України. Однак її реалізація можлива за умови забезпечення функції *законотворення*, яка визначає статус суб'єктів законодавчої ініціативи, а також – процедуру ухвалення законів і набрання

ними чинності.

Щодо інших функцій парламенту, то Конституція України їх не деталізує. Вони визначаються іншими *законами України*, які врегульовують суспільні відносини та окремі сторони його діяльності.

Розглянемо спочатку конституційні положення щодо реалізації функцій парламенту; потім – положення інших нормативно-правових актів, які впливають на його діяльність.

Перша функція парламенту - *законодавча* – врегульовується, на наш погляд в недостатньо. Так вважають і вітчизняні науковці, які впродовж останніх років неодноразово наголошують на необхідності ухвалення законів про закони і законодавчу діяльність та про нормативно-правові акти, а також – про вдосконалення закону України про регламент ВР [32].

Однією з найбільш вагомих причин низької ефективності парламентської діяльності науковці визначають парламентський контроль і відносять до нього такі чинники :

- відсутність уніфікованого правового регулювання контрольних процедур;
- невідповідність основоположних фактів у сфері парламентського контролю вимогам Конституції України;
- прогалини у правовому регулюванні відносин між парламентом і підконтрольними йому органами [75].

Втім, у 2023 році було прийнято лише Закон України [140], яким передбачено предмет регулювання закону (ст. 1), принципи правотворчої діяльності (ст. 3), інші положення правотворчої діяльності, а інші закони [93] - ще знаходяться у парламенті на обговоренні. Їхнє прийняття має на меті створення більш якісних нормативно-правових актів, які ґрунтуватимуться на нормах чинних правових документів про правотворчу техніку і технологію, доктринальних положеннях з цих питань, відповідатимуть європейським стандартам. Однак, вони ще не прийняті.

Щодо Регламенту Верховної Ради України, то чинний закон відповідає Конституції України і встановлює порядок його роботи [91, ст. 141]. При

цьому, починаючи з 1996 року конституційні норми по-різному визначали його статус .

Наприклад, до внесення змін до Конституції України 2004 року, конституційні норми передбачали затвердження Регламенту ВР відповідним законом України. Після конституційної реформи 2004 року ця норма була скасована.

Регламент ВР України регулює питання забезпечення парламентських функцій; присвячує кожній з них окремий розділ. Тому він не є спеціальним нормативним актом, який забезпечує реалізацію певної парламентської функції, а є актом загального характеру щодо забезпечення парламентської діяльності в цілому.

Внесення змін до Конституції України стали початком проведення конституційної реформи і запровадження *парламентсько-президентської форми правління*, за якої окремі повноваження, зокрема, щодо формування Кабінету Міністрів та контролю за його діяльністю, перейшли від Президента України до парламенту.

За цих умов, важливу роль відведено коаліціям депутатських фракцій у ВР України (більшості та меншості), діяльність яких передбачає високий рівень взаємодії між парламентом, Президентом та урядом. Це робить Регламент ВР України залежним від оптимальної взаємодії всіх суб'єктів парламентської діяльності.

На думку науковців, для здійснення ефективної внутрішньо управлінської роботи парламенту необхідно вдосконалити його нормативно-правове забезпечення, яке повинно включити не лише законодавчі акти, а й низку інших підзаконних нормативних актів, які має ухвалити сам парламент [147].

Друга функція парламенту – *контрольна*.

На відміну від нормотворчої, контрольна функція парламенту врегульована кількома законами, зокрема:

- фінансовий контроль регулюється Бюджетним кодексом України, щорічними законами України «Про Державний бюджет», Законом України

«Про Рахункову палату»;

- контроль за діяльністю виконавчої влади – законами України «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеві державні адміністрації», «Про комітети Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України»;

- контроль за реалізацією прав і свобод людини і громадянина – Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Цими законами врегульовуються види і порядок здійснення контролю у межах контрольної функції парламенту.

Вони розподіляються за суб'єктами здійснення контролю на :

- безпосередній парламентський контроль, який регулюється ЗУ «Про Кабінет Міністрів України»;

- опосередкований парламентський контроль, який регулюється ЗУ «Про Рахункову палату», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Суб'єктами парламентського контролю є спеціальні і тимчасові слідчі комісії парламенту.

Таким чином, парламентський контроль є сукупністю таких інструментів і механізмів реалізації контрольної-наглядової функції, які регулюють суспільні відносини у всіх сферах життя держави.

Тому, парламентський контроль є складною організаційною формою, до якої залучена велика кількість структурних елементів парламенту і, в першу чергу, парламентарі, які одноосібно подають депутатський запит ат депутатське звернення, або у складі комітетів ВР України.

«Депутатський запит – це вимога народного депутата на інших депутатів чи комітету Верховної Ради України, що заявляється на сесії Верховної Ради України до Президента України, до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, дати офіційну відповідь з питань, віднесених

до їх компетенції (ч. 2 ст. 15 Закону України «Про статус народного депутата України»)» [36, с.496].

«Депутатське звернення – викладена в письмовій формі пропозиція народного депутата, спрямована до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян здійснити певні дії, дати офіційне роз'яснення чи викласти позицію з питань, віднесених до їх компетенції» [36, с. 496].

У зв'язку із розвитком інноваційної парламентської діяльності, форми парламентського контролю розширюються, зокрема, посилюється увага до інтерпеляції, як такого звернення депутата парламенту до уряду або його представника з певним питанням, після обговорення якого приймається відповідна ухвала.

Третя функція парламенту - *установча* – ґрунтується на завданнях регулювання питань щодо державного суверенітету, національної безпеки, територіальної цілісності, утворення та ліквідації органів державної влади.

Такими законами, відповідно, визначається загальна структура і чисельність СБУ, ЗСУ, інших військових формувань, Міністерства внутрішніх справ України.

Важливо зазначити, що стосовно цих інституцій, визначених п. 22 ч. 1 ст. 85 Конституції, ВР України затверджує загальну структуру і чисельність щорічно, тоді як стосовно інших інституцій такої установки немає.

Важливість цієї функції парламенту не можна применшувати. Адже, існує пряма залежність між призначеними керівниками цих інституцій і результатами їхньої роботи. Особливо чутливою ця ситуація стала у період воєнного стану, оголошеного в Україні з початком воєнних дій з РФ.

Також важливим є врегулювання на законодавчому рівні функції ВР України щодо призначення і припинення повноважень членів КМУ та керівників окремих центральних органів виконавчої влади, зокрема:

- призначення і звільнення Голови Фонду держмайна, Голови Антимонопольного комітету, Голови Державного комітету телебачення та

радіомовлення, Голови Національного банку та інші);

- призначення і звільнення Генерального прокурора, Голови Служби безпеки, Уповноваженого ВРУ з прав людини;

- звільнення з посад чи припинення повноважень деяких посадових осіб.

Четверта функція парламенту - *бюджетно-фінансова* - здійснюється щорічними законами про Державний бюджет України, який, починаючи з 2020 року, ухвалюється в терміни, визначені чинним законодавством.

П'ята функція парламенту - *представницька* - реалізується через встановлені відносини з громадянським суспільством і потребує більш широкої участі ІГС у законотворчому процесі.

Друга група нормативно-правових актів - *підзаконні акти* загальнодержавного значення, які ухвалюються парламентом з метою забезпечення реалізації його діяльності і віднесена науковцями до вторинної форми правового регулювання.

Це:

- постанови ВР України – нормативні акти, які регулюють питань забезпечення діяльності парламенту і якими оформлюються рішення, ухвалені парламентом;

- розпорядження Голови ВР України, Керівника Апарату ВР України, Першого заступника Керівника Апарату – Керуючого справами ВР України.

Спільним для них є чітке підпорядкування Конституції України, Регламенту ВР України, чинному законодавству України.

Розпорядження, окрім відповідності правовим актам вищої юридичної сили, спрямовані ще й на виконання постанов ВР України та КМУ.

З точки зору М.В. Развадовської, «...внутрішньопарламентським нормативно-правовим актам, які здійснюють правове забезпечення функцій і повноважень Верховної Ради, відводиться особлива роль, що обумовлена колегіальним характером цього органу та універсальністю його компетенції» [147, с. 9].

Аналізуючи *внутрішньо парламентські нормативні акти*, зазначимо, що

за своєю природою вони стосуються правового забезпечення діяльності допоміжних структур парламенту. Вони забезпечують *регулятивну* (законодавче і підзаконне нормотворення) функцію парламенту. До них відносять, зокрема, розпорядження Голови ВРУ - [149].

Таким чином, політико-правове забезпечення контрольної функції ВР України не здійснюється підзаконними парламентськими актами і не потребують прийняття спеціального внутрішньо-парламентського нормативно-правового акту. Адже, ця функція стосується взаємовідносин між вищими органами державної влади України.

На відміну від контрольної, *інституційно-установча* функція забезпечується відповідними внутрішньо-парламентськими нормативно-правовими актами, наприклад розпорядженням Голови ВРУ - [149].

Подібним чином складається ситуація і з *внутрішньо-парламентськими нормативно-правовими актами*. Вони, своєю чергою, забезпечують реалізацію кадрової політики на внутрішньо-парламентському рівні.

Регулювання в зазначеній сфері здійснюється також розпорядженнями Голови ВРУ.

Водночас, внутрішньо-парламентськими актами не врегульовуються питання забезпечення кадрової політики, що стосується відносин ВР України з іншими ОДВ.

До внутрішньо-організаційних актів парламенту, спрямованих на забезпечення реалізації *функції представництва*, віднесено, сукупність постанов ВР України, зокрема тих, що визначають порядок акредитації журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при ВР України, акредитації журналістів і технічних працівників ММІ при ВР України, організації та проведення відкритих відвідувальних заходів у ВР України, організації діяльності веб-ресурсів ВР України та ін.

Аналізуючи правове забезпечення діяльності ВР України, з'ясовано, що воно здійснюється численними внутрішньо-організаційними нормативно-правовими актами які визначають як його статус, так і статус органів, установ та

службовців, які забезпечують його діяльність.

При цьому специфікою цього нормативно-правового ресурсу є встановлення норм самим же парламентом стосовно власної діяльності. Значна частка у правовому регулюванні відводиться його первинним формам - Конституції та законам України.

Саме цей фактор породжує проблеми правового забезпечення парламентської діяльності, оскільки на сьогодні в Україні процес законотворчості відбувається в надзвичайно складних умовах.

«У суспільстві відбуваються трансформаційні процеси, які на тлі низької правової культури населення призводять до зниження рівня законності й правопорядку. Все це відбувається при поглибленні кризових явищ в економічній, фінансовій та бюджетній сферах. Для зміцнення стабільності чинного законодавства можна і потрібно здійснювати нормативно-правову регламентацію тих чи інших суспільних відносин, що впливає з процесу законотворчості та зумовлює в подальшому якість нормативно-правової бази. Однак самі юридичні документи мають формуватися із урахуванням перспектив розвитку відповідних суспільних відносин» [22, с. 369-370].

З іншого боку, погоджуємося з тим, що у процесі регулювання суспільно-політичних відносин, має діяти загальне правило, яке полягає в тому, що рішення необхідно приймати на тому рівні, на якому є найбільш повна інформація й оптимальна можливість її оцінки та використання [144].

З огляду на це, *підзаконні нормативні та індивідуальні парламентські акти* відіграють значну роль у забезпеченні парламентської діяльності. Вони доповнюють, розширюють та деталізують первинні форми правового регулювання.

Узагальнюючи, зазначимо, що законодавство у сфері діяльності вітчизняного парламенту потребує уточнення, зокрема у сфері інноваційної діяльності, з метою забезпечення сталого розвитку держави й отримання стійких конкурентних переваг країни у світі.

Втім, не зважаючи на всі складності і сучасні виклики, Україна визначила

свій *інноваційний розвиток* одним із своїх пріоритетів, про що йдеться у таких документах загальнодержавних документах, як:

- Стратегія сталого розвитку України до 2030 рок (проект) [161];
- Стратегія «Україна 2030e – країна з розвинутою цифровою економікою» [163];
- Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року (проект) [162];
- закони України [135; 137];
- план відновлення України [119] в якому визначено перелік національних програм, спрямованих на досягнення стійкого економічного зростання держави та ін.

Тобто, Україна здійснює *інноваційну трансформацію у всіх напрямках*:

- у політиці – шляхом переходу від закритої політики до прозорості, інформаційно- та комп'ютерно підтримуваної;
- в економіці - шляхом переходу української економіки до цифрової;
- у соціальній сфері – шляхом розширення сфери застосування ІКТ.

У Законі України [137], *інформаційну технологію* визначають як цілеспрямовану організовану сукупність інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки.

При цьому, в *теорії семіотики* інформація розглядається, як «міра усунення невизначеності знання в одержувача повідомлення про стан об'єкта або про якусь подію» [11, с. 407]. Її особливість полягає у тому, що вона завжди тільки зростає і накопичується у обсягах, які постійно збільшуються.

З розвитком засобів інформації формується інформаційне управління суспільством, яке сприяє ефективному розподілу інформаційних потоків та дозуванню інформації.

Діяльність людей та організацій все більшою мірою залежить від своєчасної і якісної їхньої інформованості та здатності ефективно її використовувати. Тому важливо ще до прийняття управлінських рішень провести відповідну роботу, що включає збирання і переробку інформації, її

осмислення й аналіз, пошук раціональних рішень.

Це можливо зробити лише за умов використання спеціальних технічних засобів, які потребують відповідного високотехнологічного знання, що ґрунтується на нових уміннях і стає основним ресурсом у будь-якій сфері людської діяльності.

Таким чином, з появою інформаційного суспільства, виникає багато проблем, пов'язаних із його організацією. В першу чергу, це стосується розроблення ефективної публічної політики, яку спроможні розробити лише творчі особистості; джерелами конкурентної переваги стають не лише природні, трудові чи фінансові ресурси, а й результати творчої діяльності особистості, її вміння оперувати інноваціями, новими знаннями та технологіями.

Практично, під впливом інновацій відбувається перерозподіл зайнятості населення у бік інформаційної сфери, а інформація у їхній діяльності стає підґрунтям в усіх виробничих процесах; набуває пріоритетного статусу в економіці і політиці.

Таким чином, характерними рисами нової інформаційно-технологічної парадигми виступають:

- інформація, як сировина, що, є суттєво відмінною від попередніх технологічних революцій, коли людство мало справу з технологіями для впливу на інформацію, а не навпаки;

- всеохоплюваність ефектів нових технологій, тобто, коли інформація стає інтегральною частиною людської діяльності і міститься у будь-якій з них, пронизуючи всі процеси);

- будь-яка система використовує нові інформаційні технології;

- гнучкість системи і процесів.

Сучасна інформаційно-технологічна парадигма ґрунтується на всеохопленні, складності, мережовості. Вирішальну роль у її вирішенні відіграє держава, яка гальмує чи прискорює будь-яку технологічну інновацію, зокрема таку як ІКТ, яка є своєрідним ключовим елементом до розв'язання проблем

забезпечення ефективності публічної політики та публічного управління. Адже за їх допомогою забезпечується єдність інформаційно-комунікативного простору публічної сфери загалом.

Головною метою оновленої програми інформатизації України [137] є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною й повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій.

Використання ІКТ сприяє забезпеченню головних пріоритетних ознак публічної політики й публічного управління щодо відкритості, доступності й оперативності.

Електронний парламент на сьогодні якнайкраще забезпечує прозорість діяльності парламенту, його взаємодію з іншими гілками влади та громадською сферою.

Як зазначає О. Чебаненко, концептуально узагальнюючи існуючі дослідження, *парламентську прозорість* він розглядає у трьох вимірах:

– як розгляд медіа, які надають відповідну інформацію громадянам і, таким чином, впливають на їхню свідомість. У цьому процесі, парламент виступає одним із центральних елементів у системі забезпечення свободи слова та вираження поглядів. Він регулює медіа сферу і таким чином забезпечує вертикальну підзвітність;

– як діяльність парламенту, що спрямована на стимулювання інтересу й привернення уваги до інформування та громадянську освіту громадян. Виконання цього завдання включає пошук нових інтерактивних способів двосторонньої комунікації між виборцями та парламентом у тому числі через Інтернет-мережу;

– як якість парламентської роботи, яка потребує певних зовнішніх контрибуцій, зокрема тих, що відповідають належній внутрішній і зовнішній експертизі, належному інформаційному забезпеченні парламентської роботи, що забезпечується використанням внутрішнього дослідницького та бібліотечного потенціалу парламенту і залученням незалежних експертів до

стратегічного планування [180].

«Потенційно широкє коло суб'єктів парламентської роботи обумовлює необхідність продукування різної за змістом і формою інформації: від офіційного оприлюднення нормативно-правових актів – до будь-якого доступного способу комунікації депутатів з виборцями. Така широта інформації про парламент породжує ряд проблем, пов'язаних із конфліктом інтерпретацій, а також формуванням іміджу законодавчого органу. А це, у свою чергу, напряду пов'язано із легітимністю парламенту як інституту й легітимацією парламентської роботи як імперативної діяльності» [18, с. 3].

У підсумку, ми погоджуємося з тим, що *обмін інформацією про парламент* став на сьогодні різноканальним, різновекторним та якісно неоднорідним, тому методологічно грамотним є розгляд інноваційних технологій у цій сфері в контексті теорії інформаційного обміну, базованої на таких концептах, як комунікатор, трансляція, коди та кодування тощо.

Таким чином, активне запровадження сучасних технологій у парламентську діяльність:

- суттєво змінює старі уявлення і стереотипи;
- є важливим фактором впливу на поведінку людей та діяльність політичних інститутів;
- сприяє формуванню якісно нових каналів політичної комунікації, які мають велику перспективу і можуть змінити уявлення про традиційні інструменти політичної участі.

Чинне законодавство України забезпечує інноваційну парламентську діяльність комплексом нормативних актів, таких як: Конституція України, Господарський кодекс, закони України («Про інноваційну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про наукову і науково-технічну діяльність») тощо.

Ці закони України:

- визначають правові, економічні й організаційні засади державного

регулювання інноваційної діяльності;

- встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів;
- спрямовані на підтримку розвитку економіки держави інноваційним шляхом.

Однак, вони не достатньо посилюють парламентську діяльність та її інноваційну спрямованість, яка характеризується особливим способом взаємодії ВР України з іншими інститутами держави і суспільства, які ним утворені.

Така особлива взаємодія має ґрунтуватися на *принципі транспарентності (відкритості і підзвітності)*, який є базовим у нормативних актах держав-учасниць ЄС і має бути законодавчо визначеним і в українському законодавстві.

Основу його забезпечення закладено у нормах Конституції України, міжнародно-правових актах, ратифікованих ВР України, серед яких особливе значення мають такі, як: Загальна декларація прав людини, Віденська декларація і Програма дій, Конвенція про доступ до інформації, Орхуська Конвенція, Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті».

Реалізація принципу *транспарентності* знаходить своє відображення у національному законодавстві України, зокрема:

- у законах України: «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про звернення громадян», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну таємницю», «Про засади державної мовної політики», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про запобігання корупції», «Про Регламент Верховної Ради України»;

- нормативно-правових актах ВР України.

Аналізуючи основи нормативно-правового закріплення принципу

транспарентності в діяльності ВР України, зазначаємо як сучасну тенденцію, спрямовану на врегулювання засад відкритості, прозорості, гласності та підзвітності в діяльності законодавчої гілки влади відповідно до норм і стандартів права ЄС.

Вітчизняні науковці акцентують увагу на тому, що Європейські стандарти демократичного правління мають позитивний вплив на підвищення прозорості діяльності українського парламенту та залучення громадськості до законодавчого процесу в Україні [2]. Зазначають, що на офіційній веб-сторінці ВР України оприлюднюються всі зареєстровані законопроекти, висновки підрозділів Апарату ВР України до проектів, результати голосувань, стенограми та порядки денні засідань парламенту, загальна інформація про депутатів парламенту та їх діяльність у парламенті, контактна інформація працівників Апарату Верховної Ради тощо.

Водночас не вся діяльність парламенту є *достатньо прозорою*. Деякі парламентські комітети не мають власних офіційних веб-сторінок, не публікують порядок денний своїх засідань та звіти про свою діяльність. Залишаються не вирішеними питання опублікування протоколів засідань комітетів, висвітлення результатів поіменного голосування та стенограми відкритих слухань комітету [165].

Зрозуміло, що під час повномасштабної війни України з РФ, це правильні дії. Однак, з точки зору розвитку демократії, такі дії мають бути лише під час оголошення воєнного стану і не мають перейти у післявоєнний період.

На цьому постійно наголошують вітчизняні науковці, попереджуючи про «неможливість скочування до авторитаризму у публічному управлінні і публічній політиці» [15, с. 31-33].

Ми погоджуємося з такою позицією вітчизняних науковців.

Також, спостерігаємо наявний прогрес у відносинах Україна-ЄС. Однак, залишаються не вирішеним ряд питань, пов'язаних із:

- покращенням прозорості та підзвітності законодавчих органів, із запобіганням корупції у законодавчому процесі, встановленням традиції поваги

до прав опозиції, оптимізацією організації законодавчого процесу з метою усунення надмірного законодавчого навантаження та запровадження кращих європейських практик у цьому плані;

- удосконаленням інституційного механізму адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС;

- забезпеченням більш активного використання механізмів парламентського контролю за діями уряду у сфері європейської інтеграції тощо [121].

Тобто, система вітчизняного законодавства не має дієвого сформованого нормативно-правового забезпечення щодо реалізації громадянами права на доступ до публічної інформації, права участі в публічному управлінні, підзвітності представників влади суспільству.

Тому, ми вважаємо, що ефективним засобом подолання прогалин права доступу до публічної інформації, принципів прозорості, гласності, відкритості та підзвітності в діяльності парламенту України виступає необхідність проведення законодавчого закріплення принципу транспарентності в діяльності органів влади. Адже цей принцип закріплений нормами міжнародного права та права ЄС.

Мова йде про те, що забезпечуючи проведення процесу гармонізації норм вітчизняного законодавства до стандартів ЄС, український парламент має текстуально закріпити принцип *транспарентності* в діяльності всіх ОДВ, у т.ч. і в діяльності ВР України. А також - забезпечити відповідність внутрішньопарламентських нормативно-правових актів нормам міжнародного законодавства та законодавства держав-учасниць ЄС.

Головним завданням реалізації принципу транспарентності є залучення широкого кола громадян до процесу розробки державної політики та прийняття політичних рішень шляхом застосування доволі складної системи правових засобів.

У цьому випадку великого значення набуває розуміння сутності структури залучення представників громадськості до процесу вироблення публічної

політики.

До *таких форм залучення* представників громадськості науковці відносять: участь громадян у виборах, референдумах, у діяльності політичних партій та громадських організацій, у прийнятті рішень місцевими органами влади на загальних зборах громадян, у місцевих ініціативах, громадських слуханнях, самоорганізації населення, бюджеті участі, у політичних процесах шляхом звернення та петицій до органів влади, у державно-приватному партнерстві та протестних формах політичної участі [125].

Така кількість багатоманітних форм участі громадян у справах держави свідчить про доволі розвинутий механізм їх залучення в публічному управлінні і вказує на позитивну тенденцію щодо розвитку транспарентності парламентської діяльності.

Але, реальний стан залучення громадян у державні справи бажає бути кращим. Причина цього криється у політичній культурі суспільства в цілому, окремого громадянина і парламентаря, зокрема.

Ми погоджуємось із думкою зарубіжних і вітчизняних науковців, які наголошують на тому, що:

- «якісним критерієм політичної участі є політична компетентність» [187, с. 29];

- політична компетентність є базою складовою політичної культури [123].

Обґрунтовуючи науковий підхід до визначення системи забезпечення реалізації *принципу транспарентності* в діяльності ВР України, зясовано, що він ґрунтується на європейській структурі взаємовідносин ОДВ та ІГС, виробленій експертами Ради Європи і відображеній у *Кодексі кращих практик участі громадськості* в процесі прийняття рішень.

Цей Кодекс, прийнятий Радою ЄС, закріплює *чотири поступових рівні участі* громадського сектору в процесі прийняття політичних рішень - від найменшого до найбільшого рівня залучення.

Ці рівні розміщені так, що найменшим є рівень інформування, вищим – рівень консультування, ще вищим - рівень діалогу, найвищим – рівень

партнерства.

При цьому, всі ці способи взаємодії можуть застосовуватися на будь-якому етапі процесу прийняття рішень.

На наш погляд, ці характеристики мають знайти більш чітке відображення у нормативно-правових актах діяльності вітчизняного парламенту і парламентарів. Адже, структура забезпечення участі громадськості в повній мірі відображає процес проходження, використання та застосування публічної інформації. Кожному з цих рівнів взаємодії відповідають принципи *прозорості, відкритості, гласності, підзвітності*, які є складовими елементами системи принципу транспарентності в діяльності ОДВ.

Тобто:

- рівень інформування відповідає принципу прозорості;
- рівень консультування – принципу відкритості;
- рівень діалогу – принципу гласності;
- рівень партнерства – принципу підзвітності.

Разом, ці рівні взаємодії парламенту і суспільства забезпечуються комплексним принципом транспарентності, який є багатофункціональним в діяльності органів влади, зокрема, в умовах використання інформаційних технологій. Цей принцип все більше стає традиційно застосовуваним і включає відповідні складові (прозорість, відкритість, гласність, підзвітність).

Поняття транспарентність розроблено в англо-американській соціально-політичній теорії і характеризувало спосіб комунікації між публічною владою і населенням. В українській науковій лексиці його використовують в обох значеннях – прозорість та відкритість. Часто ці терміни застосовують як рівнозначні і вживають поряд із поняттями гласність та публічність.

Як зазначають науковці, відкритість і прозорість є структурними елементами транспарентності, сприяють не лише забезпеченню легітимації влади, а й конструктивній взаємодії ОДВ із громадянським суспільством.

У першому випадку йдеться про збільшення або зменшення обсягу інформації (зловживання закритістю властиве тоталітарній і авторитарній

владі); у другому – про її достовірність, правдивість, регулярність, оперативність, надійність у подальшому використанні [72].

Ми вважаємо, що прозорість парламенту є його новою якісною характеристикою і одночасно є умовою стабільності розвитку держави; визначається його інституційним потенціалом; залежить від потоків інформації.

Як *висновок* зазначимо, що основи нормативно-правового закріплення принципу прозорості в діяльності ВР України викладено у законі України [129], який закріплює категорії максимальної відкритості публічної інформації, прозорості, відкритості, гласності, підзвітності та спрощення мови адміністрування.

Цей закон України є інноваційним продуктом діяльності парламенту, який не лише частково оновлює існуючий стан системи, а й якісно її змінює у тій сфері, на яку спрямована його дія.

Критеріями якості інноваційного закону визначено:

- властивості (показники) закону, характерні для національної правової системи суспільства; на їх основі розробляються стандарти якості закону, що регулюють окремі типи і види суспільних відносин (майнові, адміністративні, сімейні, земельні тощо);

- певні міжнародні стандарти, загальновизнані норми та принципи міжнародного права, а також положення міжнародних договорів;

- практика реалізації закону, цінність (користь), максимальна ефективність для окремих людей, колективів і організацій, держави і суспільства в цілому.

Вважаємо, що прозорість у парламентській діяльності є поштовхом до прийняття інноваційних законів, розвитку інновацій і електронної демократії, яка за своєю суттю передбачає активну участь громадян до виборчого процесу і до інших процесів ухвалення політико-управлінських рішень.

Тому, важливими напрямками інноваційної парламентської діяльності залишаються розроблення і застосування:

- національних й міжнародних стратегій, згідно з якими формується

справедливе й інклюзивне інформаційне суспільство;

- законодавчих і підзаконних актів у цій сфері із застосуванням ІКТ;
- мобільних пристроїв, різних додатків для завантаження основних парламентських документів [52].

Тому, інноваційна парламентська діяльність передбачає реалізацію інноваційної законодавчої і законотворчої діяльності.

«У законотворчій інноваційній діяльності в Україні активно застосовуються ІКТ на різних заходах – круглих столах, конференціях, семінарах, форумах, парламентських слуханнях, засіданнях політичних партій, в органах публічної влади тощо. В результаті створюється відповідна електронна мережа, яка об'єднує експертне середовище на засадах законності, гласності, демократизму, додержання міжнародних стандартів, техніко-юридичної досконалості, науковості, моральності, професіоналізму, ефективності, інформаційності і сприяє формуванню базової основи конкретного законодавчого акту» [5, с. 133].

Перешкодами у законотворчій діяльності є низький рівень залучення комп'ютерно грамотних громадян молодого віку (18-39 років) до законотворчої діяльності, на відміну від громадян старшого віку, які мають нижчий рівень інформаційної компетентності, але, вищий рівень політичної активності [79].

Тобто, в парламентській діяльності більш активними виступають громадяни старшого віку (старші 50 років) [109]. Тому важливо максимально залучати молодь до політичної участі, яка є однією з характеристик політичної культури суспільства [125] і проявляється у різноманітних формах співробітництва з державними інститутами, інститутами громадянського суспільства, з іншими суб'єктами політичного процесу, у тому числі і в законотворчій діяльності.

У законодавчій діяльності застосування ІКТ є не менш важливим. Це стосується, зокрема, проведення пленарних засідань у ВР України, засідань парламентських фракцій і комітетів, погоджувальної ради на сучасному рівні, інших засідань.

Особливо важливим є питання реалізації програми створення е-парламенту, прийнятої у 2016 році [66]. Головною її складовою є «сформованість єдиної інфраструктури автоматизованої інформаційної взаємодії всіх учасників парламентської діяльності, як суб'єктів законодавчої ініціативи (Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України), так і залучених представників громадянського суспільства та бізнесу» [5, с. 134].

Запровадження е-парламенту сприяє:

- новому способу взаємодії на основі широкого застосування ІКТ;
- підвищенню ефективності і якості надання парламентських послуг, пов'язаних із прийняттям життєво-важливих для держави і суспільства законів.

Втім, проблемою залишається відсутність чинного законодавства щодо запровадження е-парламенту в Україні і, відповідно, системне застосування таких інноваційних інструментів, як «е-порядок денний пленарного засідання», «е-протокол», «е-комітети», «е-документообіг», «е-петиції», «open data», внутрішній та зовнішній портали, «е-кабінет народного депутата» тощо [66].

На цьому наголошували, зокрема, учасники інтерактивної панельної дискусії у ВР України 9 лютого 2022 року, метою якої було обговорення можливих векторів та майбутньої співпраці в реалізації ідеї цифрової трансформації українського парламенту. Під час цієї дискусії розглядалися різні питання щодо інноваційного розвитку українського парламенту та його апарату, цифровізації та нової якості роботи, цифрової трансформації, використання е-інструментів народними депутатами та їх помічниками, втілення ІКТ [66], забезпечення захисту даних, які потребують технологічного вирішення [103].

Тобто, світовою тенденцією розвитку цифрового суспільства є впровадження і розвиток е - демократії, сутність якої полягає у застосуванні ІКТ і встановленні нових каналів комунікації, які сприяють підвищенню рівня відкритості і прозорості суб'єктів публічної політики та публічного управління, зокрема, і суб'єктів парламентської діяльності.

2.2. Суб'єкти впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та їх повноваження

Кваліфіковане політико-правове забезпечення парламентської діяльності можливе за умов добре організованої системи впровадження інновацій, зокрема, інноваційних технологій, яку здійснюють її суб'єкти - народні депутати України та їхні помічники-консультанти - працівники Апарату ВР України. В умовах інформаційного суспільства, що швидко розвивається, вони мають на меті формування та реалізацію політику відкритості суспільно-політичних процесів у державі шляхом застосування сучасних технологій, таких як е-врядування, е-парламент, е-демократія.

Політика відкритості суспільно-політичних процесів характеризується безпосередньо парламентською прозорістю, яка забезпечується:

- інформуванням чи вертикальною підзвітністю, що означає доступ медіа до інформації про діяльність парламенту, адже саме він є одним із центральних елементів у системі забезпечення свободи слова та висловлення поглядів і регулювання засад функціонування медіасфери;

- діалогом чи двосторонньою комунікацією, що означає прозорість парламенту, спрямовану на інформування щодо його діяльності та громадянську освіту шляхом використання потенціалу мережі Інтернет та інших нових інтерактивних способів комунікації;

- консенсусом чи залученням незалежних експертів, що означає якість парламентської роботи, як на рівні окремих парламентарів, так і парламентських комітетів і фракцій, включає планування політики, законотворення, контроль за діяльністю виконавчої влади за умов використання внутрішнього дослідницького та бібліотечного потенціалу парламенту.

Процес інформатизації не є новим для вітчизняного парламенту. Адже, починаючи з 2015 року було визначено перелік інновацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності ВР України [59].

До цього переліку увійшли інновації зі сфери інформаційно-

технологічного забезпечення законодавчої та законотворчої діяльності на основі розробленої системи електронного документообігу. Це стосується, зокрема, автоматизованої системи проведення пленарних засідань і формування електронної зали, а також - розроблення програми для електронної законопроектної діяльності.

Також, до цього переліку увійшли питання створення єдиного інформаційного простору законодавчої діяльності. Цей простір включив:

- програмне забезпечення веб-ресурсів народного депутата та ВР України, інтерактивні веб-платформи комунікацій парламентарів із виборцями та різними інституціями;

- програми надійного захисту інформаційних ресурсів парламенту;

- управління та підтримку впровадження ІКТ у діяльність ВР;

- розвиток цифрової та інформаційної компетентності депутатів та працівників Апарату ВР України [59].

Ми розглянули цей перелік інновацій, розподіливши їх за такими основними складовими елементами парламентської діяльності, як *виборчий, законодавчий та законотворчий процеси* - див.: рис. 2.2 [27].

Складові парламентської діяльності:		
виборча	законодавча	законотворча
<i>інновації, що впроваджуються:</i>		
веб-ресурси та веб-платформи парламентарів, парламенту, інституцій громадянського суспільства	інформаційно-технологічне забезпечення пленарної та законопроектної діяльності парламенту шляхом розвитку системи електронного документообігу	
<i>у результаті впровадження інновацій:</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • створено захист інформаційних ресурсів парламенту • розвинуто цифрову й інформаційну компетентність депутатів і працівників апарату парламенту 		

Джерело: авторська розробка на основі [59].

Рис.2.2. Інновації, що впроваджуються у вітчизняну парламентську діяльність.

З рис. 2.2. видно, що найбільш технологічно розробленою на цей час є друга складова парламентської діяльності – *законодавча*, зокрема, у тій її

частині, що стосується *внутрішньо парламентської системи моніторингу і контролю* за проходженням процедури законопроектної діяльності до прийняття законів, яке здійснюють парламентарі відповідних Комітетів ВР України та працівники Апарату ВР України відповідних комітетів українського парламенту.

Дослідники зазначають, що найбільшої пріоритетності набули комунікативні стратегії, спрямовані на молодь і дітей, так звані, молодіжний електронний парламент, та різноманітні парламентські додатки [182].

Тобто, серед визначених для України Місією Європейського парламенту з оцінки потреб під головуванням Пета Кокса (2015 р.) стратегій інноваційного розвитку вітчизняного парламенту:

- *найбільш вирішеними* виявилися ті, що пов'язані з веб-сайтом, інтернет-порталом парламенту, бібліотечними послугами;

- *найменш вирішеними* - ті, що пов'язані з електронними сервісами, зокрема, такими як електронні механізми участі громадян, мобільні ІТ-парламентські послуги, відео-технології, е-парламент, е-законопроект тощо.

На відміну від Українського парламенту, у європейських парламентах, навпаки, саме ці інноваційні технології набули особливого значення. Причина полягає у тому, що саме вони стали зручним інструментом для виборців, які можуть їх активно використовувати, як засоби комунікації. Це стосується, в першу чергу, таких мобільних додатків, як Twitter, Facebook, YouTube, які у системі е-парламенту практично дублюють його офіційні сайти, що застосовуються для опитування виборців чи обговорення законопроектів, чи для перегляду прямої трансляції з парламенту тощо. Тобто, ці е-інструменти є зручними і мобільними. Вони не прив'язані до робочого місця і можуть використовуватись у будь якій ситуації.

Наприклад, у парламенті *Швеції* такі мобільні додатки активно застосовуються для внутрішніх потреб працівників апарату [44].

У більшості економічно розвинених держав світу розроблено нові стратегії розвитку е-парламентаризму, які враховують інноваційні процеси у

сфері ІКТ та нових архітектурних рішень. Це, зокрема, вебсайт й інтернет-портал парламенту. Спме вони є базовими елементами використання ІКТ у парламентській діяльності.

У таких країнах стабільно велике значення приділено е-бібліотеці, пошуковим сервісам, таким як електронні механізми участі громадян, мобільні ІТ-послуги, відео-технології тощо.

У європейських державах і в США стандартною вимогою до працівників апаратів парламентів є не лише інформаційна компетентність, а й наявність відповідних нових структур у парламенті.

Наприклад, у Німеччині, Норвегії, Португалії, Франції при парламентах діють дорадчі експертні структури. Їхня діяльність забезпечується використанням новітніх наукових і технологічних досягнень у сфері ІТ, які підвищують рівень статистики й аналітики. Такі дорадчі експертні організації функціонують при науково-експертних радах органів влади чи самостійно. Як правило, вони об'єднуються у Європейській парламентській мережі з оцінки технологій (European Parliamentary Technology Assessment – ЕРТА) [44].

Наприклад, до складу норвезької ради з оцінки технологій входить 15 членів, які призначаються урядом терміном на чотири роки з можливістю продовження повноважень. Рада готує бюлетені, звіти й інші документи та спрямовує їх у парламент, інші органи влади, представникам громадськості.

У Франції членами Парламентського бюро оцінки наукових і технологічних можливостей (ОРЕССТ) є парламентарі, які призначаються в рівній кількості від двох палат представницького органу.

«Спочатку структура включала 16 членів, пізніше їх кількість збільшилась до 36 (по 18 парламентарів від кожної палати). Протягом 3-х років в ОРЕССТ головує представник однієї з палат, потім на цей самий термін призначається член іншої палати. Загалом у сучасних західних парламентах приблизне співвідношення тих, що мають і не мають дорадчі експертні органи, діючі на постійній основі, становити 3:2 (58 % і 42 % відповідно). Приблизно в одній п'ятій від загального числа парламентів діють органи з оцінки

технологій» [44, с. 30].

На наш погляд, впровадження ІКТ у парламентські процеси і процедури в Україні відбувається досить повільно. Це уповільнює процеси розроблення такої інноваційної технологія, як е-парламент.

На це вказують вітчизняні науковці, порівнюючи, зокрема, стан готовності державних службовців до інноваційної діяльності у 2014 та у 2023 роках.

Ними виявлено, що:

- «ініціаторами інноваційної діяльності мають бути керівники - 30 % (у 2014 р.), 20% (у 2023 році);
- продовжують «чекати» на зовнішній «поштовх», відповідно, - 23 % та 20 %;
- «чекають» на підтримку - 20 % та 20 %;
- орієнтуються на творчий потенціал колективу - 12 % та 20 %;
- працюють над створенням колективу односторонців - 10 % та 10 %;
- створюють умови для підтримки інноваторів - 5 % та 10 %» [44, с. 30].

Ці результати вказують на повільне виконання завдань, пов'язаних із інформатизацією та цифровізацією суспільно-політичних процесів в Україні.

Причина, на наш погляд, полягає у недостатній організації управління парламентом та недостатньою увагою питанням європеїзації українського парламентаризму.

Як зазначають вітчизняні дослідники ці питання поділяються на дві складові – процедурну й інституційну. Перша - забезпечується організаційним механізмом, який потребує координацію зусиль Комітету парламентського співробітництва Україна-ЄС, Комітету парламентської асоціації Україна-ЄС, Комітету з питань інтеграції України до ЄС та Верховної Ради України; друга - нормативно-правовим механізмом, який ґрунтується на адаптації чинного законодавства до вимог європейського політично-правового простору [44].

Науковці наголошують на посиленні правового статусу парламенту та його повноважень щодо реалізації *законодавчої функції* й умов контролю за

діяльністю влади.

Серед запропонованих рекомендацій до подальших реформ українського парламенту ними віднесено:

- підвищення відкритості та прозорості;
- зміцнення контролю та відповідальності;
- підтримку громадської участі;
- професіоналізацію парламентської діяльності;
- сприяння розвитку громадянського суспільства [50].

Особливе значення у цих рекомендаціях належить підвищенню рівнів відкритості і прозорості та зміцненню контролю і відповідальності, що можливе за умов запровадження в діяльність суб'єктів парламентської діяльності ІКТ, відповідно до їх повноважень, визначених чинним законодавством України.

Встановлення Конституцією України (1996р [91]) вимог щодо здійснення народними депутатами України своїх повноважень на постійній основі означає конституювання в державі професійного парламенту. Зрозуміло, що їх професіоналізм визначається багатьма складовими, в тому числі – належною організацією управління *законодавчим процесом*, яке неможливе без ефективної діяльності Апарату ВРУ. Адже, від рівня забезпечення діяльності народних депутатів (науково-аналітичного, юридичного, інформаційного, організаційно-технічного) та створення для них належних умов праці значною мірою залежить якість і продуктивність *законодавчої* діяльності.

Існують різні підходи до рекрутингу найбільш кваліфікованого персоналу на посади помічників- консультантів депутатів та на адміністративні посади у секретаріатах або комітетах парламенту. По-перше, це самостійний підбір кадрів парламентарями і більш складний підбір та відбір претендентів на керівні посади у секретаріати комітетів парламентів. У міжнародній практиці існують спеціальні посібники і відкриті матеріали для загального доступу, за допомогою яких бажаючі можуть ознайомитись із вимогами щодо вимог до посади і забезпечують більшу прозорість під час найму

професіоналів.

У більшості парламентів прогресивних держав світу створені інформаційні та дослідницькі служби, які надають парламентарям об'єктивні фактичні дані, які надають їм можливість більш ефективно використовувати інтелектуальний потенціал парламентського персоналу. Адже від його якості залежить якість законодавчого процесу, ефективність здійснення парламентського контролю за дотриманням законодавства.

Саме тому, робота працівників Апарату ВР України підпорядковується безпосередньо діяльності керівництву парламенту. Для них напрацьовуються шляхи вдосконалення форм і методів організації роботи з тим, щоб вони могли працювати більш кваліфіковано, оперативно, ефективно, з найбільшою користю для справи, в інтересах забезпечення державно-правової системи України.

Втім, ухвалення законодавчих актів часто здійснюється на недостатньому науково-методичному, технічному та юридичному рівнях, що засвідчує існування проблеми якості законів України у контексті еволюції законодавства, а значить і проблеми відбору професійних кадрів для роботи в Апараті парламенту.

Якість закону розглядається вітчизняними вченими як «властивість закону, яка виражається сукупністю загальних ознак, що характеризують його як ефективний регулятор суспільних відносин» [98, с.199].

В Україні більшість законів складають ті, що *вносять зміни* до чинних у зв'язку з прийняттям нових. Для підвищення ефективності цієї роботи корисним є застосування ІКТ зі створення й обслуговування комп'ютерної бази даних чинних законів і роботи з нею.

Інноваційна парламентська діяльність також включає розроблення і впровадження нових законів, які якісно змінюють правовідносини у державі і суспільстві. Ця процедура також потребує ІКТ з алгоритму їх ухвалення – від першого читання у ВР України до введенням у дію.

В Україні ситуація ускладнена тим, що країна перебуває в умовах правового режиму воєнного стану, який характеризується високою динамікою

трансформаційних процесів у суспільстві, наслідком чого є коротке «життя» прийнятих нормативних актів, їх надмірна кількість та суперечливість.

Наприклад, перший закон «Про правовий режим воєнного стану» було ухвалено ще у 2000 році. Втім, зміни у нього вносились ще багато разів, зокрема, у 2003; 2008; 2010; 2012; 2014 -2015; 2018; 2022-2024 роках [139].

Такий стан справ на прикладі цього закону України підтверджує той факт, що ефективність роботи ВР, як представницького органу влади, багато в чому залежить від злагодженої роботи депутатів і Апарату, досвіду та професіоналізму його працівників.

Саме на Апарат ВР України (далі – Апарат) покладено супровід законопроектів та методичне й організаційне забезпечення підготовки і проведення всіх видів засідань - пленарних, комітетських, комісійних. А також - забезпечення народних депутатів України законопроектами, іншими інформаційними матеріалами, необхідними для розгляду у парламенті.

Згідно Положення про Апарат ВР (далі – Положення) його діяльність є багатопрофільною і має п'ять основних напрямів - нормативно-правова, організаційна, документаційна, інформаційна, фінансово-матеріальна діяльність [126].

Аналізуючи ці напрями, зазначаємо, що вони не нерівнозначні з точки зору їх функціональної наповнюваності.

Наприклад, перший напрям включає 6 видів діяльності; другий – 11; третій і п'ятий – по 2 види; четвертий - 4 види - див. : табл. 2.1 .

Тому, як бачимо з таблиці 2.3, ці напрями потребують більш чіткого узгодження і збалансованості. Адже від цього залежить структура Апарату парламенту і якість його роботи.

При цьому, зазначимо, що у більшості європейських країн структура апаратів є уніфікованою. В ній створені різноманітні підрозділи вищого рівня ієрархії, які об'єднуються структурні підрозділи, які виконують подібні функції. Таким чином, вони уникають дублювання функцій і надання більш якісних послуг організаційного чи іншого характеру. І ті підрозділи, функції

яких не дозволяють включити їх до складу існуючих структурних одиниць, функціонують відокремлено.

Таблиця 2.1

Основні напрями діяльності Апарату ВР України, які потребують інноваційного розвитку

основні напрями діяльності:				
нормативно-правова	організаційна	документаційна	інформаційна	фінансово-матеріальна
1	2	3	4	5
види діяльності				
наукова експертиза законопроектів	реєстрація законопроектів	документальне обслуговування ВР	формування та підтримка інтегрованого банку даних	підготовка проекту кошторису ВР
систематизовані й облік законодавства	взаємодія комітетів ВР в процесі законотворення	оформлення документів ВР та їх своєчасне проходження	методичний і технологічний супровід комп'ютеризованої обробки законопроектів	забезпечення засобами зв'язку
довідкові та науково-аналітичні матеріали	забезпечення роботи депутатських фракцій (депутатських груп)		доступ користувачів до баз даних законодавчих актів зарубіжних країн	
аналіз практики застосування законодавства	взаємодія ВР з Адміністрацією Президента України, Секретаріатом КМУ, НБУ, міністерствами, іншими ЦОВВ, науковими організаціями, ГО, ОМС, ОДВ		інформаційно-бібліотечне обслуговування діяльності парламенту	
зв'язки з відповідними службами парламентів зарубіжних країн	консультативна та організаційна допомога народним депутатам України			
експертиза пропозицій Президента України до прийнятих ВР законів	забезпечення народних депутатів України законопроектам и			

	облік та узагальнення пропозицій і зауважень			
	підготовка "години запитань до Уряду" та парламентських слухань у ВР			
	система навчання, стажування та підвищення кваліфікації народних депутатів України і працівників Апарату			
	контроль за додержанням термінів			
6 видів	11 видів	2 видів	4 видів	2 види

Джерело: розробка автора.

В Україні структура Апарату визначається іншими підходами, зокрема інформаційна функція забезпечується кількома організаційними структурами, наприклад, управлінням зі зв'язків із органами влади і органами місцевого самоврядування, відділом з питань звернень громадян. Це вказує на необхідність оптимізувати структуру Апарату ВР України.

Щодо самостійних структурних підрозділів апарату парламенту, то міжнародна практика свідчить про їх незначну кількість. Їх коливання відносно, наприклад, від чотирьох (в апарат Бундестагу німеччини) до восьми (в апараті естонського парламенту).

В Українському парламенті у структурі апарату наявні окремі структурні підрозділи, які не є типовими для багатьох європейських країн. Наприклад, це стосується тих, що відповідають за внутрішній аудит, забезпечення адаптації законодавства до права ЄС, забезпечення закупівель робіт, товарів і послуг для потреб парламенту та ін.

Також у європейських парламентах відсутні підрозділи в їхніх апаратах,

які стосуються зв'язків з ОМС, з мобілізаційної роботи та ін.

Тому важливим завданням перед українським парламентом привести структуру його апарату до відповідності із європейськими.

Також, в основних напрямках роботи Апарату має бути відображено прагнення його працівників до здійснення інноваційної діяльності. Тому організаційний блок питань у цих напрямках діяльності Апарату ВР України потребує особливої уваги щодо діджиталізації та застосування ІКТ. У результаті чого будуть усунуті дублювання напрямів роботи працівників Апарату ВР та набуде більшої чіткості і концентрації інформація, яка необхідна для роботи парламентарів.

Більшість завдань, зазначених в основних напрямках діяльності Апарату ВР України, має бути переведена в електронний формат, а працівники Апарату мають оволодіти інформаційною компетентністю.

Як зазначають науковці, парламенти як політичні інституції в державі використовують переваги ІКТ так само, як і інші публічні інституції. Тому, концепція е-парламенту включила додаткові програми, такі як електронне голосування, електронна участь тощо.

Використання цих інноваційних технологій підтверджує їхню результативність і потребу у діяльності парламенту. Адже, вони підвищують ефективність виконання парламентарями, покладених на них повноважень, наданих конституцією держави.

Причина полягає в тому, що ІКТ полегшують всі процеси, які відбуваються у парламентській діяльності, зокрема і процеси *законотворчості*, здійснення представництва та нагляду за напрямом підвищення ефективності, імплементацію ідеї публічної участі та покращення іміджу політиків загалом і парламенту в цілому.

За своєю суттю е-парламент є органом законодавчої влади, діяльність якого спрямована на забезпечення ефективної взаємодії між парламентарями і представниками громадянського суспільства з використанням ІКТ на засадах верховенства права, прозорості, доступності та підзвітності.

Таким чином, е-парламент стає одним із головних центрів концентрації політичної влади в державі.

Тобто, інформатизація парламентської діяльності є інновацією і потребує розроблення і впровадження ІКТ, які спрямовані на модернізацію традиційних форм публічного управління з метою підвищення рівня парламентського процесу та парламентських процедур.

Впровадження ІКТ у сучасну практику роботи парламентів :

- стає суттєвим прискоренням передавання інформації;
- характеризується якістю діяльності його працівників, яка надає їм змогу швидше адаптуватися до соціальних змін;
- забезпечується новою системою, що відповідає вимогам інформаційного суспільства і процесам модернізації;
- надає можливість упровадження абсолютно нових методів управління і публічної політики.

Перехід до моделі е-парламенту суттєво змінює структуру, компетенцію, повноваження, відносини з виборцями і всередині організації.

Так, наприклад, планувалося, що програма впровадження технології е-парламенту у діяльність ВР України з 2016 року буде проходити у напрямі технічного переоснащення. У цій програмі пріоритетними стояли питання навчання народних депутатів України та працівників Апарату ВР до роботи з ІКТ, що передбачало розвиток умінь самостійно шукати, аналізувати, добирати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її. Ця компетентність забезпечується навичками роботи з інформацією у нових форматах, таких як веб-дизайни, презентації, графічні програми, програми Word та ін.

Поставлена мета відповідає європейським стандартам інформатизації діяльності парламентів і сприяла формату інтерактивного сервісного налагодження ефективної взаємодії між законодавчим органом влади та громадськістю, у тому числі із залученням інструментів е-урядування.

Фундаментом такої оновленої програми постала зміна парадигми

взаємодії між учасниками парламентської діяльності, яка передбачила, зокрема:

- підвищення доступності, прозорості, відкритості;
- гарантування технічного захисту інформації;
- впровадження дистанційної роботи членів парламенту;
- забезпечення ефективного громадського контролю за ухваленням рішень ВР України.

Однак, не всі питання були вирішені вчасно. Причинами стала складність вирішення таких потреб:

- по-перше, технічних, які включили: оцифрування всіх нормативно-правових актів; оновлення серверних ресурсів; запровадження Wi-Fi, мережевої інфраструктури; забезпечення функціонування сервісу е-петицій і порталу відкритих даних;

- по-друге, організаційно-технічних, які включили: модернізацію робочих місць всіх працівників парламенту; створення умов для проведення дистанційних засідань комітетів, підкомітетів, фракцій тощо; відмову від паперової документації і перехід на е-документообіг;

- по-третє, організаційних, які включили: навчання народних депутатів і працівників Апарату щодо роботи в новому інформаційному середовищі; введення новітніх е- продуктів; налагодження результативної співпраці влади і суспільства.

Сукупність створених веб-порталів, систем, комп'ютерних технологій в цілому сприяли забезпеченню інфраструктурно-технічних аспектів взаємодії всіх складових елементів парламенту та парламентської діяльності, як у міжнародній взаємодії, так і у внутрішньодержавній та всередині парламенту.

Першим важливим завданням було забезпечення всіх учасників законодавчого процесу інформаційними ресурсами, які б покращили взаємодію парламенту з усіма учасниками парламентської діяльності. Для цього необхідно було:

- налагодити системну взаємодію з публічною адміністрацією;
- автоматизувати процеси обліку майна і стану фінансових зобов'язань;

- запровадити е-документообіг й обробки офіційного е-документу;
- запровадити е-цифровий підпис із додаванням посиленого сертифіката відкритого ключа;
- створити умови для здійснення державних закупівель в електронній формі тощо.

Аналізуючи ці проблеми і питання, стає зрозумілою складність реалізації програмного комплексу «е-парламент» та її важливість. Адже, без хмарної архітектури та створення хмаро орієнтованого інформаційного середовища е-парламент не зможе функціонувати. Його називають «штучно побудована система, що складається з хмарних сервісів» [101, с.28].

Перевагами хмарних сервісів або хмарних технологій та послуг визначають:

- доступність, яка визначає доступність послуг, тобто, доступ споживачів до мереж із будь-якого терміналу;
- інтегративність, яка означає об'єднання ресурсів споживачів і постачальників для вирішення поставлених завдань та здійснення контролю за їхніми основними параметрами;
- автоматизацію, яка означає облік та оцінювання спожитих ресурсів і наданих послуг;
- автономність, яка означає швидкість доступу та обробки обчислювальних потреб, обсяги збереження даних [8].

У результаті виникає потреба у побудові парламентського хмарного Центру обробки даних із перспективою на те, що він виконуватиме функцію загальнодержавного центру хмарних обчислень для реалізації програми розвитку е-урядування в цілому.

На базі такого парламентського хмарного Центру обробки даних доцільним буде *інтелектуально-інформаційний хаб*, як мережевий концентратор законодавчих ініціатив, законопроектів та законів, які підлягатимуть обліку і контролю.

Це, своєю чергою, передбачає розширення складових елементів

парламентської діяльності, додавання до існуючих (виборчий, законодавчий та законотворчий процеси) ще одного процесу, так званого, пост законодавчого контролю [115] - див.: рис. 2.3.

Складові елементи інноваційної парламентської діяльності:			
виборча	законодавча	законотворча	постзаконодача
<i>інновації, що впроваджуються:</i>			
- веб -ресурси та веб -платформи парламенту	інформаційно - технологічне забезпечення пленарної і поза-пленарної роботи парламенту	- інформаційно - технологічне забезпечення законотворчої діяльності парламенту	- інтелектуальна інформаційна платформа реалізації контрольної функції парламенту

Джерело: авторська розробка.

Рис. 2.3. Складові елементи інноваційної парламентської діяльності.

Як бачимо з рис. 2.3, ВР України, як єдиний законодавчий орган нашої держави, має серед базових функцій - функцію прийняття законів і кожний народний депутат України, комітети фракції ВР мають забезпечувати, окрім виборчого, законотворчого, законодавчого процесів, ще й постзаконодавчий контроль за їх дотриманням.

Постзаконодавчий контроль включає «свідчення, доведені до відома комітету, які вказують на те, що акт потребує перегляду через потенційний негативний вплив; звіт незалежної наглядової установи; перегляд законодавства, наприклад, комісією з правової реформи; нові наукові дослідження; повідомлення медіа та події в публічному просторі; тиск із боку громадянського суспільства; окремий випадок або судова практика; інтереси членів парламенту; важливі політичні зміни, наприклад щодо Цілей сталого розвитку або зміни клімату; комітет ухвалює рішення регулярно контролювати виконання закону [115, с. 31].

«У країнах, де створена окрема секретаріатська дослідницька служба для постзаконодавчого контролю (як в Індонезії та Швейцарії), важливо

забезпечити безперебійну координацію з відповідними цільовими або галузевими комітетами й раціональне використання ресурсів та уникати дублювання функцій. Якщо парламент вирішує доручити дослідження незалежному органу або групі експертів (як у *Південній Африці*), то підтримка персоналу в парламенті буде зосереджена на зв'язках і консультаціях, якщо це потрібно» [115, с. 33].

«У деяких парламентах діють комітети з конкретним мандатом постзаконодавчого контролю, тоді як в інших парламентах постзаконодавчий контроль можуть проводити департаментські, цільові або спеціальні комітети. У кожній із цих моделей є переваги й недоліки, але важливо, що парламент ухвалює рішення щодо органів, які мають повноваження проводити постзаконодавчий контроль» [115, с. 33].

Зазначимо, що у ВР України працівники парламентських комітетів розподіляють між собою *організаційні та дослідницькі завдання* для постзаконодавчого контролю (далі – ПЗК).

При цьому:

- організаційні завдання вони пов'язують зі складанням план-графіку проведення контролю за конкретним переліком законів, які можуть бути предметом розгляду протягом певного періоду часу;
- дослідницькі – зі встановленням факторів, які спонукають до перевірки чинного законодавства.

«На практиці більшість країн передбачає постзаконодавчий контроль протягом 3–5 років після введення законодавства в дію, хоча за певних обставин цей період може бути коротшим» [115, с. 33].

Фактори, які спонукають до перевірки законів після їхнього прийняття ґрунтуються на підходах, які встановлюють вимоги щодо звітування по досягненню цілей за конкретним законом, чи які ґрунтуються на політичних інтересах комітетів і їх членів.

Науковцями запропоновано відповідний *алгоритм дій* для проведення постзаконодавчого контролю (далі – ПЗК).

Для цього ними запропоновано три фази, кожна з яких передбачає виконання кількох послідовних кроків.

Пропонуємо такий алгоритм :

1). Фаза перша полягає в ініціюванні ПЗК і тому включає такі кроки:

- крок 1 – визначення цілей та обсягів ПЗК;
- крок 2 – збір довідкової інформації за підготовленим планом збору даних;
- крок 3 – визначення основних зацікавлених сторін і підготовка плану консультацій;
- крок 4 – ознайомлення з виконавчими установами та підзаконними актам;

2). Фаза друга – у проведенні заходів ПЗК, що включає такі кроки:

- крок 5 – провести консультації та заходи із залучення громадськості;
- крок 6 – проаналізувати результати ПЗК;
- крок 7 -скласти проєкт звіту з ПЗК;

3). Фаза третя – полягає у розробленні подальших дій, що включає такі кроки:

- крок 8 – поширити звіт з ПЗК;
- крок 9 – звернутися по відповідь до уряду за принципом «дотримання або пояснення»;
- крок 10 – провести подальші заходи ПЗК;
- крок 11 – оцінити результати та процес ПЗК [115].

Як видно з цього алгоритму, *організаційні завдання* для ПЗК більш якісно можуть бути виконані окремою структурою ВР України, наприклад, комітетом з ПЗК, який має співпрацювати з КМУ, виконавчими органами, ІГС, науковцями, експертами, медіа.

Виконання *дослідницьких завдань* потребують залучення науковців й експертів із конкретних питань, що розглядаються у конкретному нормативно-правовому акті.

Головними серед досліджуваних питань можуть бути ті, що відповідають

на такі запитання:

- Чи досяг закон своєї мети?
- Чи затверджено механізм виконання та чи належно він працює?
- Чи дотримуються суб'єкти вимог законодавства?
- Чи спричинив закон непередбачені наслідки? та ін.

Твердження, що «ми маємо хороші закони, але їх погано виконують», суперечливе. Адже, закон, який не передбачає ефективної реалізації, часто свідчить, що його погано підготували. ПЗК має оцінити наслідки закону. Для цього комітет у парламенті може використовувати інтернет як частину роботи з різними суб'єктами для проведення слухань. Найбільш ефективними є такі підходи: сайт парламенту, який має містити посилання на консультації та отримання документів; Twitter, Facebook та інші соціальні мережі, які можуть бути засобом для стеження та навіть участі громадськості, наприклад пропонувати запитання для свідків через членів парламенту та голову комітету.

Науковці зазначають, що персонал парламентського комітету може застосовувати методи соціальних наук для обробки інформації і пошуку вирішення проблемних питань за допомогою закономірностей і пояснень щодо їх виникнення. Для цього, наприклад, вони можуть використовувати технологію SWOT-аналізу для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз. Зібрана, таким чином, інформація (кількісна і якісна) вказує на тенденції, в результаті визначення яких можуть бути напрацьовані висновки з удосконалення та рекомендації, які потребуватимуть невідкладного вирішення чи мають бути відтерміновані в часі [115].

Таким чином, *ПЗК ми розглядаємо як наступну парламентську інновацію*, яка посилює контрольну і законодавчу функції парламенту і є невід'ємною частиною законодавчого процесу.

Як *висновок* зазначимо, що основними суб'єктами впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність слід вважати парламентарів і працівників Апарату ВР України, у яких мають бути розширені повноваження обов'язковою вимогою щодо застосування ними ІКТ

у всіх процесах і процедурах парламентської діяльності – виборчої, законотворчої, законодавчої, постзаконодавчої.

2.3. Сучасні інноваційні технології парламентської діяльності

Активний розвиток інформаційного суспільства у XXI столітті спонукає Український парламент застосовувати інноваційні форми, методи, технології у своїй діяльності під час виконання основних функцій (законодавча, представницька, установча, контрольна [142], що сприяє досягненню найбільш ефективного результату в державі і суспільстві.

Вважається, що конкурентоспроможність і дієздатність держави характеризується відповідними показниками її інноваційного розвитку, що характеризується активним застосуванням інновацій, зокрема у парламентській діяльності.

Сучасні виклики інформаційного суспільства в Україні сприяють розвитку інформаційно-технологічних інновацій у парламентській діяльності, до яких нами віднесено ті, що потребують активного застосування комп'ютерних, цифрових технологій та технологій штучного інтелекту (AI).

За їхньою допомогою створюються глобальні і локальні інформаційні мережі та сегменти, які забезпечують функціонування ОДВ та ОМС у режимі реального часу; роблять максимально простим і доступним щоденне спілкування парламентарів із представниками громадянського суспільства [68].

До таких інновацій нами віднесено:

- е-парламент, який є найновішою ідеєю в парламентській діяльності і має на меті забезпечити прозорість діяльності парламенту та налагодити ефективну комунікацію із суспільством [181]. Ця інновація забезпечується використанням ІТ-технологій; її реалізація забезпечує інформаційну функцію публічного управління і управління в цілому;

- сучасні методи менеджменту ефективності (аутосорсинг, бенчмаркінг, управління за результатами, управління за цілями, стандартизація) - сприяють

підвищенню ефективності діяльності парламенту, реалізують організаційно-правову функцію і потребують якісно підготовлених менеджерів у сфері публічного управління [47];

- методи програмування, проектування, фандрайзинг - підвищують ступінь соціально-економічної обґрунтованості прийняття управлінських рішень, реалізують організаційну функцію управління, не є технологізованими, також залежать від підготовки менеджерів у сфері публічного управління;

- форсайтінг, краудсорсинг - сприяють підвищенню рівня інформаційно-експертного та аналітичного забезпечення діяльності парламенту, реалізують інформаційно-організаційну функцію управління, не технологізовані.

Реалізація таких інноваційних технологій у парламентській діяльності потребує нових здібностей особистостей, які їх створюють та реалізують.

Їхню доцільність часто пов'язують зі сферою електронного парламенту та ІКТ. Разом вони реалізують *принцип транспарентності* (прозорості та відкритості) у роботі сучасного демократичного парламенту, який функціонує в епоху глобального інформаційного суспільства. Це стає рушієм розвитку науково-технічного прогресу [191].

Однак, будь яка інновація має спротив і політико-управлінська не є виключенням. Адже, її виникнення пов'язане з інноваційним потенціалом і креативними здібностями активних громадян, які беруть участь у політичних процесах і в управлінні державою.

Нами проаналізовано застосування інформаційно-технологічних інновацій у парламентській діяльності - тих, що використовують комп'ютерні програми для прийняття законів за допомогою таблиці (див.: табл.2.2) у двох базових процесах парламентської діяльності – законотворчому та законодавчому.

Як видно з таблиці 2.2, основні інноваційні продукти (е-парламент, е-демократія), які створюються у зазначених процесах парламентської діяльності, пов'язані з формуванням електронної мережі між її учасниками та створенням е-парламенту; їх перешкодами є недостатній рівень в учасників парламентської діяльності:

- комп'ютерної (інформаційної, цифрової) компетентності;
- гнучкості мислення.

Таблиця 2.2

Застосування інноваційних технологій у парламентській діяльності

Основні складові парламентської діяльності	
Законотворчий процес	Законодавчий процес
<i>Інноваційний продукт</i>	
Формування електронної мережі між учасниками законодапроектів обговорення	Створення електронного парламенту
<i>Перешкоди</i>	
Недостатній рівень комп'ютерної (інформаційної та цифрової) компетентності	Недостатній рівень гнучкості мислення в учасників парламентської діяльності
<i>Пропозиції</i>	
Активніше залучати людей молодого віку до парламентської діяльності, які добре володіють комп'ютером	Розвивати у післядипломній освіті напрям підготовки за програмою «Парламентаризм і парламентська діяльність»

Джерело : авторська розробка

У результаті - виникають пропозиції щодо більш активного залучення людей молодого віку до парламентської діяльності, які добре володіють комп'ютером та підготовки фахівців за відповідними професійними програмами.

Наприклад, такими, які діють у КНУ імені Тараса Шевченка (ОНП/ОПП «Парламентаризм і парламентська діяльність»), які впродовж 2009 - по теперішній час забезпечують підготовку магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» та впродовж 2019-2025 років – підготовку докторів філософії за спеціальністю «Політологія».

Вважаємо, що необхідно активізувати залучення молоді до політичної участі, що проявляється у різноманітних формах співробітництва з державними інститутами, інститутами громадянського суспільства, іншими суб'єктами політичного процесу, у тому числі у законотворчій діяльності. А також

запровадити технологію е- парламенту, і, відповідно, системного застосування таких інноваційних інструментів, як «е-порядок денний пленарного засідання», «е-протокол», «е-комітети», «е-документообіг», «е-петиції», «open data», внутрішній та зовнішній портали, «е-кабінет народного депутата» тощо [66].

При цьому акцентуємо увагу на таких перешкодах у запровадженні інновацій у публічній сфері, як:

- дефіцит висококваліфікованих фахівців; організаційно-технологічні проблеми розроблення і реалізації інноваційних проектів; значна інформаційна ізольованість державних службовців, ОДВ, ОМС та їх структурних підрозділів; відсутність мотивування та стимулювання управлінських інновацій [58];

- несумісність організаційних культур інноваційної та традиційної діяльності, особливості здійснення інноваційної діяльності під час масштабного впровадження інноваційних управлінських змін [127];

- масштабність і складність державного сектору, що може генерувати інформаційну закритість, прогалини у знаннях; наслідування і спадковість, що може робити державний сектор мало чутливим до змін; професійний опір, зумовлений небажанням здійснювати певні зміни; неприйняття ризику і відповідальності, чим можуть супроводжуватися інноваційні зміни; темпи і масштаби змін, що може викликати «втомленість» від них; відсутність потенціалу для навчання, обумовлена зокрема існуючими традиціями секретності та суворої вертикальної підпорядкованості; відсутність ресурсів, що характеризується як основний бар'єр поширення інновацій, передусім фінансів [184].

На основі узагальнення думок науковців, вважаємо, що реальні проблеми та перешкоди реалізації інноваційних технологій у парламентській діяльності визначаються існуванням:

- багаторічної усталеної практики бюрократизму в органах державної влади;
- корупції та суворої ієрархічної структури;
- несприятливим інноваційним середовищем у механізмі публічної влади;

- браком кваліфікацій, позитивного досвіду впровадження інновацій;
- нестачею людських, інформаційних та фінансових ресурсів, відповідного нормативно-правового та технічного забезпечення.

Звідси випливає, що на сучасному етапі розвитку України вдосконалення парламентської діяльності неможливе без створення *e-парламенту*, яке передбачає побудову парламентського хмарного Центру обробки даних.

Для цього пропонується у діяльність ВР України запровадити такі хмарні технології, як:

- автентифікація з використанням імені користувача та пароля або з використанням токенів;
- ознайомлення з е- документом через будь-який термінал;
- віртуальні приватні хмари в якості прискорювача;
- розподіл системи послуг на внутрішні та зовнішні, процедурні та консультативні;
- керівництво власними проектами парламенту;
- зосередження не на пристрої, а на користувачеві, який буде оцінювати якість послуг.

Для цього особливого значення набувають такі нові нормативно-правові акти, як Стратегія електронного парламентаризму Верховної Ради України [133] та Програма інформатизації законотворчого процесу у Верховній Раді України [145].

Великий обсяг документів, які наразі розробляються у ВР України все ж є недостатньо ефективними та повільними. Саме тому потрібно вдосконалювати способи обробки інформації, з метою її ефективного управління та доступності.

Процес перетворення документів на «машиночитабельний» та визначення інформації і знань, що дозволяють надавати інноваційні інформаційні послуги, є високоспеціалізованим та трудомістким. Завдяки швидкому зростанню документів, що підлягають обробці, ручний спосіб їх обробки не є ефективним.

Тому виникає єдиний життєздатний варіант - використовувати технології обробки інформації та запитів із належним рівнем цифрової компетентності

фахівців, які можна використовувати для семантичного аналізу й обробки інформації та даних, що містяться в текстових документах.

Вважаємо, що використання машинного навчання та штучного інтелекту (AI) може значно знизити витрати на проведення структурного і семантичного аналізу та ефективно боротися зі значним обсягом інформації, яку потрібно обробляти щодня.

Однією з ключових переваг є підвищення продуктивності за допомогою технології AI, яка:

- автоматизує повторювані завдання, дозволяючи вам зосередитися на творчому вирішенні проблем та стратегічних ініціатив;
- сприяє більш ефективному ухваленню рішень;
- персоналізує досвід, роблячи його більш актуальним та цікавим;
- адаптує взаємодію до конкретних переваг [40].

«При цьому також важливо визнати деякі *потенційні недоліки ШІ*. Серйозною проблемою є скорочення робочих місць, оскільки ШІ автоматизує завдання. Хоча ШІ створює нові можливості, дуже важливо розвивати навички, що доповнюють ШІ. Конфіденційність –ще одне міркування. Інструменти штучного інтелекту збирають та аналізують дані, що викликає занепокоєння з приводу того, як ці дані використовуються. Нарешті алгоритми ШІ можуть увічнити існуючі твердження, якщо їх ретельно не спроектувати. Тому важливо усвідомлювати потенційні упередження та вибирати інструменти, які надають пріоритет справедливості та етичності використання даних. Використовувати ШІ можна відповідально лише тоді, коли знаємо та обізнані про його потенційні недоліки» [40, с.365].

Адже, у століття інформації парламенти прагнуть використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології для радикального поліпшення якості своїх послуг і поліпшення доступу до всієї парламентської інформації в якості стратегічного ресурсу для молодих і активних демократій.

Парламент України вже кілька років займається впровадженням інформаційних і комунікаційних технологій в своїй організації. Однак, до

теперішнього часу основна увага була спрямована в основному на електронне поширення парламентських документів, законів в Інтернеті з мінімальною увагою або взагалі без уваги до більш складних послуг, таких як гіпертекстовий доступ, семантичний пошук, крос-юрисдикційний зв'язок, обмеження за часом, доступ до чинного законодавства тощо, які засновані на необхідності введення стандартів і керівництва в якості вимоги, як для ефективного управління інформацією, так і для довгострокового зберігання формальної документації.

У новому контексті, створеному ІКТ з точки зору управління інформацією і глобальної доступності інформації, необхідність у стандартизованих форматах документів є не просто бажаною практикою, а необхідністю для розробки інформаційних систем, які можуть використовувати безпрецедентні можливості ІКТ та підтримувати обмін інформацією і співробітництво.

У нинішній ситуації спостерігається відсутність однаковості в підготовці і структуруванні парламентських, законодавчих і судових документів і, зокрема, щодо електронного середовища, відсутні стандарти в наборах мета-даних, відсутні загальні механізми посилянь тощо. Також, до цього часу основна увага приділялася «публікації», тобто діяльності, яка просто має на увазі надання в Інтернеті електронних копій традиційних паперових документів без належного врахування можливостей, що надаються новими ІКТ та мовами розмітки.

Але український парламент мають активніше застосовувати технології штучного інтелекту, які потребують комплексного підходу і запровадження відповідної організаційної структури, яка забезпечить не лише адаптивності та відповідальності парламенту перед суспільством, а й безпечне застосування ІКТ, стійкість цифрового розвитку публічної влади.

Парламенти постійно стикаються з вимогами більшої прозорості взаємодії між виборцями і парламентарями. Тому, вони мають розуміти, як управляти інформацією і документами так, щоб поліпшити прозорість і доступність, і в той же час, не порушувати демократичності парламентських процесів і процедур.

Покращений доступ до документів, що стосуються парламентської

діяльності, дозволяє громадянам залучати парламенти до відповідальності, стимулювати підвищення ефективності та підвищувати демократію і прозорість в діях парламентів, забезпечуючи, таким чином, додаткові гарантії справедливого правосуддя та довіри громадян.

Адже, довіра до влади – це гарантія перемоги України над ворогом; це забезпечення сталого розвитку держави; це віра в її лідерів та їхні дії. Вона є необхідною передумовою суспільного порядку. І тому підвищення рівня довіри у суспільстві забезпечується позорістю дій державних інституцій. Адеж, розвиток систем на базі Інтернету розширює можливості і спектр таких послуг, але це може бути досягнуто і використано тільки в тому випадку, якщо парламенти, зокрема, погоджують і використовують загальні стандарти для виробництва, класифікації і спільного використання електронних документів.

Тому, необхідно забезпечити доступ на високому рівні до парламентських, законодавчих і судових документів, щоб сприяти більш тісному співробітництву між різними установами та використовувати загальні відкриті стандарти, які уникають блокування постачальників і розширюють доступ громадськості до інформації.

Як стверджують науковці: «Якість управлінських рішень залежить від глибини розуміння ситуації, повноти отриманої інформації, належної її обробки, напрацювання альтернативних підходів до вирішення різнопланових проблем: економічного розвитку регіонів (формування бюджету, стратегії розвитку, залучення інвестицій, екології тощо), соціальних проблем (динаміка рівня життя різних верств населення, працевлаштування, медичне обслуговування, соціальний захист), розвитку науки і культури, стану суспільної думки щодо різних аспектів суспільно-політичного життя регіону, поточної взаємодії місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування, політичними партіями, господарюючими суб'єктами тощо» [103, с. 135] .

Хоча кожен парламент має свої унікальні характеристики, всі парламентські демократії все ж мають ряд загальних характеристик, до яких

відносять дійових осіб, структури, процедури, акти, інформаційні процеси, які можна порівняти із стандартними.

Така іноваційна технологія, як Akoma Ntoso визначає загальні будівельні блоки для цих концепцій в єдину модель, яка може застосовуватися до всіх парламентських, законодавчих і судових документів, або до більшості з них.

Ця технологія :

- є важливою для об'єднання парламентів у електронній мережі і забезпечення доступності до них;

- визначає набір рекомендацій і керівних принципів для електронних послуг в світовому контексті;

- посиляється на розроблений інформаційний контент, на основі якого надає рекомендації технічного характеру та забезпечує специфікації для підключення інформаційних систем у різних країнах;

- доповнює, а не замінює, національні керівні принципи взаємодії, які можуть існувати локально, додаючи до них світовий вимір.

Парламенти країн повинні використовувати таке керівництво для доповнення своїх національних рамок взаємодії електронного уряду з глобальним виміром і, таким чином, для забезпечення можливостей взаємодії парламентів у всьому світі.

Зазначена ініціатива забезпечує відкритий доступ до інформації, фокусуючись як на семантичній, так і на технічній функціональній сумісності на рівні документів.

Щодо семантичної сумісності, то вона пов'язана із забезпеченням того, щоб точне значення переданої інформації було зрозумілим кожній людині або додатком, який використовує дані.

Щодо технічної сумісності, то вона направлена на те, щоб все пов'язане з цією системою (додатки, системи, інтерфейси) ґрунтувалося на загальному ядрі технологій, мов та технічних припущень, спрощуючи обмін даними, доступ до даних і повторне використання придбаних компетенцій і інструментів, забезпечуючи використання відкритих стандартів і відкритих

форматів документів, всі з яких засновані на мові XML /розширювана мова розмітки/, відповідало світовим стандартом, для яких були розроблені численні інструменти і додатки і які є у широкому доступі.

Прийнявши специфікації Akoma Ntoso, розробники парламентських електронних програм повинні забезпечити взаємодію між системами, одночасно, володіючи гнучкістю вибору різного устаткування, а також систем і прикладного програмного забезпечення для реалізації рішень [28].

Таким чином, парламенти демократичних держав світу у XXI столітті і України прагнуть використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, а також технології AI, для радикального поліпшення якості своїх послуг та поліпшення доступу до всієї парламентської інформації в якості стратегічного ресурсу для молодих і активних демократій.

ВР України активно застосовує інноваційні технології у своїй діяльності, враховуючи досвід провідних країн світу у сфері, зокрема:

- створення архітектури адміністративних процесів державного управління, єдиного простору електронного документообігу;
- розроблення і впровадження стандартів програмного забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності [157].

Як *висновок* зазначимо, що в умовах сучасних викликів важливим є інформаційно-технологічне забезпечення парламентської діяльності, яке сприяє розвитку електронної демократії, сутність якої характеризується застосуванням комп'ютерів і сучасних комп'ютерних програм, технологій штучного інтелекту. Ми вважаємо, що активізація залучення молоді до парламентської діяльності та створення е-парламенту сприятимуть розвитку е-парламенту, е-урядування та е-демократії у нашій державі [6].

Висновки до розділу 2

Обґрунтовано механізми забезпечення інноваційної парламентської діяльності в Україні (політико-правовий, організаційно-функціональний,

технологічний), які включають комплекс її нормативно-правового забезпечення, визначення повноважень її основних суб'єктів та шляхи застосування сучасних ІКТ.

Охарактеризовано комплекс нормативно-правового забезпечення інноваційної парламентської діяльності, який включає первинні форми правового регулювання (Конституція України, закони України) та вторинні форми правового регулювання (підзаконні акти України), які ґрунтуються на принципі *транспарентності* (відкритості, прозорості, гласності, підзвітності) діяльності представницьких органів влади, які в умовах використання інформаційно-комунікаційних, цифрових та інтелектуальних технологій стають традиційно застосовуваними і відповідають встановленим нормам і стандартам права Європейського Союзу.

З'ясовано, що чинне законодавство України у сфері інноваційної парламентської діяльності частково враховує принцип транспарентності, який сприяє забезпеченню можливості реалізації широкого кола прав кожного, які направлені на залучення громадськості до процесів розроблення публічної політики.

Такими формами залучення громадськості визначено участь громадян у виборах, референдумах, у діяльності політичних партій та громадських організацій, у прийнятті рішень місцевими органами влади, бюджеті участі, у політичних процесах шляхом звернення та петицій до органів влади, у державно-приватному партнерстві та протестних формах політичної участі.

Встановлено, що Кодекс кращих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень, прийнятий Радою ЄС, закріплює чотири рівні участі громадського сектору в процесі прийняття політичних рішень. Це - інформація, консультація, діалог, партнерство.

З'ясовано, що в Україні вони недостатньо реалізуються. Причина полягає у незавершеній інституціоналізації ВР України, низькій якості законопроектної і законодавчої діяльності, не достатній якості роботи парламенту, що визначається міжнародними стандартами якості за критеріями

репрезентативності, незалежності, транспарентності, відповідальності, суб'єктності, прозорості.

З'ясовано, що в результаті застосування сучасних ІКТ у вітчизняній парламентській діяльності впливає на якість законів, які не лише частково оновлюють існуючий стан суспільно-політичної системи, а й якісно його змінюють. Критеріями якості інноваційного закону визначено:

- властивості (показники) закону, характерні для національної правової системи суспільства; на їх основі розробляються стандарти якості закону, що регулюють окремі типи і види суспільних відносин (майнові, адміністративні, сімейні, земельні тощо);

- певні міжнародні стандарти, загальновизнані норми та принципи міжнародного права, а також положення міжнародних договорів;

- практика реалізації закону, цінність (користь), максимальна ефективність для окремих людей, колективів і організацій, держави і суспільства в цілому.

Акцентована увага на важливості застосування електронного парламенту як базової інновації у парламентській діяльності, яка сприяє розвитку електронної демократії, сутність якої полягає у застосуванні комп'ютерів та комп'ютерних програм, активізації залучення учасників парламентських процедур і процесів.

З'ясовано, що механізми впровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність потребують покращення чинного законодавства у сфері діяльності парламенту і його апарату, підвищення якості законів.

З'ясовано, що саме Апарат ВР України має супроводжувати законопроектну діяльність, здійснювати методичне й організаційне забезпечення підготовки і проведення різних засідань у парламенті, забезпечувати парламентарів відповідними законопроектами та інформаційними матеріалами з питань, що вносяться на розгляд ВР України. Для цього працівники Апарату мають добре володіти інформаційною та цифровою компетентністю, активно використовувати ІКТ у власній діяльності, сприяти розвитку концепції е- парламенту і його структурних елементів, таких

як виборчий, законотворчий, законодавчий, постзаконодавчий.

З'ясовано, що, на відміну від багатьох парламентів світу, в Апараті ВР України не достатньо виконується функція дослідження, яка б забезпечувала поточну діяльність парламенту та його органів; проводила б оцінку можливих наслідків прийняття законів; розробляла пропозиції з удосконалення правового регулювання в певних сферах; проводила наукові дослідження у найбільш важливих сферах державної політики; забезпечувала б надання парламенту та парламентарям комплексну інформацію щодо проблем, які потребують термінового врегулювання.

Саме тому особлива увага нами приділена розкриттю постзаконодавчої діяльності працівників Апарату ВР України, яка є інноваційною, спрямованою на посилення контрольної функції парламенту та передбачає появу нових комплексних завдань:

- організаційних, пов'язаних зі складанням план-графіку проведення контролю за конкретним переліком законів, які можуть бути предметом розгляду протягом певного періоду або року;

- дослідницьких, пов'язаних із встановленням факторів, що спонукають до постійної перевірки вже існуючого законодавства.

З'ясовано, що основними такі суб'єкти впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність, як парламентарі та працівники Апарату ВР України, розширили власні повноваження завдяки активному застосуванню ними ІКТ в усіх процесах і процедурах парламентської діяльності, а саме - у виборчому, законотворчому, законодавчому, постзаконодавчому.

Зазначено, що основними продуктами інноваційної парламентської діяльності є створення е-парламенту та е-демократії, які формуються у процесах і процедурах, пов'язаних із активним застосуванням ІКТ та розробленням стандартної електронної мережі між її учасниками, зокрема і у сфері міжнародного парламентаризму. З'ясовано, що перешкодами у цьому процесі є недостатній рівень в учасників парламентської діяльності

комп'ютерної (інформаційної, цифрової) компетентності та гнучкості мислення, що потребує посилення уваги до професійної підготовки молоді у цій сфері.

Використані такі авторські джерела: [6-7; 27-28].

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІТЧИЗНЯНУ ПАРЛАМЕНТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

3.1. Застосування міжнародного досвіду з упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність

Упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність характеризується світовою тенденцією розвитку цифрового суспільства, пов'язаною з розвитком електронної демократії, сутність якої характеризується застосуванням ІКТ у законотворчому та законодавчому процесах.

У законотворчому процесі важливим є створення відповідної електронної мережі, яка об'єднує експертне середовище на засадах законності, гласності, демократизму, додержання міжнародних стандартів, техніко-юридичної досконалості, науковості, моральності, професіоналізму, ефективності, інформаційності і сприяє формуванню базової основи конкретного законодавчого [5].

У законодавчому процесі важливим є проведення пленарних засідань, засідань парламентських фракцій і комітетів, погоджувальної ради із застосуванням ІКТ.

Не зважаючи на теоретичне розуміння цих процесів, все ж в Україні вони залишаються не до кінця вирішеними.

Так, *законотворчий процес*, наприклад, залежить від активності комп'ютерно грамотних громадян молодого віку [79], які в меншій мірі представлені на виборах [109].

Тому їх залучення до політичної участі залишається актуальним [125]. Адже воно проявляється у різноманітних формах співробітництва державних інститутів, інститутів громадянського суспільства, інших суб'єктів політичного процесу, у тому числі, у законотворчій діяльності [4].

У законодавчому процесі проблемою залишається повільний перехід України до *інноваційної технології e-парламенту*, головною метою якої є сформованість єдиної інфраструктури автоматизованої інформаційної взаємодії

всіх учасників парламентської діяльності, а саме - суб'єктів законодавчої ініціативи (Президент України, народні депутати України, КМУ), та залучених представників громадянського суспільства і бізнесу.

Причина такого гальмування, на наш погляд, пов'язана з відсутністю відповідного законодавства, яке б сприяло системному застосуванню таких інноваційних інструментів, як «е-порядок денний пленарного засідання», «е-протокол», «е-комітети», «е-документообіг», «е-петиції», «open data», внутрішній та зовнішній портали, «е-кабінет народного депутата» тощо [66].

На відміну від провідних країн світу, у яких функціонування е-парламентів стало головною стратегією розвитку публічної влади, яка сприяє їх інституційній спроможності, конкурентоздатності та міжнародній арені.

Для цього, в них розроблені не лише стандартні сервіси і структури інформації, а й політика управління інформацією та розповсюджена практика застосування парламентських хмар зі спільним доступом.

Політика управління інформацією передбачає підготовку суспільства до впровадження інновацій та належного їх сприйняття, вміння використовувати в парламентській діяльності під час вироблення та реалізації державної політики.

В цілому інноваційна політика у світі, спрямована на управління інформацією, сформувалась, починаючи з 50-х років ХХ століття, та еволюціонувала у напрямі постійного оновлення всіх систем і процесів [44].

Так, наприклад, на сучасному етапі, для електронного документообігу парламентських документів важливою стала умова стандартизації відкритих документів (XML), які застосовуються для правильної інтерпретації редагованого, відображеного, знайденого та збереженого матеріалу різними комп'ютерами і мобільними приладами.

Документи, розроблені в таких електронних форматах управляються за допомогою конкретного програмного продукту, на конкретному обладнанні з обмеженим доступом для їх використання та з періодичною конвертованістю в нові стандарти.

Це посприяло міжпарламентському співробітництву і для України стало

важливим у застосуванні, особливо, в умовах вступу до ЄС, в якому практично кожна країна створює електронні платформи для спільного обміну інформацією, пов'язаною з діяльністю ЄС.

Практично, між усіма національними парламентами країн-учасниць ЄС та Європарламентом функціонує спільна мережа - IPEX (Inter-Parliamentary EU information eXchange).

Наприклад, в *Італії* з 1977 р. діє електронна мережа, яка впроваджена в 68 парламентських асамблеях, а також на рівні Європарламенту та парламентської палати, де Президент є членом Європейської конференції голів парламентів. У цій мережі реалізовано стандартизовані проекти пов'язаних відкритих даних (W3C) та відкритих платформ для Документів (PAD).

У *Швейцарії*, у межах дії стандартів відкритих документів (XML), функціонують такі модулі, як клієнтська нарізка, клієнтський запис, клієнт-композитор та керівник [8].

У *Фінляндії* діє так званий проект «Національне середовище е-участі». Він включає перелік веб-інструментів, які сприяють заохоченню діалогу між громадянами, політиками та державними службовцями.

Тобто, у країнах-учасницях ЄС сформовано таке *цифрове середовище*, яке забезпечує функціонування е-парламенту, яке, своєю чергою, складається з багатьох модулів, наприклад:

- бек-офісний модуль - для імпортування, редагування, опублікування документів, ведення документообігу;
- дослідницькі модулі - для ведення великих баз даних парламентських документів тощо.

Запропонована в країнах ЄС інфраструктура та архітектура документообігу заснована на загальному семантичному ряді, спрямованому на впорядкування контенту різноманітних індивідуальних документів і всіх, пов'язаних із ними, інформаційними складовими.

Прикладом їх реалізації є досвід Європарламенту, в якому запроваджено новий веб-інструмент, такий як AT4AM. Його було розроблено з метою

покращення програми е-парламент та спрямовано на спрощення законодавчого процесу від прийому заявки Європейською комісією до остаточної публікації закону шляхом застосування контенту на основі XML [28].

Основними перевагами впровадження такого веб-інструменту (AT4AM) стала його доступність, якість і можливість багаторазового використання. Він є унікальний тим, що охоплює всі мови країн ЄС та дозволяє доступ до інших мовних версій заданого тексту. Час формування проекту, перевірки та внесення поправок, завдяки цьому інструменту, значно скоротився.

На порядку денному Європарламенту залишається розробка доступної версії AT4AM з відкритим вихідним кодом для будь-якого парламенту чи державної установи, яка зацікавлена у його використанні. Важливим є те, що цей інструмент стає відкритим для багатьох парламентів і забезпечує їх усіма найважливішими характеристиками AT4AM, такі процеси, як редагування, багатомовна підтримка, експортування тексту в MS Word та XML Akoma Ntoso тощо. Його код має європейську ліцензією з відкритим вихідним кодом EUPL і тому є доцільним використання цього електронного інструменту в Україні. Тим більше, що цього вимагає і процедура євроінтеграції, яка включає конвергенцію існуючих програм на технологічному рівні та необхідність застосування передових ІКТ у діяльності ВР України.

Така модель дозволяє об'єднати всі модулі в одну систему і розмістити їх на одному комп'ютері, який забезпечує роботу європейських і українських парламентарів більш зручною та ефективною, і головне - спільною.

Таким чином, модель е-парламент, заснована на складних електронних системах і програмних продуктах, не є дешевою комп'ютерною програмою. Однак, саме ця система є стратегією для всіх держав, які усвідомлюють переваги діджиталізації не лише в економічних процесах [131]. Адже діджиталізація забезпечує переведення будь якої інформації в цифрову форму і, таким чином, забезпечує перехід усіх систем та процесів інформаційного суспільства до цифрового суспільства.

Така трансформація приводить до появи інноваційних систем і процесів,

що становлять їхню нову сутнісну цінність. Однак, оцифрування документів - це не лише процес переведення паперових документів у цифровий вигляд, це ще й процес застосування цифрових технологій, серед яких і технологія е-парламенту, яка, своєю чергою, суттєво змінює управлінську діяльність органів публічної влади, та технологія е-демократії, яка практично змінює природу людини, її мислення та життєдіяльність.

Україна, серед іншого, визнає однією зі стратегій свого розвитку ще одну цифрову технологію – технологію е-урядування, яке має на меті:

- дебюрократизувати систему публічної влади за допомогою електронних моделей комунікації з населенням;

- сприяти задоволенню суспільних інтересів;

- врахувати ідеї і пропозиції стосовно розвитку країни чи громади;

- визначати пріоритетні напрями, за якими громадянське суспільство і ВР України можуть вибудувати ефективну взаємодію за умов активного використання сучасних ІКТ.

Отже, е-урядування характеризується таким способом організації публічної влади, який використовує не лише локальні інформаційні мережі, а й глобальні, які створюють умови для визначення її як інноваційної технології, спрямованої на формування і розвиток сервісноорієнтованої держави, в якій всі організації функціонують на основі цифрових технологій.

Відповідно до Національної програми інформатизації, *інформаційна технологія* вважається цілеспрямованою організованою сукупністю інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки, яка забезпечує:

- високу швидкість обробки даних;

- швидкий пошук інформації;

- розосередження даних;

- доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [137].

Активно використовуючи ІКТ у парламентській діяльності, Україна, таким чином, зможе забезпечити:

- своєчасне інформування суспільства про парламентську діяльність та залучення громадських об'єднань до обговорення питань загальнодержавного значення;

- умови для діалогу між владою і громадськими активістами, які ведуть безпосереднє спілкування на сторінках соціальних мереж, організовуючи комунікативні майданчики в онлайн чи в офлайн форматі.

– розвиток інформаційних технологій, які впливають на роботу органів влади щодо залучення сучасних комунікаційних каналів у формі звернень, петицій тощо.

Тому, впровадження моделі е-парламенту в Україні в контексті сучасних світових тенденцій, є особливо важливою.

У цій моделі мають реалізуватися різні модулі, серед яких особливо важливими є такі, як:

- управління веб-сайтами парламенту, депутатів, комітетів тощо;
- аналіз нормативно-правових актів і наглядових документів;
- формування питань до уряду;
- розробка законопроектів та їх статус;
- онлайн-овий бібліотечний каталог;
- системи комунікації з виборчими округами (е-пошта, блоги тощо);
- пленарні промови та дебати;
- система фінансового менеджменту; протоколи пленарних засідань;
- база даних законів, прийнятих парламентом тощо [181].

Особливість е-парламенту полягає у його інтерактивній взаємодії з активними громадянами яка забезпечується:

- доступними інтерфейсами;
- онлайн контролем за діяльністю парламенту і парламентарів;
- умовами безпосереднього впливу громадян на рішення парламенту через е-петиції, е-звернення, е-обговорення;
- розвинутою ІТ-інфраструктурою;
- проникненням різноманітних ІКТ в усі види внутрішньо-парламентської

та зовнішньо-парламентської діяльності [51].

Таким чином, е-парламент ми розглядаємо, як один із найважливіших продуктів інноваційної парламентської діяльності, яка здійснюється у сфері національної і міжнародної стратегій, взаємозв'язку законодавчих органів із зацікавленими сторонами, рівного доступу до законів і законотворчого процесу у державі, застосування ІКТ у законодавчій і законотворчій діяльності, координування комп'ютерних програм та їх технічної підтримки [52].

У напрямі міжнародного співробітництва сфера функціонування е-парламентів стає стратегічно важливою, тому що в результаті їх запровадження формуються:

- загальні сервіси, стандарти та структури інформації, парламентські приватні хмари зі спільним доступом;
- політика управління інформацією;
- загальний облік заявок;
- технології дослідження процесів та методологія проекту, оцінка після його здійснення;
- процес оновлення інфраструктури тощо.

У Декларації відкритості парламенту, до якої ВР України приєдналась у 2016 році і стала учасницею ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», зазначено, що інноваційна парламентська діяльність пов'язана з переходом до е-парламенту, який має дотримуватися таких принципів у своїй діяльності, як політика:

- заохочення прозорості;
- забезпечення публікацій трьох типів інформації – підґрунтя, громадські та особисті заходи, справи членів;
- інформування про бюджет парламенту, парламентарів і парламентського персоналу;
- генерування документів, текстів законів і поправок, голосувань, календарів подій, звітів пленарних засідань і засідань комітетів тощо у законодавчому процесі [18].

У цій Декларації також зазначено, що парламенти можуть полегшити доступ до парламентської інформації всім активним громадянам. Для цього має бути розроблено кілька каналів зв'язку, які передбачають наявність різних ступенів доступу до медіа, зокрема, шляхом полегшення фізичного доступу та застосування кількох робочих мов, включаючи діалекти [18].

Таким чином, реалізація технології е-парламенту потребує вирішення інфраструктурних питань у сфері електронного забезпечення, а також створення нових цінностей у колективній співпраці, пов'язаній із комунікативними здібностями суб'єктів парламентської діяльності.

Посилення комунікативних навичок є важливим напрямом застосування міжнародного досвіду з упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність, який потребує активізації в Україні.

Цей напрям, пов'язаний із виробленням спільного контенту через активне використання таких мережевих інтернет-ресурсів як YouTube, Facebook, Twitter тощо, породжує у суспільстві перехід від індивідуальних дій до дій колективних та характеризується нами як *комунікативний, тобто, не технологічний, напрям діяльності е-парламенту*.

Ми вважаємо, що цей напрям є перспективним. Він не потребує великих фінансових вкладень, але потребує підвищення цифрової компетентності парламентських службовців і парламентарів. У результаті їхньої обізнаності в роботі з різними ІКТ, формується колективна дія для обговорення спільних питань та обміну інформацією. Сучасні політики використовують комунікацію як впливовий інструмент політичної участі, у результаті якої створюється відповідне електронне (цифрове) середовище, яке забезпечує ефективну діяльність парламенту.

Особливу роль у такому середовищі відіграють ІКТ, за допомогою яких встановлюються зв'язки між зазначеними характеристиками та надається допомога парламенту у виконанні встановлених повноважень, а саме, організація роботи, якість інформації, доступ до інформації стають кращими.

У країнах ЄС сформованість такого середовища впливає на реалізацію

різних інноваційних проєктів, у тому числі, проєктів міжпарламентського співробітництва на рівні окремих країн і співтовариства, в цілому.

Таким чином, комунікативний напрям діяльності е-парламенту, як інноваційна технологія, пов'язаний із суспільними процесами, що відбуваються в державі і суспільстві, і, зокрема, пов'язаними із питаннями створення нових цінностей у молодого покоління, здатного знаходити нові механізми співпраці на засадах власних когнітивних здібностей ат когнітивного надлишку.

Цей феномен стає можливим завдяки активному використанню нових е-ресурсів, таких як YouTube, Facebook, Twitter тощо. Він ілюструє спосіб, яким досить швидко поширюється інформація серед мільйонів людей і як встановлюється новий суспільний порядок.

Нині можна спостерігати швидку революцію у співпраці людей, яка демонструє відхід від індивідуальних способів комунікації до колективних, які спонукають людей використовувати свій час для активного інформаційного обміну й обговорення спільних проєктів. В кінцевому рахунку, це стає доволі впливовим інструментом політичної участі і виборчих кампаній.

Тобто, можна сказати, що громадяни у своїй більшості вже опанували комунікаційне он-лайн середовище і тому парламенти мають бути налаштовані на сприйняття інформації від них через різноманітні, нові та доступні канали комунікації, мають оперативно реагувати на їхні індивідуальні запити та висловлені ідеї та пропозиції.

Цьому, в першу чергу, мають сприяти парламентські бібліотеки та дослідницькі служби, роль яких суттєво зростає в умовах інформатизації та цифровізації.

На особливу увагу заслуговує інформація про нову дослідницьку службу ВР України, яка була створена у 2022 році, як установа, що здійснює науково-дослідницьке та інформаційно-аналітичне забезпечення її діяльності, а також діяльності структурних підрозділів ВР та народних депутатів України, здійснювати їх професійне навчання та підвищення кваліфікації [60].

На сайті ВР України системно висвітлюється Звіт про роботу

Дослідницької служби перед Головою ВР України (щорічний) та перед Керівником Апарату ВР України (що-піврічний).

Аналізуючи ці звіти за 2022 та 2024 роки у контексті теми нашого дослідження, нами з'ясовано, що Дослідницькою службою ВР України [77]:

- активно використовуються ресурси Європейського центру парламентських досліджень і документації (ЕСPRD);

- підготовлені матеріали включають: 68% - інформаційні довідки про ризику до зареєстрованих законопроектів; 16% - пропозиції до законопроектів та інших проектів законодавчих актів; 4,8% - аналітичні записки з питань порівняльного законодавства; 4,0% - інформаційні довідки; 3,5% - парламентські дослідження; 1,8% - концепції розвитку законодавства;

- враховується чинне вітчизняне законодавство та міжнародний досвід 22-х держав – членів ЄС ;

- встановлено співпрацю із 50 зарубіжними парламентськими інституціями, установами, міжнародними організаціями;

- використовуються можливості платформи Цифрової парламентської бібліотеки Вишеградської четвірки, на якій розміщено англomовні анотації на підготовлені аналітичні й інформаційні матеріали.

Аналізуючи зазначені Звіти Дослідницької служби ВР України за 2022-2024 роки, зазначаємо також, що нею активно розвинута співпраця з Дослідницькою службою Європейського парламенту, в рамках якої відбуваються пошуки вирішення спільних завдань, зокрема, посилилась увага вітчизняних дослідників щодо оцінки впливу на суспільство та на окремі соціальні групи, сектори чи галузі у результаті прийняття тих чи інших законодавчих актів [114].

Втім, зазначимо, що Дослідницька служба Європейського парламенту (ДСЄП) працює, на відміну від української служби, і подає свою звітність за чітко визначеними пріоритетними напрямками Європейської комісії.

Так, наприклад, у 2023 році, ними було розглянуто шість пріоритетних напрямів, таких як європейський зелений курс; Європа, готова до цифрової

епохи; економіка, що працює для людей; сильніша Європа у світі; просування європейського способу життя; новий поштовх для європейської демократії [9].

Згідно цього звіту, Європейська Комісія зафіксувала, що було заплановано 597 ініціатив, серед яких дві третини ініціатив (379) вже подано і знаходяться в роботі. З цих 379 документів майже половина (188) ухвалена співзаконодавцями, а незаконодавча ініціатива, яка складає майже п'яту частину від загальної кількості, ухвалена самою Єврокомісією. Переважна більшість решти ініціатив майже ухвалена (28), або розглядається за нормативною законодавчою процедурою (129).

При цьому, керівництво Єврокомісії зазначило, що одна п'ята пропозицій розглядається досить повільно чи блокується (34). Втім, більшістю учасників проекту визнається першіть пріоритету європейського зеленого курсу (148 ініціатив), наступними стали пріоритети в такій послідовності - економіка, що працює для людей; сильна Європа і світ; заохочення до європейського способу життя (відповідно, 38, 40 та 36 ініціатив) [9].

Щодо другого пріоритету - «Європа, готова до цифрової епохи», то Єврокомісія зазначає, що більше половини ініціатив мають на меті спрямувати Європу на шлях цифрової трансформації.

Для цього ними було ухвалено перелік важливих законодавчих актів, зокрема, «Закон про цифрові послуги (DSA), Закон про цифрові ринки (DMA) та Директива про високий загальний рівень кібербезпеки (NIS2). Інші, як-от закон про дані, перегляд регламенту eIDAS або закон про чіпи, перебувають на стадії обговорення законодавчого процесу. У 2023 році очікується ряд нових пропозицій, як законодавчих (наприклад, закони про критично важливу сировину та промисловість з нульовим рівнем викидів), так і незаконодавчих (наприклад, віртуальні слова)» [9, с.7].

Як показує практика європейського досвіду щодо цифровізації законодавчих процесів, то вони є пріоритетними. Тому і в Україні ці напрями є також пріоритетними, адже інфраструктурні питання, послуги, визначення способу користування ІКТ, тренування персоналу, комунікація між

парламентом і членами громадянського суспільства є особливо важливими в сучасних умовах розвитку інформаційного та цифрового суспільства.

Основним завданням у цьому питанні постає створення *e-середовища діяльності парламенту*, яке має відповідати вимогам щодо якості діяльності, яка ґрунтується на міжнародних стандартах якості і включає критерії репрезентативності, доступності, прозорості, ефективності, підзвітності.

Нині в Україні спостерігається тенденція розвитку інформаційної діяльності законодавчої гілки влади.

Це характеризується еволюцією інформаційного забезпечення законотворчого процесу - від прагнення до його здійснення до появи окремої важливої функції парламенту (інформайційної), яка сприяє забезпеченню громадян публічною інформацією, сприяє їхньому більш активному залученню до законотворчого процесу, активно застосовує ІКТ.

Конкретизацію інформаційної функції парламенту вітчизняні науковці визначають через забезпечення парламентарів інформаційним матеріалом, необхідним для прийняття політичних рішень та формування каналів отримання об'єктивної інформації щодо державних і суспільних інтересів [53].

Тобто, *інформаційною функцією парламентської діяльності* є розповсюдження інформаційних матеріалів щодо роботи парламенту посередництвом інформаційних служб і систем, зокрема і дослідницької служби парламенту.

Завдяки інформаційній роботі парламенту, політична комунікація між суб'єктами парламентської діяльності (народні депутати, представники органів влади, політичних партій, громадянських організацій), які є учасниками законотворчого процесу, сильніше впливає на мотиваційну складову в їхній політичній поведінці і культурі.

У цілому, інформаційна діяльність парламенту включає заходи щодо:

- формування та розвитку державної інформаційної політики і законодавчої діяльності у сфері інформації;
- інформаційного забезпечення законопроектної роботи та поширення

інформації про діяльність парламенту;

– вивчення досвіду роботи парламентів щодо організації навчання парламентарів у сфері інформації та забезпечення роботи їх інформаційних служб [53].

Вважаємо, що шостий пріоритетний напрям Єврокомісії - Новий поштовх для європейської демократії - потребує також додаткової уваги в Україні. Особливо, коли мова йде про розвиток законодавчої бази у сфері медіаплюралізму, тобто, у сфері захисту різних думок, у т.ч. альтернативних, опозиційних, та прозорості медіа відповідно до цілей Плану дій щодо європейської демократії.

Для цього Єврокомісія бачить за необхідне ухвалити Європейський акт про свободу медіа, який має на меті встановлення загального законодавчого підґрунтя для надання медіапослуг на внутрішньому ринку (Європейський акт про свободу ЗМІ) та втілення в життя низки інновацій, таких як:

- підтримка наданню якісних медіапослуг;
- сприяння транскордонній діяльності;
- залучення інвестицій у медіапослуги;
- протидія неправомірному державному та приватному втручанням в редакційну незалежність;
- співпраця та конвергенція регуляторних органів на основі керівних положень та спільних підходів;
- забезпечення прозорості та чесності вимірювання аудиторії [9].

У пропозиції Єврокомісії передбачено створити *Європейську раду з питань медіапослуг*, до складу якої мають увійти представники національних медіарегуляторів. Основними її функціями має бути забезпечення узгодженого застосування медійного права ЄС.

Така реалізація інформаційної функції європарламенту має трансформуватися і в українську парламентську діяльність, яка посилить електронну демократію і стане відчутною для громадян нашої держави [1].

Ми вважаємо, що такі позитивні тенденції розвитку е-демократії в

Україні можливо утримати, не зважаючи на воєнний стан, шляхом реалізації якомога більшої кількості нетехнологічних інновацій, які не потребують великих фінансових внесків, а лише потребують посилення професіоналізму фахівців у цій сфері.

Зокрема, мова йде про запровадження таких інновацій, як:

- новий стиль публічного управління, орієнтований на задоволення інтересів громадян та реалізацію моделі участі в справах держави та громади;
- інституційна спроможність інститутів держави, у т.ч., парламенту, шляхом стимулювання креативності і професіоналізму у публічній політиці та публічному управлінні;
- моделювання позиції громадян щодо реалізації ними принципу суверенітету людини як суб'єкта соціально-політичних та економічних відносин в державі;
- заміна бюрократичних механізмів у прийнятті та реалізації політико-управлінських рішень на встановлення пріоритетності у стратегічному плануванні, прогнозуванні та моделюванні;
- зміщення пріоритетів у публічній сфері, орієнтованих на цілі та місію;
- запровадження випереджального характеру публічної політики та публічного управління;
- заміна критеріїв ефективності на критерії якості з метою задоволення інтересів суспільства;
- встановлення публічного контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування шляхом розроблення нових форм громадського контролю.

Взагалі ми вважаємо, що зміна поведінки суб'єктів парламентської діяльності залежить від їх політичного лідерства, яке має бути сформованим і відповідати сучасним геополітичним викликам нашої держави, пов'язаним, зокрема, «із повномасштабним вторгненням РФ в Україну, кризою міжнародних демократичних інституцій, трансформацією силових координат у світі, слабкістю державотворчої еліти» [38, с. 142].

Ці виклики не повинні вплинути негативно на парламентаризм в Україні, а навпаки, мають:

- продовжити реформування політичної системи України згідно стандартів, принципів та цінностей, визнаних у державах-учасниках ЄС;
- забезпечити реальне народовладдя шляхом імплементації базових принципів представницького правління;
- завершити формування компетентної, незалежної, соціальної та демократичної України;
- запобігти загрозам демократії і парламентаризму, що проявляються у класичному політичному авторитаризмі, тобто, у процесах, пов'язаних із асиметричним зміщенням владних повноважень у бік глави держави та виконавчих структур [38].

Як *висновок* зазначимо, що на сучасному етапі розвитку електронного середовища й електронної демократії важлива роль відводиться інноваційним (комунікативно-технологічним та інформаційно-технологічним) технологіям парламентської діяльності шляхом використання міжнародного досвіду, пов'язаного, зокрема, з:

- розробкою складних інформаційних технологічних систем, таких, як е-парламент, спрямованою на поглиблення і спрощення законодавчого процесу за аналогією, що забезпечується в Європейському парламенті відповідним контентом, сформованим на основі програми XML (від прийому заявки Європейською комісією до остаточної публікації закону);
- розвитком мережевих інтернет-ресурсів для створенням нових цінностей у колективній співпраці, пов'язаних із комунікативними здібностями особистості;
- упровадженням проектів співробітництва - міжпарламентського на рівні окремих країн та внутрішньопарламентської взаємодії;
- підвищенням ролі парламентських бібліотек і дослідницьких служб.

Тобто, розвиток електронного парламенту як інноваційної технології пов'язаний не лише з техніко-технологічними інноваціями, а й комунікативно-

технологічними, які сприяють розвитку людських ресурсів в умовах електронного суспільства й електронної демократії.

Запровадження зарубіжного досвіду інноваційної парламентської діяльності у вітчизняну практику залишається актуальним і потребує подальшого розвитку е-парламенту і е-парламентаризму шляхом впровадження кращих практик прозорості та відкритості, які об'єднують парламентарів, громадськість, журналістів, представників державних органів влади, науковців.

3.2. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у парламентській діяльності

Розглядаючи інноваційну технологію у парламентській діяльності, як сукупність методів (способів, прийомів), засобів розробки, підтримки та реалізації інновацій, спрямованих на якісні зміни показників діяльності представницьких органів влади (парламент, місцеві ради), нами класифіковано їх на *інформаційно-технологічні та комунікативно-технологічні*. Разом, вони характеризуються нами, як *інформаційно-комунікаційні*.

Перша група інноваційних технологій більше залежить від розвинутості системи ІКТ; друга – від інформаційної інфраструктури та цифрової компетентності учасників парламентської діяльності.

Таким чином, формування інформаційного, цифрового суспільства та суспільства знань передбачає встановлення нових відносин між людьми, суспільством і державою, потребує кардинальних *соціальних інновацій*, які, своєю чергою, сприяють забезпеченню ефективного поєднання принципів публічного управління і практик управління суспільним розвитком [108].

Тому, наголошуємо на тому, що інновації доцільно розглядати:

- як технологічні, що реалізуються шляхом змін у технології виробництва;

- як соціальні, що суттєво впливають на зміну соціальних відносин.

Специфіка соціальних технологій полягає у відповідній організації

управлінських впливів, формуванні соціально вагомих цілей та досягненні суспільних результатів завдяки відтворенню й упорядкуванню зв'язків у межах певної соціально-економічної системи.

Таке поняття, як *соціальна інновація*, розглядається нами, як свідомо організоване нововведення у практиці соціальної роботи чи взаємодії, яке формується на певному етапі розвитку суспільства за відповідних соціальних умов та змінюється у певній соціальній сфері.

Соціальну інновацію характеризують відповідні методи і прийоми інноваційної діяльності, спрямовані на створення нововведень у відповідній суспільній сфері, в результаті якої виникає якісна зміна [85].

В цілому, соціальні інновації розглядаються, як процес і як стратегія сприяння розвитку людського потенціалу, в основі яких лежить солідарність, співпраця, культурне розмаїття.

Наприклад:

- Бойко-Бойчук Л. розглядає соціальну інновацію не лише, як нову ідею, концепт тощо, а й як процес здійснення зміни, зокрема, у діяльності людей [10];

- Кузнецов А. - через низку суб'єктно-об'єктних впливів системного характеру, що проявляються через різноманіття механізмів, форм і взаємообумовлених зв'язків [97].

Серед визначених ООН Цілей розвитку тисячоліття [177] є такі, що пов'язані з соціальними інноваціями. Це, стосується, зокрема:

- підвищення рівня політичної безпеки [190];

- переходу від авторитарної (бюрократичної) до проектно-інвестиційної (інноваційної) моделі управління [44].

Історія розвитку інновацій свідчить про те, що вони забезпечувались відповідною політикою держави, зокрема: політикою технологічного поштовху – для визначення пріоритетів у розподілі ресурсів для підтримки інноваційної діяльності в усіх сферах економіки; пізніше – політикою ринкової орієнтації і лише після сформованих ринкових відносин в державі виникали політики соціальної орієнтації та постійних змін [190].

Нині, коли у світі відбуваються значні геополітичні зміни, всі види політики інновацій активно розвиваються. Однак, саме *політика соціальної орієнтації* має, на наш погляд, є особливо затребувана, адже саме вона суттєво впливає на зміну поведінки парламентарів й інших посадових осіб в ОДВ та ОМС.

В останні роки особливу увагу вітчизняні вчені приділяють цій групі інновацій, які виникають внаслідок застосування політики соціальної орієнтації. Вони вказують на те, що саме в період сучасних глобальних змін, пов'язаних із екологічною кризою, пандемією COVID-19, повномасштабною війною РФ проти України, поведінка парламентарів, їхніх помічників, інших посадових осіб в органах державної влади та органах місцевого самоврядування має велике значення. Від цього залежить своєчасність прийняття життєво важливих законів, добробут держави та її сталий розвиток [52].

Соціальні або нетехнологічні інновації ґрунтуються на соціальних методах ефективного управління, пов'язаних не лише із застосуванням технологічних пристроїв, а й із залученням додаткових експертів й активних членів громадськості для прийняття управлінських рішень, які узгоджуються із наявними ресурсами.

Це, зокрема, технології аутсорсингу, бенчмаркінгу, управління якістю, програмування, проектування, фандрайзингу тощо [48].

Саме, виклики і загрози сьогодення зумовлюють перегляд форм і методів роботи парламентів, парламентських служб, активізацію взаємодії з громадськістю, розвиток міжпарламентських відносин.

І тому, *першими і особливо значимими є технологічні інновації*, якими є цифрові та інформаційні технології.

Як зазначають сучасні дослідники, чимало міжнародних організацій тривалий час працюють у напрямі розвитку цифрового парламентаризму та електронних парламентів. Вони розробляють для них міжнародні стандарти та рекомендації.

Наприклад:

- Міжпарламентський союз регулярно публікує матеріал «World e-Parliament Report», який містить огляд глобальних тенденцій та рекомендацій щодо впровадження ІКТ у парламентську діяльність;

- Європейський парламент розробив концепцію е-демократії, яка ґрунтується на таких цифрових інструментах підвищення прозорості та ефективності роботи, як : платформа для онлайн-трансляцій пленарних засідань та засідань комітетів; система е-голосування в режимі реального часу; інтерактивний веб-сайт з доступом до законопроектів; система е-петицій та консультацій з громадянами ЄС; рекомендації щодо електронної участі громадян у законодавчому процесі;

- ПАРЄ прийняла резолюцію про е-демократію, яка заохочує використання ІКТ з метою посилення демократичних процесів в органах влади;

- ОЕСР розробила рекомендації щодо відкритого урядування та електронної участі громадян.

Тобто, досвід впровадження е-парламентів та цифрового парламентаризму у різних країнах демонструє нові підходи й інновації у сфері цифрової демократії [73].

Особливо важливими у цьому напрямі є технології штучного інтелекту, які сприяють оптимізації політико-управлінських процесів, підвищенню рівнів прозорості та підзвітності ОДВ та ОМС. Без них практично неможлива реалізація нових моделей публічної політики та неможливо усунути проблеми у розбалансованості законодавства.

Адже, як стверджують науковці: «Традиційно застосовувані підходи та інструменти стратегічного планування в публічному управлінні багато в чому себе вичерпали. На сьогодні вони не дозволяють досягти необхідного результату та забезпечити ефективність публічного адміністрування. Виходом із ситуації може стати (що підтверджується приміром цілого ряду країн) задіяння можливостей нових технологій і юнітів штучного інтелекту» [95 с. 1078].

При цьому, вони вказують на ризики щодо запровадження технологій

штучного інтелекту у публічній сфері і зазначають: «Суспільство стурбоване тим, що штучний інтелект підриває або найближчим часом почне підривати демократію. Люди побоюються, що розвиток ШІ спричинить втрату робочих місць, дестабілізацію економіки та збільшення розриву між багатими та бідними. Це може призвести до подальшого зосередження впливу в руках кількох технологічних компаній та послаблення державних структур, покликаних регулювати їхню діяльність. Деякі також побоюються, що технологічні гіганти та державні органи можуть дедалі частіше делегувати прийняття рішень, які приймає людина, машини, внаслідок чого демократію змінить «алгократія», за якої править не народ, а алгоритми» [40, с.365].

Втім, така позиція не враховує сучасних можливостей технологій штучного інтелекту, які, навпаки, спрямовані на запобігання шкоді демократії і підвищення відповідальності учасників публічної політики.

Ризики, які виникають під час застосування технологій AI існують, їх потрібно враховувати й усувати перешкоди на шляху їх впровадження. Адже, цей напрям є перспективним та потребує уваги науковців і практиків публічної політики та публічного управління.

Серед ризиків застосування технологій AI науковці виокремлюють:

- технічні, які пов'язані з технічними інструментами та автоматизованими рішеннями;
- правові – з невизначеністю у регулюванні питань їх застосування;
- соціальні – з нерівністю у доступі до технологій, автоматизованих робочих місць тощо;
- економічні – з фінансовими витратами на технології та потенційними змінами на ринку праці;
- етичні - з недостатньою прозорістю, відповідальністю та довірою.

Урахування цих та інших ризиків при використанні технологій AI передбачає розроблення відповідної інфраструктури з безпековою системою даних, зменшення дискримінації та вивільнення кількості робочих місць, розробки нових законодавчих актів і стандартів, урегулювання ринкових

відносин , підвищення довіри суспільства до публічної влади.

Друге – це соціальні інновації /нетехнологічні, які якісно змінюють суспільні відносини у країні, стають політичними, і впливають на зміну ідеології в державі.

Раніше в українському суспільстві переважала соціалістична ідеологія, яка формувала планову економіку. За роки незалежності України вона трансформувалась в ідеологію лібералізму, консерватизму, націоналізму [181].

Нині – формується ідеологія «українського центрizmu», покладена в основу програми лідируючої політичної партії «Слуга народу», що включає такі основні положення, як: «відсутність панівної ідеології; утвердження демократичних цінностей і принципів реального народовладдя; прагнення до консолідації суспільства; зміцнення економіки і підвищення добробуту громадян; визнання європейського вектору розвитку держави; оновлення політичної еліти країни, в якій пріоритетом є чесна політика і чесна влада, яка дбає про інтереси людини, громади, держави; припинення війни і повернення миру на умовах збереження незалежності і суверенітету України, повернення наших територій і наших людей» [29, с. 112 – 115].

Ця ідеологія сприяє розвитку і застосуванню соціальних інновацій. В результаті – формуються нові зв'язки і відносини між людьми, владою і суспільством, які спрямовують їх на задоволення нових духовних та інтелектуальних потреб [179].

Так відбувається трансформація в усіх соціальних структурах і процесах, що призводить до зміни способу функціонування влади в державі.

Одночасно відбувається і ринкова трансформація в українському суспільстві, в основі якої вже не лежить політика інноваційного поштовху зверху, а політика пошуку реалізації стратегічної мети щодо забезпечення світової конкурентоздатності України як держави і нації [111].

Не зважаючи на важкі воєнні дії на українсько-російському фронті упродовж 2022-2025 років, українська економіка продовжує працювати і досягати відповідних результатів.

Як стверджують вітчизняні експерти, падіння економічних показників України на 28,8% у 2022 році можна подолати шляхом застосування інновацій у всіх сферах життєдіяльності. Так, НБУ визначило її зростання на 3,4% у 2024 році, Мінекономіки передбачає підвищення економічних на 3,6% рік-до-року [153].

Втім, на жаль, у 2024 році основні економічні показники розвитку нашої держави сповільнилися з причини складної безпекової ситуації. Однак, завдяки соціальним інноваціям, очікується їхнє зростання. На це вказує, зокрема, План відновлення України [119], спрямований на прискорення стійкого економічного зростання, у рамках якого визначено перелік Національних програм для досягнення ключових результатів. У цьому Плані до 2032 року заплановано реалізувати 850 проектів на загальну суму - 750 млрд. доларів.

Зрозуміло, що реалізація цих проектів можлива лише за умов застосування інновацій, у т.ч., соціальних. Для цього вітчизняні парламентарі мають забезпечити відповідну законодавчу базу та умови реалізації Плану відновлення України (2023-2032), згідно якого, наприклад, передбачено підняти Індекс людського капіталу в Україні до ТОП-25, тоді як у 2024 році Україна посідала 100 місце у загальному рейтингу зі 193 країн і територій, успішно зберігаючи при цьому статус країни з високим рівнем людського розвитку [82].

Індекс людського капіталу є складовою Індексу розвитку електронного уряду, який характеризує ступінь готовності та можливості національних державних структур використовувати ІКТ з надання населенню країни відповідних електронних державних послуг [23].

Іншими складовими Індексу розвитку електронного уряду є Індекс онлайн обслуговування та Індекс телекомунікаційної інфраструктури.

Тобто, цифрове суспільство характеризується Індексом розвитку електронного уряду, який має два показники технологічного характеру (Індекс онлайн обслуговування та Індекс телекомунікаційної інфраструктури) і один показник соціального характеру (Індекс людського розвитку).

В цілому, запровадження індексації у процесах цифровізації сприяє

новим дослідженням у цій сфері і, зокрема, дослідженню ризиків впровадження ІКТ [88] та впровадженню зарубіжних практик і методик у цій сфері [89].

Розглянемо складові Індексу розвитку електронного уряду.

Для цього проаналізуємо оцінку Індексу людського капіталу, яка розраховується шляхом аналізу показників:

- грамотності дорослого населення;
- частки учнів;
- очікуваної та середньої тривалості навчання у закладах освіти України.

Щорічно Міністерство розвитку громад і територій України розраховує Індекс регіонального людського розвитку.

Наприклад, у 2019 році у 14-ти регіонах України; у 2018 році – у 9-ти регіонах; у 2017 році – у 13-ти регіонах значення індексу були нижчими від середнього показника в державі [107].

Для полегшення процесу збору інформації щодо людського капіталу та її систематизації науковці Інституту економіки та прогнозування НАН України розробили методiku вимірювання його індикаторів.

Це дозволило проводити системний моніторинг виконання завдань, що стосуються, зокрема, цілі Сталого розвитку України [62] щодо забезпечення якісною освітою та справедливим доступом до неї всіх упродовж усього життя.

«Забезпечення доступу до якісної освіти є фактором довгострокового розвитку для всіх без винятку країн. Все більше країн приходять до розуміння, що талант є визначальним джерелом конкурентних переваг, тому освіта є важливим компонентом інноваційних стратегій. Боротьба за таланти в світі зростає. Проте інноваційний розвиток потребує не лише якісної освіти, але й фокусування на освіті в галузі науки, технологій, інженерії та математики (STEM – science, technology, engineering, and math), що передбачає розвиток критичного та аналітичного мислення. Останнім часом освітня концепція STEM розширилась завдяки додаванню підприємництва (STEEM – science, technology, engineering, entrepreneurship and math). Підприємництво є важливим фактором економічного розвитку країни. Тому уряди країн повинні всіляко

підтримувати підприємництво, зокрема шляхом розвитку підприємницької інфраструктури» [71, с. 843 - 844].

Така методика сприяла покращенню статистичних даних та їх співставленню з міжнародними стандартами. А це, своєю чергою, - підвищенню рівня життя і навчання населення України.

В умовах війни України з РФ, важко задовольнити потреби українців в освітніх послугах. Це підтверджується статистичними даними про зменшення кількості населення та збільшення зруйнованих будівель закладів освіти [13].

Як зазначають експерти, впродовж останніх років Україна лідирувала серед групи країн СНД темпами скорочення населення. За різними прогнозами, кількість населення нашої країни щороку буде скорочуватися: за дослідженнями Світового банку – 37 млн. осіб до 2025 року; ООН – 26 млн. осіб до 2050 року; за даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України – 42.3 млн. осіб до 2025 року та 37,7 млн. осіб до 2050 року. Також наша держава входить у топ–20 країн із найбільш старим населенням [159].

Нині, ми спостерігаємо ще більше зменшення населення України. Така статистика і прогнози вимагають нових дій від парламенту, уряду та української спільноти, які відомі в теорії соціального управління. Це – перехід від класичної теорії «ідеального типу керівника» за М.Вебером, в основі якої покладено ознаки раціональної бюрократії, такі як жорстка ієрархія, неухильне виконання інструкцій, сувора дисципліна, особливий статус групи, специфічні погляди, ціннісні орієнтації, до моделі «нового менеджменту» (New Public Management), у якій жорстка ієрархія, формалізм, чітка дисципліна замінюються на гнучкість у застосуванні офіційних норм і правил, а замкнутість бюрократичних службовців, піднесення їх над іншими працівниками трансформується у демократичні принципи та гуманістичні цінності [90].

Наступний індекс - *Індекс телекомунікаційної інфраструктури*.

Для його розрахунку важливо визначити чисельність користувачів мережі Інтернет, яка включає також і чисельність абонентів мобільних,

стаціонарних широкосмугових і телефонних мереж.

У цьому напрямі в Україні є значні позитивні зрушення і, як засвідчують науковці, показник інтернет-користувачів підвищився на 12,5 % з 2020 по 2022 роки, але 25 % населення у 2022 році не приєдналися до мережі Інтернет, що свідчить про неможливість отримання ними інтернет послуг від органів влади різних рівнів [23].

Зростання кількості користувачів мережі інтернет є основним напрямом впровадження ІКТ у всі сфери діяльності населення країни.

За даними досліджень зарубіжних експертів, на початок 2021 року рівень проникнення інтернету в Україні становив 67,6%.

На цей час в Україні налічувалося 29,47 мільйонів інтернет-користувачів та 25,7 мільйонів користувачів соціальними мережами [84]. Це відповідало списку країн за кількістю користувачів Інтернету, в яком Україна посіла 29 місце серед 44 країн, у яких більше 10 млн. користувачів Інтернет [160].

У цьому списку, станом на 2015-2018 роки, лідерами є Китай, Індія, ЄС, США, Бразилія, Японія [160].

Вони ж є лідерами і у показниках інноваційних економік світу.

Як зазначають науковці, Китай та Індія є країнами, які особливо швидко розвивається, покращуючи своє інноваційне середовище за показниками експорту ІКТ- послуг та креативних товарів [71].

При цьому, вони зазначають, що «загалом розрив між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, зберігається, зокрема за показниками інституцій, людського капіталу, інфраструктури та креативності» [71, с. 841].

Наступний (третій) показник, який є складовою Індексу розвитку електронного уряду – це *Індекс онлайн-обслуговування*. Він який визначається шляхом експертного анкетування державних національних веб-сайтів.

У 2023 році за даними Всеукраїнського опитування, з'ясовано, що українці активно користуються державними електронними послугами. До того ж вони їх позитивно оцінюють. У цьому році зросла на 5% частка людей, які позитивно оцінили отримані ними е-послуги ; у 2024 році цей відсоток склав

6,3% [174].

Серед опитаних респондентів, 52% назвали найзручнішим і найефективнішим отримання е-послуг: 31% задоволені роботою ЦНАП [174].

Дослідники з'ясували, що люди старшого віку менше користуються державними цифровими послугами (35%), 30% - взагалі не користуються. Серед головних причин вони вказують на:

- відсутність потреби - 69%;
- брак навичок - 27%;
- відсутність пристрою з доступом до інтернету - 19%.

Втім, ними помічена позитивна тенденція зниження кількості людей, які не користувалися е-сервісами через нестачу цифрових навичок.

Важливими, на наш погляд, є результати дослідження, проведені серед ветеранів і ветеранок щодо користування ними е-послуг. Це дало можливість визначити бар'єри, з якими вони стикаються під час користування цифровими сервісами.

Таким чином, слід зазначити суттєвий розвиток ІКТ в Україні і, зокрема, у парламентській діяльності. Втім, наше дослідження і дослідження науковців Наукової школи вітчизняного парламентаризму вказують на *недостатній рівень володіння* соціальними інноваціями, на відміну від технічних. Серед основних перешкод, які вони визначають - дефіцит висококваліфікованих фахівців, здатних розробляти і впроваджувати соціальні інновації.

Посилаючись на дослідження вітчизняних науковців, зазначимо, що:

- 57% респондентів успішно застосовують соціальні інноваційні технології, які існують вже понад двадцять років, такі як сайти, Інтернет, телефони тощо; управління за результатами, за цілями, проектами; фандрайзинг;

- 31% респондентів вказали, що не достатньо володіють навичками застосування таких соціальних інноваційних технологій, як аутсорсинг, повне управління якістю, форсайтінг, краудсорсинг, діджитал, бенчмаркінг, які є відносно новими у вітчизняній теорії і практиці публічної влади;

– 12% респондентів мають не значний досвід створення та застосування таких соціальних інноваційних технологій, як академія краудфандингу, лабораторія альтернативного фінансування, оцінювання соціальних змін, табір соціальних інновацій, хакатон [46, с.148].

На недостатній рівень цифрової компетентності вказують також і результати дослідження Глобального індексу інновацій в Україні, проведені у 2024 році. Україна посіла 60-е місце серед 130 країн світу [31].

Із 80 індикаторів цього Індексу важливими для нашого дослідження є такі, як «інституції», «людський капітал», «знання та технологічні результати». Вони є нижчими і тому потребують уваги з боку держави і суспільства.

Тим не менше, незважаючи на агресивну війну рф проти України, у цьому напрямі Україна все ж має *позитивні тенденції* розвитку інновацій у 2024 році. Серед них:

- рейтинг інноваційних результатів переважає рейтинг внеску в інновації, що перевіряється рівнем інвестицій в інновації, відносно ВВП;
- інноваційний розвиток економіки має випереджальний характер;
- системне покращення показників складності ринку та складності бізнесу;
- утримання лідерства за показником субіндексу корисних моделей за походженням;
- високий показник зайнятості жінок з вищою освітою;
- високі витрати на програмне забезпечення [31].

Також дослідження вказують і на негативні тенденції розвитку інновацій у 2024, пов'язані з триваючою агресивною війною рф проти України. Серед них:

- падіння показників, пов'язаних з інституціями, людським капіталом і науковими дослідженнями;
- зниження показників охоплення вищою освітою та тривалості навчання в школі;
- зменшення припливу прямих іноземних інвестицій;

- песимізація розвитку інфраструктури [31].

Тому питання професіоналізації парламенту й інших інституцій влади, у т.ч., у сфері ІКТ та соціальних інновацій, залишається актуальним.

При цьому важливо врахувати, що головними завданнями модернізації парламентської діяльності є не лише технологічні інновації, а й соціальні, які сприяють формуванню сучасного суспільства, сучасних соціальних інститутів, сучасної інфраструктури та сучасної людини, що відповідає розвитку гуманітарного демократичного суспільства.

Запровадження соціальних (комунікативно-технологічних) інновацій потребує створення відповідних умов, серед яких нами визначено такі:

- забезпечення парламентаря комп'ютерним робочим місцем;
- запровадження в регламенті роботи ВР України проведення інтелектуальних сесій з виборцями для збору інформації щодо задоволення їхніх потреб;
- технічне забезпечення громадської експертизи, громадського моніторингу, громадського аудиту, інституту звернення громадян, запровадження діяльності Громадської Ради при ВР України, проведення опитування громадської думки;
- запровадження стандартів діяльності парламентаря;
- запровадження стартапів для студентської молоді, що навчається на політико-управлінських освітніх програмах, у т.ч. за програмою «парламентаризм та парламентська діяльність» у КНУ імені Тараса Шевченка.

Як висновок зазначимо, що реалізація концепції електронного урядування залишається пріоритетною для України і багатьох прогресивних країн світу та передбачає створення не лише офіційних сайтів та їх наповнення актуальною офіційною інформацією, а й створення інтерактивних служб, які дозволяють спростити комунікацію і процедури [67].

У парламентській діяльності це мають забезпечити парламентарі і працівники апарату парламенту, які повинні системно підвищувати власний рівень комунікативної та цифрової компетентності. Нині, як зазначено у

досліджені, проведеному Міністерством цифрової трансформації України у 2024 році, кількість дорослого населення, яке опанувало просунуті цифрові навички становить 38,0%. Втім, динаміка частки дорослого населення із рівнем цифрових навичок визнається, як нижче базової [178].

Такі дані підтверджують нашу думку про важливість цифрової і комунікативної компетентності, зокрема, у фахівців зі сфери парламентаризму і парламентської діяльності, яка має набуватися ними у різних формах навчання - формального, неформального, інформального.

Не менш важливим є вивчення досвіду інноваційного розвитку розвинутих держав. Для цього потрібні проривні інновації, які формуються шляхом створення конкурентних умов праці, конкурентних та прозорих виборів, сприятливих умов для креативних соціальноорієнтованих ідей.

Втім, інноваційний успіх – це не лише генерування нових ідей [71]; це також інвестиції в обладнання і програмне забезпечення, стимулювання застосування сучасних ІКТ; інтернаціоналізація інноваційної сфери з урахуванням національних стратегічних інтересів.

3.3. Створення моделі електронного законопроекту у парламентській діяльності

У суворих умовах відвойовування незалежності України в умовах війни з РФ, особливе значення має мобілізація в український парламент та його апарат професійних, патріотичних та творчих особистостей, які вмотивовані і спроможні «стати соціальною базою і дієвим суб'єктом істотних інновацій» [102, с. 41].

Вони не можуть займатися будь-якою оплачуваною роботою, окрім депутатської, за винятком викладацької, наукової, творчої, медичної діяльності у вільний час від виконання обов'язків народного депутата (ст. 3) [143].

Як члени політичної партії, народні депутати України, як і політичні партії, до яких вони належать, є рівними перед законом [138, ст.4] і мають чітко знати свої професійні обов'язки [56].

Таким чином, народні депутати України є відповідальними за якість законів і в цілому – за законодавчу діяльність, на чому постійно наголошують представники Наукової школи вітчизняного парламентаризму [36].

Якість закону розглядається вченими як «властивість закону, яка виражається сукупністю загальних ознак, що характеризують його як ефективний регулятор суспільних відносин» [87 с.199.].

До таких властивостей (ознак), які формують якість закону, відносять, зокрема:

- властивості (показники) закону, характерні для національної правової системи суспільства; на їх основі розробляються стандарти якості закону, що регулюють окремі типи і види суспільних відносин (майнові, адміністративні, сімейні, земельні тощо);

- певні міжнародні стандарти, загальновизнані норми та принципи міжнародного права, а також положення міжнародних договорів;

- практики реалізації закону, цінність (користь), максимальну ефективність для окремих людей, колективів і організацій, держави і суспільства в цілому.

В Україні більшість законів складають ті, що вносять зміни до чинних законів. Це пов'язано з перманентним трансформаційним станом нашої держави, яка, починаючи з 1991 року, формується як демократична незалежна держава.

Цей процес виявився доволі довгим і потребує не лише системних організаційних змін у державі, а й поведінкових, ціннісних, які потребують зміни у мисленні активних громадян - з пострадянських на демократичні – відкриті, рівноправні, справедливі, відповідальні, підзвітні тощо. А інноваційна парламентська діяльність передбачає не лише покращення чинних законів, а й розроблення і впровадження нових, які впливають на забезпечення якісних змін у державі і суспільстві.

Важливе місце у законотворчій і законодавчій діяльності відіграє імплементація вітчизняного законодавства до законів країн-учасниць ЄС. Цього

вимагає ЄС від України, як кандидата у членство.

Євросоюз визначив для України сім вимог - сім блоків реформ, виконання яких є обов'язковими.

Це:

- реформа Конституційного суду;
- продовження судової реформи;
- антикорупція, включно з призначенням керівника САП;
- боротьба з відмиванням коштів;
- втілення антиолігархічного закону;
- узгодження аудіовізуального законодавства з європейським;
- зміна законодавства про нацменшини [156].

Завдяки просуванню нашої держави у напрямі виконання цих вимог, 23 червня 2022 року лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі [172]. Тому, нині виникає потреба у посиленні законодавчої діяльності, яка відбувається безпосередньо у парламенті і вимагає професійності і злагодженості в роботі парламентарів і працівників апарату.

На Апарат ВР України покладаються функції забезпечення підготовки та проведення пленарних засідань ВР, засідань комітетів і комісій, діяльності народних депутатів, що включає забезпечення законопроектами та інформаційними матеріалами з питань, що вносяться на розгляд ВР України.

Згідно положення про Апарат ВР України [132], його діяльність є багатопрофільною; вона має п'ять основних напрямів – нормативно-правову, організаційну, документальну, інформаційну, фінансово-матеріальну.

Розглянемо ці напрями за допомогою базового нормативного документу (див.: табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні напрями діяльності Апарату ВР України

Напрями діяльності у таких сферах забезпечення:				
правове і наукове	організаційне	документальне	інформаційне та комп'ютерно-технологічне	фінансове та матеріально-технічне
1	2	3	4	5
<ul style="list-style-type: none"> - експертиза законопроектів; - участь у їх розробці; - візування; - наукова та правова допомога у їх підготовці; - систематизован ий облік законодавства; - підготовка довідкових та науково-аналітичних матеріалів; - організаційний супровід застосування законодавства; - представництво у КСУ, судах, прокуратурі; - зв'язки зі службами парламентів зарубіжних країн; - висновки з окремих правових питань 	<ul style="list-style-type: none"> - реалізація конституційних повноважень; - реєстрація та планування законопроектів; - консультативна допомога; - налагодження взаємодії; - підготовка аналітичних інформаційних матеріалів; - облік та узагальнення пропозицій і зауважень; - організація системи навчання; - контроль за виконанням доручень; - робота з кадрового обслуговування 	<ul style="list-style-type: none"> - документальне обслуговування; - візування офіційних матеріалів; - протоколювання засідань; - організаційно-технічна підготовка засідань; - друкування і тиражування матеріалів; - підготовка до видання; - ведення діловодства 	<ul style="list-style-type: none"> - доступ до внутрішньої і міжнародної інформації; - підтримка інтегрованої бази даних; - забезпечення комп'ютеризованої інформаційної системи колективного користування; - інформаційно-технологічне та бібліотечне обслуговування; - методичне і технологічне супроводження законопроектів; - функціонування офіційного веб-сайту ВР 	<ul style="list-style-type: none"> - фінансування діяльності; - матеріально-технічне забезпечення; - складання проекту кошторису ВР; - управління державним майном; - створення належних умов праці; - забезпечення засобами зв'язку та іншими засобами оргтехніки; - господарське обслуговування

Джерело : [132]

Як бачимо з таблиці 3.1, спільна робота парламентарів і працівників Апарату ВР України має бути злагодженою і у великій мірі вона має спиратися на науково-правові засади законотворчої діяльності та на чітку регламентацію законодавчої діяльності.

При цьому, законотворчу діяльність науковці розглядають як різновид правотворчої діяльності [151], в основі якої лежить розроблення й ухвалення якісних законів, які мають відповідати Конституції держави та міжнародним актам, згода на обов'язковість яких надається парламентом.

Для розроблення таких законопроектів має бути активна співпраця науки і парламенту та його апарату на засадах комплексного підходу, який включає науково-експертну, науково-дослідницьку, науково-консультативну та науково-методичну діяльність, яку, своєю чергою, в Україні мають забезпечувати не лише Науково-консультативна рада при Голові ВР України, а й Дослідницька служба Верховної Ради та громадськість [170].

Особливе значення у цьому плані має набути громадськість, серед якої, зокрема, студентська молодь, яка може, на наш погляд, бути максимально активною за умов діджиталізації законотворчої і законодавчої діяльності.

Втім, на жаль, в Україні фіксується відсутність необхідної цифрової компетенції [191]. Але інноваційний розвиток триває без зупину і у законотворчій діяльності науковці вже пропонують додати ще один новий напрям – дозаконодавчу наукову експертизу (*pre-legislative scrutiny*), яка розширить межі чинного законодавства [136] і створить умови для залучення більшої кількості незалежних експертів на першому етапі розроблення проекту закону.

З метою підвищення якості законів цей напрям є перспективним. Однак, він ще недостатньо застосовується у ВР України, на відміну, наприклад, від парламенту Британії [194], а також на відміну від проведення постзаконодавчого, також відносно нового процесу, який почала застосовувати у 2024 році Дослідницька служба ВР України [188] для моніторингу й оцінки законодавства щодо досягнення власних цілей, а також - запропонувала відповідні Методичні рекомендації на основі Закону України «Про закони і законодавчу діяльність» [130].

Тобто, сучасні науковці і практики парламентської діяльності пропонують розширити її сферу ще двома новими (інноваційними) процесами,

такими як постзаконодавчий, розглянутий нами раніше, та дозаконотворчий, на допомогу розвитку якого нами пропонується відповідна модель створення електронного законопроекту у сучасній інноваційній технології е-парламенту, яка включає такі етапи:

1. Визначення ініціаторів законопроекту.
2. Вибір програмного продукту.
3. Створення законопроекту.
4. Обговорення законопроекту.
5. голосування за законопроект.
6. Висвітлення результату (див. : рис. 3.1).

Рис. 3.1. Модель створення електронного законопроекту

Джерело: розробка автора

Для виконання цих етапів, поданих на рис. 3.1., необхідно:

- створити базу ключових слів та основних запитів, за якими має здійснюватися пошук у системі електронного законопроекту;
- створити онлайн платформу для законопроектів за допомогою автоматичної програми;
- надіслати законопроект на розгляд профільним експертам, акредитованим при ВР України;

- внести уточнення та пропозиції;
- за результатами їх перевірки надати офіційну відповідь, яка розміщується на сайті ВР України (при позитивному рішенні законопроект вноситься на голосування; при негативному - програма далі продовжує пошук деталей та підтверджуючих фактів, або ж люди самі надсилають).

Таким чином, формується основна структура та галузь пошуку, в яку входить:

- назва, уповноважений орган, ідентифікаційні номери, дата затвердження;
- преамбула (один або кілька абзаців із зазначенням мети, цілей та обґрунтування резолюції);
- пункти оперативні (один або кілька абзаців, що детально описують резолюцію);
- ключові слова-маркери, за якими здійснюватиметься пошук (далі програма автоматично буде додавати нові слова);
- додатки.

Розробка і обговорення законопроекту відбувається в електронному форматі, а дебати в законодавчих комітетах та судових процесах фіксуються в електронних документах.

Законодавство приймається через процес голосування та через сукупність таких документів, як запропоноване законодавство, запропоновані поправки, робочі документи комітетів ВР України.

На кожному етапі створення е-законопроекту передбачено врахування таких принципів інноваційного розвитку парламентської діяльності, які є базовими.

Це:

- партнерство і співробітництво;
- взаємоузгодження інтересів;
- рівноправність, цільова орієнтація, системність, адаптивність, відкритість, субсидіарність.

Запровадження такої моделі переконливо доводить, що інноваційна парламентська діяльність не є короткостроковою проблемою розвитку держави, а набуває статусу головного імперативу у державах з розвиненою економікою і демократією.

В Україні така модель має стати нормою і таким чином визначати інноваційний характер діяльності парламенту та суб'єктів і об'єктів парламентської взаємодії, що сприятиме формуванню інноваційно-орієнтованої політики в державі, спрямованої на людину, а не на процес [49].

Як *висновок* зазначимо, що в сучасних умовах цифровізації відбувається поступове перетворення всіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. У парламентській діяльності - це послуги законопроектування, які передбачають застосування сучасних інновацій (соціальних та технологічних). Розроблена модель створення е-законопроекту у парламентській діяльності включає кілька етапів: формування ініціативної групи розробників законопроекту; використання соціальних мереж і програмних продуктів; онлайн участь у розробленні й обговоренні законопроекту; онлайн голосування і висвітлення результату у соціальних мережах, проведення дозаконодавчої наукової експертизи проектів законів, яка є активно застосовуваною у прогресивних державах світу. Така модель сприяє розвитку цифрового суспільства, здатного перетворити всі державні послуги на зручні онлайн-сервіси у ХХІ столітті і спонукає Український парламент (ВР України) – вищий законодавчий орган державної влади - застосовувати інноваційні форми, методи та технології у своїй діяльності з метою досягнення найбільш ефективного результату в державі і суспільстві.

Таким чином, інноваційна парламентська діяльність є особливим видом політико-управлінської діяльності, який здійснюється парламентарями і виборцями не лише на загальнонаціональному, а й на місцевому рівнях публічної влади і публічного управління з вироблення і реалізації публічної політики в державі та передбачає розроблення і впровадження якісно нових парламентських послуг, які суттєво змінюють попередній її стан.

Висновки до розділу 3

Охарактеризовано міжнародний досвід з упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність, пов'язаний:

- з одного боку, з розробкою складних інформаційних технологічних систем, таких, наприклад, як АТ4АМ, розробленої у рамках широкої програми е-парламент та спрямованої на поглиблення і спрощення законодавчого процесу в Європейському парламенті;

- з іншої сторони - із розвитком мережевих інтернет-ресурсів для створення нових цінностей у колективній співпраці, які пов'язані з комунікативними здібностями особистості;

- з третьої сторони – із впровадженням проектів міжпарламентського співробітництва, як на рівні окремих країн, так і співтовариства в цілому щодо міжпарламентської взаємодії;

- з четвертої сторони – з підвищенням ролі парламентських бібліотек і дослідницьких служб.

З'ясовано, що з розвитком електронного парламенту пов'язані не лише техніко-технологічні інновації, а й комунікативно-технологічні, які сприяють розвитку людських ресурсів в умовах електронного суспільства й електронної демократії. Прогрес у цьому напрямі визначається міжнародним Індексом розвитку електронного уряду, який включає два технологічних показники (Індекс онлайн обслуговування та Індекс телекомунікаційної інфраструктури) і один - комунікативний (Індекс людського розвитку).

Розглянуто специфіку комунікативно-технологічних (соціальних) технологій, яка полягає у відповідній організації управлінських впливів, формуванні соціально вагомих цілей, досягненні суспільних результатів. Зазначено, що в умовах значних геополітичних змін, особливе значення має політика соціальної орієнтації, яка суттєво впливає на зміну поведінки парламентарів та інших учасників парламентської діяльності шляхом застосування ними не лише технологічних пристроїв у своїй роботі, а й використання сучасних методів соціального управління, що ґрунтуються не на

веберівській (класичній) теорії управління, а на теорії «нового менеджменту» (New Public Management), у якій жорстка ієрархія, формалізм, чітка дисципліна замінюються гнучкістю у застосуванні офіційних норм і правил та формуються демократичні принципи і гуманістичні цінності.

Незважаючи на агресивну війну РФ проти України, виявлено позитивні тенденції розвитку інновацій в Україні, серед яких на особливу увагу заслуговують питання рейтингу інноваційних результатів, випереджального характеру економіки, утримання лідерства за показником корисних моделей. Негативними тенденціями залишаються зниження показників, пов'язаних із інституціями, людським капіталом і науковими дослідженнями, охопленням вищою освітою та тривалості навчання в школі, іноземних інвестицій, темпів розвитку інфраструктури.

Визначено, що усуненню негативних тенденцій розвитку інновацій у парламентській діяльності в Україні сприятиме підвищення рівня цифрової та комунікативної компетентності у парламентарів і працівників Апарату Верховної Ради України.

Наголошено на тому, що інноваційна парламентська діяльність пов'язана з переходом до моделі електронного парламенту, яка має дотримуватися таких принципів у своїй діяльності, як прийняття політики: заохочення прозорості; забезпечення повної інформації про підгрунття, громадські та особисті заходи та справи членів; управління інформацією про бюджет; відкриття всіх процедур законодавчого процесу.

Надано практичні рекомендації з удосконалення механізмів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність на засадах відкритості, інформатизації, цифровізації, діджиталізації, зокрема представницьким органам влади (парламенту, місцевим радам депутатів): посилити увагу до електронного поширення офіційних документів, законів в Інтернеті; запровадити стандарти якості для ефективного управління інформацією і для довгострокового зберігання формальної документації; запровадити стандартні формати документів із можливістю застосування ІКТ

для підтримки обміну інформацією та співробітництва; запровадити класифікатор документів і законів, які мали б прийматися у різних режимах - на пленарному засіданні при постатейному читанні, більшістю голосів на пленарному засіданні, без обговорення і постатейного голосування.

Запропоновано у діяльності ВР України запровадити оцінку можливих наслідків прийняття тих чи інших законів шляхом проведення дозаконодавчої наукової експертизи проектів законів у форматі моделі е-законопроекту, який включив етапи формування ініціативної групи розробників, використання соціальних мереж і програмних продуктів, онлайн участі, онлайн голосування, висвітлення результатів обговорення у соціальних мережах, надання наукових дозаконодавчих експертних висновків.

Використані авторські джерела: [5; 28-29; 190-191]

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розв'язано важливе наукове завдання, яке полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні механізмів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність та розробленні перспективних напрямів їх застосування в сучасних умовах в Україні, відповідно до чого сформульовано такі висновки та рекомендації:

1. Визначено наукові погляди на проблему дослідження парламентської діяльності, як міждисциплінарної категорії, що характеризується особливим видом політико-управлінської діяльності депутатів представницьких органів влади, які обираються на загальнонаціональних (парламент) та місцевих (ради) виборах, і лідерів інститутів громадянського суспільства (політичних партій, громадських об'єднань) в їхній активній взаємодії, з метою вирішення загальнодержавних та місцевих справ.

З'ясовано, що парламентська діяльність суттєво відрізняється від інноваційної парламентської діяльності застосуванням таких інструментів впливу на політичні процеси і процедури, як інформаційно-комп'ютерні та комунікативно-технологічні.

До політичних процесів і процедур віднесено:

- вибори, регламенти роботи парламенту і місцевих рад;
- законотворчу діяльність лідерів політичних партій і громадських об'єднань;
- законодавчу та пост законодавчу (контрольну) діяльність парламентарів.

Уточнено, що *парламентська діяльність* – це міждисциплінарна категорія, що характеризується особливим видом політико-управлінської діяльності депутатів представницьких органів влади, які обираються на загальнонаціональних (парламент) та місцевих (ради) виборах, і лідерів інститутів громадянського суспільства (політичних партій, громадських об'єднань) в їхній активній взаємодії з метою вирішення загальнодержавних

та місцевих справ; *інновація в управлінні* – якісно новий стандарт, форма, метод, засіб, структура управління на основі використання сучасних досягнень науки і технологій; *інноваційна парламентська діяльність* – діяльність суб'єктів й об'єктів активної взаємодії в державі, спрямованої на вирішення загальнонаціональних і місцевих проблем з упровадження інновацій; *інноваційна технологія* – сукупність методів (способів, прийомів), засобів розробки, підтримки та реалізації інновацій, спрямованих на якісні зміни показників діяльності будь якої системи чи процесу; *інноваційна технологія у парламентській діяльності* – сукупність методів (способів, прийомів), засобів розробки, підтримки та реалізації інновацій, спрямованих на якісні зміни показників діяльності суб'єктів й об'єктів активної взаємодії в державі.

2. Визначено еволюційний розвиток парламентської діяльності в умовах інноваційних змін, а саме: інновації набули активного розвитку від математичних і логічних (XIX ст.) до інформаційно-комунікаційних (XX ст.), цифрових та інтелектуальних (початок XXI ст.).

Виокремлено й охарактеризовано найбільш прийнятні інноваційні технології в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, які застосовуються у парламентській діяльності. Це - електронний парламент, методи менеджменту ефективності, методи програмування, проектування, фандрайзинг, форсайт-технології, краудсорсинг, технології із залученням послуг експертів.

З'ясовано, що інноваційні технології є універсальними для будь якої системи і, зокрема, парламентської; характеризуються внесенням якісних змін у парламентську діяльність, яка набуває більших характеристик відкритості, демократичності, системності, цілеспрямованості.

Наголошено, що інноваційні технології у парламентській діяльності якісно змінюють попередній її стан, зокрема, у системі взаємодії «представницькі органи влади – громадянське суспільство» та у поведінці основних суб'єктів активної взаємодії в державі - політичні партії,

парламент, парламентарі всіх рівнів.

З'ясовано, що при застосуванні інноваційних технологій у парламентській діяльності жорстка ієрархія і формалізм змінюються на:

- гнучкість, цілеспрямованість, відповідальність - у застосуванні офіційних норм і правил;
- демократичність, гуманність, партнерство, співробітництво, відкритість, творчість, системність - у взаємодії між суб'єктами й об'єктами активної взаємодії в державі.

3. Обґрунтовано механізми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність (політико-правовий, організаційно-функціональний, технологічний), які включають, відповідно, комплекс її нормативно-правового забезпечення, повноваження її основних суб'єктів та інструменти застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних та комунікативних технологій.

Визначено, що політико-правовий механізм впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність включає комплекс її нормативно-правового забезпечення, який складається з первинних форм правового регулювання (Конституція України, закони України) та вторинних форм правового регулювання (підзаконні акти України), які ґрунтуються на *принципі транспарентності* (відкритості, прозорості, гласності, підзвітності) діяльності представницьких органів влади, які в умовах використання інформаційно-комунікаційних, цифрових та інтелектуальних технологій стають традиційно застосовуваними і відповідають встановленим нормам і стандартам права Європейського Союзу.

Організаційно-функціональний механізм - включає повноваження основних суб'єктів парламентської діяльності (політичні партії, парламент, парламентарі всіх рівнів, працівники апарату парламенту), діяльність яких ґрунтується на принципі демократії; технологічний механізм - включає інструменти застосування сучасних ІКТ у парламентській діяльності, що

ґрунтуються на принципі інформаційності – базовому в моделях е-парламенту та е-демократії.

Обґрунтовано, що постзаконодавчий процес є: невід’ємною складовою парламентської діяльності разом із виборчою, законодавчою, законотворчою; парламентською інновацією, яка посилює контрольну і законодавчу функції парламенту; використовує ІКТ у регламентних процедурах парламентської діяльності.

Розроблено й обґрунтовано теоретичну модель створення електронного законопроекту у парламентській діяльності, яка включає такі етапи, як: формування ініціативної групи розробників законопроекту; використання наявних соціальних мереж і програмних продуктів; онлайн участь членів ініціативної групи у розробленні й обговоренні законопроекту; розроблення процедури електронного голосування за законопроект; висвітлення результату у соціальних мережах та надання наукового експертного дозаконопроектного висновку. Така модель ґрунтується на математичних й алгоритмічних технологіях, розроблених вкінці ХІХ ст. та інформаційно-комунікаційних, телекомунікаційних, цифрових технологіях і технологіях штучного інтелекту - початку ХХІ ст.

4. Охарактеризовано повноваження основних суб’єктів упровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність (парламентарів та працівників апарату парламенту), які пов’язані із застосуванням ІКТ для забезпечення не лише виборчого, законотворчого, законодавчого процесів, як основних її складових, а й пост законодавчого процесу, який сприяє посиленню контрольної функції парламенту, є її невід’ємною частиною і потребує виконання організаційних і дослідницьких завдань.

З’ясовано, що парламенти демократичних держав світу у ХХІ столітті прагнуть використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології для радикального поліпшення якості своїх послуг і поліпшення доступу до всієї парламентської інформації в якості стратегічного ресурсу для молодих і

активних демократій. Для цього застосовується стандартний підхід зі стандартизації надання парламентських послуг із метою доповнення національних рамок взаємодії електронного уряду й електронного парламенту із глобальним виміром і, таким чином, - для забезпечення можливості взаємодії парламентів в усьому світі. Це забезпечує відкритий доступ до інформації, фокусуючись на семантичній (зрозумілій будь-якій людині) і технічній інформації, заснованій на мові XML (розширена мова розмітки), специфікація якої є світовим стандартом функціональної сумісності на рівні документів.

5. Визначено перспективні напрями впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність шляхом:

- удосконалення організаційно-правового й інформаційного забезпечення діяльності Верховної Ради України за умов злагодженої роботи з її Апаратом, досвідом та професіоналізмом працівників;

- запровадження зарубіжного досвіду інноваційної парламентської діяльності у вітчизняну практику за умов вирішення інфраструктурних питань у сфері електронного забезпечення, пов'язаного з: розробкою складних інформаційних технологічних систем із використанням хмарних технологій, що передбачає створення хмаро орієнтованого інформаційного середовища та сприяє розвитку навчальної мобільності, групової співпраці для ефективного, безпечного досягнення поставлених цілей; розвитком мережевих інтернет-ресурсів для створення нових цінностей у колективній співпраці, пов'язаних із комунікативними здібностями учасників парламентської діяльності; впровадженням проєктів міжпарламентського співробітництва як на рівні окремих країн, так і співтовариства в цілому, щодо міжпарламентської взаємодії; підвищенням ролі парламентських бібліотек і дослідницьких служб;

- створення моделі електронного законопроекту у парламентській діяльності, яка активно застосовується у прогресивних державах світу і активно використовує технології штучного інтелекту з урахуванням переваг

і ризиків цієї інновації.

6. Сформульовано практичні рекомендації з удосконалення механізмів упровадження інноваційних технологій у парламентську діяльність в сучасній Україні:

- сприяти визнанню пріоритетності професіоналізму у парламентській діяльності, зокрема у працівників Апарату Верховної Ради України та народних депутатів, щодо застосування ними інноваційних технологій у законодавчому процесі;

- сприяти створенню парламентського хмарного Центру обробки даних у парламенті, який забезпечить систему електронного парламенту шляхом: виходу до мережі через базову систему автентифікації з використанням імені користувача та пароля; заміни паперових документів електронними файлами; розподілу системи послуг на внутрішньо-процедурні та консультативні; керівництва власними проектами парламенту та іншими послугами, які можуть бути на аутсорсингу; орієнтації на користувача, а не на технології і пристрої; активного використання технологій штучного інтелекту.

- сприяти розвитку інноваційних технологій у парламентській діяльності, які підвищують активність взаємодії її суб'єктів: аутсорсинг (передача певних видів чи функцій діяльності іншій організації); повне управління якістю – TQM (Total Quality Management) та повне лідерство задля якості – TQL (Total Quality Leadership), що здійснюється шляхом застосування міжнародних стандартів якості ISO серії 9000; форсайт-технології (інтелектуальні технології спільного проектування майбутнього); краудсорсинг (технології залучення до рішення широкого кола осіб з метою використання їх творчих здібностей, знань та досвіду); діджиталізація (технології створення інформаційно насиченого середовища); бенчмаркінг (спосіб вивчення діяльності інших держав); академія краудфандингу для стартапів; лабораторія альтернативного фінансування; оцінювання соціальних змін; табір соціальних інновацій; хакатон (спосіб швидкого винайдення варіантів різних рішень, які є доволі складними);

- сприяти: запровадженню практики проведення дозаконодавчої наукової

експертизи проектів законів; розробленню стандартних правил підготовки і оформлення проектів законів; розвитку постзаконодавчому парламентському контролю за якістю ухвалених законів; запровадженню сталого правового механізму прийняття законодавчих актів; запровадженню класифікації законів на такі, що приймаються на пленарному засіданні парламенту та такі, що приймаються більшістю, без обговорення і постатейного голосування;

- для впровадження хмарних технологій у діяльність Верховної Ради України пропонується: використання більш складних систем із використанням імені користувача та пароля; заміна паперових документів електронними файлами з доступом до них через будь-який термінал; введення в обіг приватних та віртуальних приватних хмар для прискорення обчислень; розподіл системи парламентських послуг на внутрішні (стратегія і планування), процедурні (законопроекти та інші парламентські документи), консультативні (підтримка клієнтів); керівництво власними проектами парламенту та інші послуги (система електронної пошти, файлового сховища, магазину додатків, людських ресурсів та обладнання, які можуть бути на аутсорсингу); зосередження не на пристрої, а на користувачеві, який буде оцінювати якість послуг; створення секретаріату дослідницької служби для постзаконодавчого контролю з метою забезпечення безперебійної координації з відповідними цільовими або галузевими комітетами ВР України щодо раціонального використання ресурсів та уникнення дублювання функцій парламентарів та працівників апарату; посилення ролі науково-експертної служби з проведення дозаконодавчої наукової експертизи проектів законів для підвищення їх якості і адаптації до законодавства ЄС; підтримка моделі електронного законопроекту, який забезпечив би проведення дозаконодавчої наукової експертизи проектів законів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімов А.В. Електронна демократія як альтернативна форма управління в Україні. Механізми державного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 29 (68). № 3. 2018. С. 23-27. ULR: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/7.pdf (дата звернення: 10.01.2025 р.).
2. Аліксійчук О.В. Тенденції розвитку сучасного парламентаризму: порівняльний аспект: дис. на зд. н.ст. д-ра філософії з політології за спеціальністю 052 «Політологія». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. 288 с.
3. Аліксійчук О. Тенденції розвитку сучасного парламентаризму. *Věda a perspektivy*. № 4(4) 2021. С. 35 – 49.
4. Андрій Гачков. Особливості парламентської діяльності в Україні в умовах сучасних викликів інформаційного суспільства. Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління : матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 112 – 115. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1986/files/6f7ca417-8b30-4593-a3c0-92c79505b382.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).
5. Андрій Гачков. Проблеми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність. Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 268 с., С. 133-135. ULR: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=osn&filtername=&page=2&tipn=News&newsid=1928> (дата звернення: 01.09.2024).
6. Андрій Гачков. Сучасні інформаційні технології: перспективи застосування у політичному управлінні. Соборність України: політика духовної

спільності, національних традицій і цінностей: матеріали 10-го ювілейного щорічного Всеукраїнського науково-практичного круглого столу до Дня Соборності України (Київ, 25 січня 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. С. 30-33. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4c2653df-781c-46aa-91c0-b5009e44965f.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

7. Андрій Гачков. Соціально-технологічне забезпечення парламентської діяльності в умовах сучасних викликів. Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. – Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2022. С. 28-31. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/316/files/dbca2488-6b24-4608-9db6-0931798c158b.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

8. Барікова А. В Україні запущено електронний парламент. URL: <https://pravo.org.ua/ua/news/20871323-v-ukrayini-3> (дата звернення: 05.09.2024).

9. Бассо Етьєн. Шість політичних пріоритетів Єврокомісії під керівництвом Урсули фон дер Ляєн. Стан справ, весна 2023. Поглиблений аналіз. Дослідницька служба Європейського парламенту (ДСЄП). 29 с. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2023/745698/EPRS_IDA\(2023\)745698_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2023/745698/EPRS_IDA(2023)745698_XL.pdf) (дата звернення: 05.01.2025).

10. Бойко-Бойчук Л. В. Поняття «соціальна інновація» : типи визначень, приклади застосування . Наука та інновації. 2009. № 3. С. 94–99.

11. Борисова А. М. Інформаційні технології як визначальний інструмент формування моделі ефективного державного управління. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (2). С. 405–408.

12. Бусленко В.В. Взаємовідносини влади та опозиції в державах Вишеградської групи: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. 320 с.

URL: <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/8857> (дата звернення: 05.09.2024).

13. В Україні внаслідок війни повністю зруйновані 400 закладів освіти. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3832111-v-ukraini-vnaslidok-vijni-povnistu-zrujnovani-400-zakladiv-osviti.html> (дата звернення: 16.01.2025).

14. Валентина Гошовська. Домінуюча роль парламенту в розвитку сучасного парламентаризму в Україні. Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації : зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (київ, 17 черв. 2022 р.) : / за заг. ред. л. г. комахи. київ : навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 129-131. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1973/files/09d5c66d-134a-420a-87b4-9638e17a381f.pdf> (дата звернення: 05.09.2024).

15. Валентина Гошовська. Вітчизняний парламентаризм: сучасні виклики та шляхи модернізації. Вітчизняний парламентаризм: виклики в сучасному геополітичному вимірі: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 21 лист. 2023 р.) /за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. 129 с.

16. Васильченко О. Ю. Розвиток інституту народного представництва в Україні: дис. на зд. н. ст. канд. н. з держ. упр.; 25.00.01 – теорія та історія державного управління. – К.: НАДУ, 2017. – 238 с.

17. Верховна Рада сто днів працює у турборежимі. URL: <http://www.golos.com.ua/article/325070> (дата звернення: 15.10.2024).

18. Верховна Рада України приєдналася до Декларації відкритості парламенту і стала учасницею ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/124856.html> (дата звернення: 05.10.2024).

19. Відкритий Парламент: проміжний звіт діяльності ініціативи на виконання Плану дій з реалізації Декларації відкритості Парламенту 5

лютого – 5 травня 2016 року.

URL:

<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Open-Parliament-report-Feb-May-2016-web-1.pdf> (дата звернення: 15.09.2024).

20. Виборчий Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст. 48). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 05.09.2024).

21. Ворона П.В. Особливості становлення та розвитку представницької влади в Україні (на прикладі місцевого самоврядування) П.В. Ворона // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4 (35). – С. 333–338.

22. Вступ до теорії правових систем / За заг. ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко: Монографія. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2006. – 432 с.

23. Гавкалова Н. Л. Організаційно-комунікаційне забезпечення – основа ефективності управлінської діяльності персоналу підприємств [Електронний ресурс] : монографія / Н. Л. Гавкалова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 191 с.

24. Гандзюк А.М. Удосконалення механізмів забезпечення фракційної стабільності парламенту України: автореф. на зд. н. ст. канд. н. з держ. упр.; 25.00.02 – механізми державного управління. – К.: НАДУ, 20187. – 20 с.

25. Гачков Андрій. Проблеми застосування інформаційних технологій у парламентській діяльності: зарубіжний та вітчизняний досвід: 30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 10 вересня 2021 / За заг. ред. Л.Г.Комахи, В.А.Гошовської. К.: ННІ ПУДС КНУТШ. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/5e2f5bc9-7e3f-4bb1-8017-18758fd31148.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

26. Гачков А.М. Парламентська діяльність в Україні в умовах цифровізації. Сучасні виклики для державної служби: інформаційно-комунікативний аспект : матеріали міжнар. круглого столу (Київ, 18 черв. 2024 р.) : / за заг. ред. Лариси Комахи, Наталії Корчак, Наталії Ларіної. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 252 с., С. 39-41. URL:

<https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=osn&filtername=&page=2&tipn=News&newsid=2120> (дата звернення: 01.09.2024).

27. Гачков А.М. Повноваження суб'єктів впровадження інновацій у вітчизняну парламентську діяльність. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 56 (2024) С. 187–194. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua> (дата звернення: 06.02.2025).

28. Гачков Андрій. Розвиток діяльності парламенту засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Практична політологія: тенденції і перспективи : матеріали І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) / за заг. Ред. В.А. Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. 112 с. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3> (дата звернення: 05.09.2024).

29. Гачков А., Даниленко Л. Особливості парламентської діяльності в Україні в умовах сучасних викликів інформаційного суспільства. *Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління* : матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 112 – 115. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1986/files/6f7ca417-8b30-4593-a3c0-92c79505b382.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

30. Георгіца А.З. Проблеми теорії та практики сучасного парламентаризму : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / Георгіца Аурел Зинавійович. – Чернівці, 1999. – 422 с.

31. Глобальний інноваційний індекс 2024: як Україна зберігає інноваційний потенціал в умовах війни. URL: <https://nipro.gov.ua/hlobalnyj-innovatsijnyj-indeks-24> (дата звернення: 05.09.2024).

32. Горбунова Л.М. Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності: Автореф. дис... канд.

юрид. наук: 12.00.07 / Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2005. – 21 с., С. 11, 15; Ющик О.І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми, здійснення в Україні. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1997. – 190 с.

33. Гордієнко М. Процес еволюції та політичні перспективи ідеології консерватизму. Політичний менеджмент № 5. 2007. С. 46-59. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/hordiienko_protases.pdf (дата звернення: 15.10.2024).

34. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2016. 672 с.

35. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]. - Київ : НАДУ, 2019. - 704 с.

36. Гошовська В. А. Парламентаризм: підручник. 3-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська та ін. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 592 с.

37. Гошовська В.А. Парламентаризм як особлива система публічного управління. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: монографія /авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В.А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. К.: ВПЦ "Київський університет", 2022. 976 с., С. 11-57. URL: <https://ir.library.knu.ua/knurepo/handle/123456789/301> (дата звернення: 05.09.2024).

38. Гошовська В.А. Політичне лідерство українського парламентаризму в сучасному геополітичному вимірі. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії № 50/2023. С. 142-149. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/50_2023/19.pdf (дата звернення: 01.09.2024).

39. Гошовська В. А. Сучасні тренди і проблеми розвитку парламентаризму в Україні. 30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 10 верес. 2021 р. / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. 335 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/5e2f5bc9-7e3f-4bb1-8017-18758fd31148.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).

40. Гошовська В.А., Кравчук О.Ю. Штучний інтелект в публічному управлінні: вектори сучасних досліджень. “Національні інтереси України”: науково-практичний журнал. 2024. № 2(2) 2024 С. 362-370. ULR: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/13305> (дата звернення: 05.01.2025).

41. Гошовська В.А., Пашко Л.А., Даниленко Л.І. Посилення інституційної спроможності Верховної Ради України як умова подолання кризи вітчизняного парламентаризму // Збірник наукових праць НАДУ, 2019.- № 1. URL: [file:///C:/Users/Lida/Downloads/10791-4629-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lida/Downloads/10791-4629-PB%20(1).pdf) (дата звернення: 05.09.2024).

42. Гошовська В., Рейтерович І. Політичний процес в Україні: особливості, проблеми та перспективи. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2023. Випуск 1(17). С. 16-20. URL: <https://publicadministration-knu.org/index.php/journal/article/view/207/73>

43. Гусєв В.О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2011. 624 с.

44. Даниленко Л. І. Інноваційний менеджмент: курс лекцій для освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування, освітня програма «Парламентаризм та парламентська діяльність». Київ: ННПУДС, 2024. 66 с. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/337/files/1cd57ccb-17a2-426f-abfc-47558641b138.pdf> (дата звернення: 15.11.2024).

45. Даниленко Л.І. Політична поведінка державних службовців: ціннісно-мотиваційний аспект. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Політичні науки». 2015. № 4. С. 71-77. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaduppu_2015_4_13 (дата звернення: 05.09.2024).

46. Даниленко Лідія. Соціальні інновації у публічному управлінні та їх вплив на забезпечення сталого розвитку України. Україна 2030: публічне

управління для сталого розвитку : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2020 р.) : у 3 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2020. Т. 2. С. 146–149.

47. Даниленко Л.І. Соціально-ціннісні орієнтири парламентської діяльності: Цінності, стандарти, компетентність в парламентській діяльності: навчальний посібник / за заг. ред. проф. В.А. Гошовської / Авт. кол. К.: НАДУ, 2016. С. 29 – 40.

48. Даниленко Л. Традиції і цінності парламентаризму в умовах глобальних змін. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. № 2 (18). С. 25-30.

49. Даниленко Л.І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку парламентської діяльності. 30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 10 вересня 2021 / За ред. Л.Г.Комахи, О.М.Андрєєвої, В.А.Гошовської. К.: ННІ ПУДС КНУТШ, С. 37-39. ULR: <http://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/5e2f5bc9-7e3f-4bb1-8017-18758fd31148.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

50. Даниленко Л.І., Аліксійчук О.В. Український парламент і парламентаризм: політико-правовий аспект. Наукові перспективи. № 10(40). 2023. С. 90-100. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/7029/7069> (дата звернення: 01.09.2024).

51. Даниленко Л.І., Гачков А.М. Проблеми розвитку парламентської діяльності в Україні в умовах цифровізації. Національні інтереси України. № 4 (4). 2024. С. 630 – 639. ULR: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/16238/16310>

52. Даниленко Л.І., Гошовська В.А. Інноваційна парламентська діяльність: особливості реалізації в сучасній Україні. Національні інтереси України. №5 (50). 2024 С. 619 – 627. ULR: naukovi.perspectuvu@ukr.net

53. Даниленко Л.І., Максименцева Н.О. Перспективні канали комунікації суб'єктів інноваційної парламентської діяльності. Національні

інтереси України. №1 (6). 2025 С. 587-599. ULR:
<http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/18577/18611> (дата звернення:
05.09.2024).

54. Даниленко Л. Рейтерович І. Публічно-приватна взаємодія і партнерство: складові інноваційної управлінської діяльності. Наукові перспективи № 1(55) 2025. С. 176-189. ULR: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1\(55\)-190-201](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1(55)-190-201) (дата звернення: 12.02.2025).

55. Даниленко Л.І, М.Ю.Твердохлеб. Підвищення індексу ціннісно-орієнтованої діяльності українських парламентарів як фактор протидії корупції Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку: матеріали щоріч. Всеукр. Наук.-практ. Конф. За міжнар. Учасстю, присв. 100-річчю державної служби в Україні (Київ, 25 трав. 2018 р.) : у 5 ч. / за заг. Ред. В.С. Куйбіди, М.М.Білинської, О.М.Петрос. – Київ: НАДУ, 2018. Том 5. С. 121 – 123.

56. Дев'яте скликання Верховної ради: керівництво для парламентаря. 24 с. ULR:
<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/a55c64dbedee140de558c6e5b3211762164669502cb4d8c94343ccfdd2a8249f.pdf>

57. Демократичні принципи. ULR:
https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/172..htm (дата звернення: 05.09.2024).

58. Дегтярьова І. О. Інновації в державному і муніципальному управлінні як необхідна умова соціально-економічних досягнень в сучасній Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2014. Вип. 1. С. 96–105.

59. Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України, підготовлені місією Європейського парламенту оцінки потреб під головуванням Пета Кокса, президента Європейського парламенту 2002-2004 рр. у вересні 2015 – лютому 2016). ULR: [http:](http://)

[//www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf](http://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf) (дата звернення: 05.09.2024).

60. Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.02.2025).

61. Древаль Ю.Д. Організація та діяльність парламентів: державноуправлінський аспект : дис... д-ра держ. упр. : 25.00.02 / Древаль Юрій Дмитрович. – Х., 2011. – 413 арк.

62. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Звіт ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" за 2020 рік. URL: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2021/03/zvit2020-1.pdf>. (дата звернення 22.03.2024).

63. Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: Поняття, сутність, структура. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К., 2010. Вип.19. С. 223-232.

64. Дудко І.Д. Міжнародний парламентаризм в інтерпретаціях західної політичної думки. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2022. № 37. С. 172-177. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.29/> URL: http://www.apfs.nuoua.od.ua/archive/37_2022/29.pdf

65. Електронний парламент України : досвід створення / за заг. ред. С. О. Довгого. К. : Логос, 2015. 452 с.

66. Електронний парламент: від паперу до е-парламенту. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/36112.pdf> (дата звернення: 05.09.2024).

67. Електронні послуги : навч. посіб. / І. В. Клименко ; за заг. ред. Н. В. Грицяк. К. : НАДУ, 2014. 100 с.

68. Електронне урядування. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 05.09.2024).

69. Елітознавство: підручник /за заг. ред. В.А.Гошовської. – К.: НАДУ, 2013. 268 с.

70. Елітознавство : підручник / кол. автор.; за ред. В.А. Гошовської, Л.Г.Комахи. 2-е видання, перероблене та доповнене. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2021. 220 с.

71. Єрмакова О.А. Глобальні тенденції в політиці інноваційного розвитку з позицій системної стійкості економіки. Економіка і суспільство. 2017. № 13. С. 839 - 846. ULR: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/143.pdf

72. Єсімов С.С. Бондаренко В.А. Транспарентність як принцип діяльності органів публічного управління в умовах використання інформаційних технологій. Соціально-правові студії. 2018. Випуск 1. С. 42-49. URL: http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/SPS_2018_1/09.pdf (дата звернення: 05.09.2024).

73. Заєць Є.Г. Перспективи і виклики для парламентаризму в умовах розвитку цифрового конституціоналізму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2024. № 1.84. С. 144-150.

74. Закон. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон> (дата звернення: 01.09.2024).

75. Законотворчість: контрольні функції парламенту / Заг. ред. і упоряд. Д. Ковриженка, Е. Рахімкулова; Програма сприяння парламенту України. – К.: Вид-во «Заповіт», 2006. – 108 с.

76. Запорожець Т.В. Формування та реалізація механізмів запровадження інтелектуального управління у діяльності органів державної влади: дис. на зд. н.ст. д.н. з держ. упр. за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління: Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2021. 532 с.

77. Звіт про діяльність дослідницької служби Верховної Ради України за вересень – грудень 2022 року. ULR: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32179.pdf> (дата звернення: 05.02.2025).

78. Звіт про діяльність дослідницької служби Верховної Ради України за II півріччя 2024 року. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33328.pdf> (дата звернення: 05.02.2025).

79. Іванюк О.В., Довженко В.А., Кравець І.В. Перспективи впровадження інформаційних технологій у вітчизняній системі публічного управління. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/37.pdf (дата звернення: 05.09.2024).

80. Ідеологія партії. URL: <https://sluga-narodu.com/about/ideology> (дата звернення: 05.02.2025).

81. Індекс демократії URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 05.02.2025).

82. Індекс людського розвитку 2024. URL: <https://www.google.com/search?q> (дата звернення: 05.02.2025).

83. Карпенко О. В. Вироблення стратегічних підходів та практичних рекомендацій із протидії поширенню в Україні дезінформації засобами соціальних медіа. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: "Державне управління". 2021. 1 (100). С. 7–14. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vnaddy_2021_1_3

84. Кількість користувачів Інтернет в Україні. URL: <https://www.google.com/search?q=%>

85. Книш П. В. Інноваційні соціальні технології : поняття і перспективи використання в системі державного управління. Державне управління : теорія та практика. 2013. № 2. С. 69–75.

86. Когутюк В.Ю. Теоретико-методологічні засади розвитку державного управління виборчим процесом в Україні (на основі досвіду країн

ЄС): автореф. на зд. н. ст. канд. н. з держ. упр.; 25.00.01 – теорія та історія державного управління. – К.: НАДУ, 2017. – 20 с.

87. Козярик В. До питання підвищення ефективності законодавчого процесу в парламенті // Зб. наук. пр. - К., 2004. - Вип.2. - С.436–445.

88. Колодійчук А. В. Методи дослідження ризиків впровадження інформаційно–комунікаційних технологій в умовах розвитку національної економіки / А. В. Колодійчук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2020. - № 2. - С. 45-50. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2020_2_8

89. Колодійчук А.В., Важинський Ф.А. Американська модель впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. The 3rd International scientific and practical conference “Technologies in education in schools and universities” (January 23 - 26, 2024), Athens, Greece. International Science Group. 2024. 363 p., С. 60-67. ULR: <https://books.google.com.ua/books?>

90. Коновалова М. В. Організаційні інновації в системі державного управління. Інвестиції : практика та досвід. 2012. № 11. С. 103–106.

91. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30, ст. 141.

92. Косич М.В., Губанова Н.Н., Розвиток електронного урядування в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. Харків 2023. № 81-82. С. 52 – 59. ULR: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/7Bo3rbp4>

93. Косович В.М. Проект Закону України «Про закони і законодавчу діяльність» та проект Закону України «Про нормативно-правові акти»: порівняльний аналіз. Журнал східно-європейського права. Електронне науково-практичне видання. 2016. № 26. ULR: <https://easternlaw.com.ua/uk/teoriya-ta-istoriya-derzhavi-i-prava-istoriya-politichnix-i-pravovix-uchen/kosovich-v-m-proekt-zakonu-ukra%D1%97ni-pro-zakoni-i-zakonodavchu-diyalnist-ta-proekt-zakonu-ukra%D1%97ni-pro-normativno-pravovi-akti-porivnyalnij-analiz>

94. Кравчук О. Ю. Політичне лідерство у системі політичної безпеки України. Актуальні питання науки, 2024. № 2 (20), 197-206. ULR: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9135/9184>

95. Кравчук О. Ю. Штучний інтелект у фокусі стратегічного планування публічного управління. Суспільство та національні інтереси. 2024. № 4(4). С. 1077–1083. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/issue/view/263/361> (дата звернення: 02.09.2024).

96. Кузьменко Юлія. Кабмін працює над Стратегією інноваційного розвитку України до 2030 року - Шмигаль. URL: <https://suspilne.media/639408-kabmin-pracue-nad-strategieu-innovacijnogo-rozvitku-ukraini-do-2030-roku-smigal> (дата звернення: 02.09.2024).

97. Кузнецов А. О. Інноваційні технології в державному регулюванні соціально-економічного розвитку регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Кузнецов Андрій Олегович. – Харків, 2006. 20 с.

98. Легін Л.М. Поняття та критерії якості закону: проблеми визначення. URL : <http://oaji.net/articles/2016/3229-1463726041.pdf>

99. Легітимність. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=54034

100. Лікарчук Н. Ілюзорні аспекти іміджів у політичній рекламі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Випуск 29. 2020. С.108-115. URL: <https://kpn.fpsp.npu.edu.ua/images/files/vupysk29.pdf>

101. Литвинова С. Г. Поняття й основні характеристики хмаро орієнтованого навчального середовища середньої школи / С. Г. Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2014. - Т. 40, вип. 2. – С. 28-30.

102. Ломжець Ю. В. Тенденції розвитку парламентаризму та напрямки удосконалення діяльності парламенту в Україні / Ю. В. Ломжець // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2012. - Т. 197, Вип. 185. - С. 51-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2012_197_185_12

103. Мазур В.Г. Інноваційні технології як напрям підвищення інформаційної відкритості органів влади та налагодження зв'язків влади із громадськістю. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 135–140. <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7295&i=20>

104. Лященко Н.Б. Політичні трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи: досвід для України: дис. на зд. н.ст. д-ра філософії з політології за спеціальністю 052 «Політологія». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024. 267 с.

105. Максименцева Н.О. Впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у вітчизняну парламентську діяльність: політико-правовий аспект : Національні інтереси України. 2025. № 2 (7). С. 679 – 691. <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/20057/20030>

106. Методичні рекомендації підготовлені Державним агентством з питань електронного урядування України з залученням експертів програми “Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах”. ULR: <https://data.gov.ua/uploads/files/2018-08-11-104353.234698Recomendation.pdf>

107. Міністерство розвитку громад та територій України. Розрахунок індексу регіонального людського розвитку за 2019 рік. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/rozrahunok-indeksu-regionalnogo-lyudskogo-rozvytku-za-2019-rik.pdf>.

108. Набатова О.О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти. Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». ULR: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/3-58-66.pdf>

109. Названий вік найбільш активних виборців на місцевих виборах. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/28/novyna/suspilstvo/nazvanyj-vik-najbilsh-aktyvnyx-vyborcziv-miscevyx-vyborax>

110. Недюха Микола. «Суспільні відносини» та «соціальні відносини» як поняття політико-правової науки. Наукові записки. Вип. 2 (94). С. 188 – 200. ULR: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/11/nedukha_suspilni.pdf

111. Окара А. Н. Новая идея для новой Украины. День. 2010. № 98, 102 с. ULR : <http://www.day.kiev.ua/299529>
112. Основи демократії / [авт. кол. М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін.] ; за заг. ред. А. Колодій. – К. : Ай-бі, 2004. – 668 с.
113. Основи вітчизняного парламентаризму : підруч. для студ. вищ. навч. закл. У 2 т. Т. 1 / за заг. ред. В. А. Гошовської ; В. А. Гошовська, Ю. В. Баскакова, О. Д. Брайченко [та ін.] ; уклад.: Н. Б. Ларіна, Л. А. Пашко, І. Г. Сурай, К. Ф. Задоя ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Київ : НАДУ, 2011. - 408 с.
114. Оцінка впливу в парламенті: обмін досвідом між Україною та ЄС. ULR: <https://research.rada.gov.ua/news/novyny/75458.html>
115. Парламентські інновації через постзаконодавчий контроль: новий посібник для парламентів / Франклін де Врізе, Марія Мусмуті. К. : Пабліш Про, 2023. 96 с. ULR: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/Committees/Publications/PLS-innovations.pdf>
116. Парламентська діяльність: цінності, стандарти, компетентність: Словник основних термінів / за заг. ред. проф. Гошовської В.А. / Авт. кол. – К.: НАДУ, 2016. – 153 с.
117. Парламентаризм та парламентська діяльність: словник-довідник /уклад.: В.А. Гошовська, Н.Г.Протасова, М.М.Газізов та ін. ; за заг. ред. д.політ.н., проф. В.А.Гошовської. – К.: НАДУ, 2012. – 228 с.
118. Парламентсько-президентська республіка. ULR: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
119. План відновлення України. ULR: <https://recovery.gov.ua> (дата звернення: 01.09.2024).
120. План дій із впровадження Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” у 2014-2015 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 1176-р. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176-2014-p#Text>

121. Погорєлова А. І. Якісні закони – ефективна політика. Держава і право. Серія: Політ.науки. Київ, 2018. Вип. 78. С. 108-120.
122. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підруч. : у 2 т. / за ред. В. Ф. Погорілка. Київ : ТОВ Вид-во “Юрид. думка” 2006. С. 196-197.
123. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства : монографія / авт. кол. : В. А. Гошовська [та ін.] ; за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 144 с. (Наукова школа вітчизняного парламентаризму. Серія «Бібліотека народного депутата»).
124. Політичне лідерство : навч. посіб. / за заг. ред В.А.Гошовської, Л.А.Пашко. – К. : НАДУ, 2013. – 344 с.
125. Політична участь як показник рівня політичної культури суспільства : практич. посіб. / авт. кол. : В. А. Гошовська [та ін.] ; за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 112 с. (Наукова школа вітчизняного парламентаризму. Серія «Бібліотека народного депутата»).
126. Положення про Апарат Верховної Ради України : Розпорядження Голови Верховної Ради України від 25 серпня 2011 р. № 769 {в редакції розпорядження Голови Верховної Ради України № 734 від 20 листопада 2014 р.}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3>
127. Попов С.А., Панченко Г.О. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : навч. посіб. / С. А. Попов, Г. О. Панченко. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. – 220 с. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/29.03.2019.pdf>
128. Представницька влада у державотворчому процесі України: монографія / за ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. 398 с. (Серія “Наукова школа вітчизняного парламентаризму”).
129. Про доступ до публічної інформації : Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
130. Про закони і законодавчу діяльність : Закон України. __

131. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

132. Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України. № 769 від 25 серпня 2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#Text>

133. Про затвердження Стратегії електронного парламентаризму на 2018-2020 роки: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 05.07.2018 р. №278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278/18-%D1%80%D0%B3>

134. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України від 17 березня 2016 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-19>

135. Про інноваційну діяльність: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст.266). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

136. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України. <https://ips.ligazakon.net/document/z950051>

137. Про Національну програму інформатизації: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 51, ст.127). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>

138. Про політичні партії в Україні: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 23, ст.118). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

139. Про правовий режим воєнного стану: Закон України. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

140. Про правотворчу діяльність (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 93, ст.364. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 93, ст.364). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/521390___774633

141. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 13. С. 93.

142. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

143. Про статус народного депутата України: Закон України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

144. Проблеми законодавчої політики / Загальна редакція В.М. Литвина, Голови Верховної Ради України, академіка НАН України. Випуск 1. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 800 с.

145. Програма інформатизації законотворчого процесу у Верховній Раді України на 2012-2017 роки : Постанова Верховної Ради України від 05.07.2012 р. № 5096-УГ. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 37. С. 492.

146. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. Проект 2017. 112с. URL: file:///C:/Users/Lida/Downloads/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf

147. Развадовська М.В. Внутрішньоуправлінська діяльність Верховної Ради України (організаційно-правові засади): Автореф. на здоб. наук. ступ канд. юрид. наук., Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2005. – 20 с.

148. Реалізація парламентської реформи (червень-серпень 2018 року). URL: <http://radaprogram.org/content/realizaciya-parlamentskoyi-reformy-cherven-serpen-2018-roku>

149. Розпорядження Голови Верховної Ради України «Про затвердження Положення про порядок роботи у Верховній Раді України із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради України» від 22 травня 2006 р. № 428.

150. Розпорядження Голови Верховної Ради України «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України» від 25.08.2011 р. № 769. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3>

151. Романчук, В. І. (2022). Окремі питання співвідношення правотворчого, нормотворчого та законодавчого процесів. Часопис Київського

університету права, (2-4), 37-41.
<https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/913>

152. Савчук Л.С. Участь інститутів молодіжного парламентаризму у державотворчих процесах України: теоретико-методологічний аспект... дис. на зд. н. ст. канд. н. з держ. упр.; 25.00.01 – теорія та історія державного управління. – К.: НАДУ, Ів.- Франківський нац. техн. Ун-т нафти і газу МОН України. 2018. – 308 с.

153. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war>

154. Саух П.Ю, Саух І.В. «Суспільство 5.0». Архітектоніка освіти в умовах п'ятої промислової революції: виклики та перспективи. Вісник НАПН України, 2023, 5(2). С.1-7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/411/477>

155. Світові моделі державного управління: досвід для України / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка, П. І. Крайні ка, Х. М. Дейнеги. – К.: НАДУ, 2012. – 612 с.

156. Сидоренко С. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. Європейська правда. 18.06.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516>

157. Слишинський Володимир. Перспективи розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Верховної Ради України. Практична політологія: тенденції і перспективи : матеріали І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 17 березня 2-21 р.) /за заг. Ред. В.А.Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. 112с., С. 86-91. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3>.

158. Слово і діло. URL: www.slovoidilo.ua/2019/10/01/infografika/polityka/rady-pochatku-roboty-ix-sklykannya-vnesly-550-zakonoproektiv

159. Смірнова І.І., Сімаков К.І.. Оцінка рівня розвитку людського капіталу України в умовах глобалізації. Економічний вісник Донбасу. № 1(55).

2019. С.151-156. URL:
<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/151392/19-Smyrnova.pdf?sequence=1>. (дата звернення 19.03.2021).]
160. Список країн за кількістю користувачів Інтернету. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%>
161. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект 2017. 112 с.
162. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року (проект). URL: <https://www.businesslaw.org.ua/strategiya-innovaciinogo-rozvitku-ukrainy> (дата звернення 1.02.2025).
163. Стратегія «Україна 2030e – країна з розвинутою цифровою економікою». URL https://hvylya.net/uk/special-projects/177938-ukraina-2030e-kraina-z-rozvinutoju-cifrovoju-ekonomikoju#google_vignette (дата звернення 1.02.2025).
164. Сутність і структура політичної культури [Електронний ресурс] – URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/polit/271-rozenfeld/4229-s-1-----.html> (дата звернення 14.01.2025).
165. Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри / І. С. Хмелько, О. Ю. Бруслик, О. П. Євсєєв, І. В. Мукомела ; [редкол.: С. Г. Серьогіна (голов. ред.) та ін.] ; НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Юрайт, 2018. 197 с.
166. Таран Є. І Особливості публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2020, № 2. С. 22-26. URL: <http://pa.stateandregions.zp.ua/issue-2-2020> (дата звернення 14.02.2025).
167. Твердохлєб М.Ю. Аксиологічні основи парламентської діяльності: теоретико-методологічний аспект: дис. на зд. н.ст. канд.н держ.упр., 25.00.01 – теорія та історія державного управління.- К.: НАДУ при Президентіві України, 2019. 211 с.

168. Твердохлеб М.Ю. Аксіологічні основи парламентської діяльності: теоретико-методологічний аспект – автореф. на зд. н.ст. к.держ.упр. К.: НАДУ. 2019. 20 с.

169. Твердохлеб М. Ю. Понятійне поле дослідження проблем аксіології парламентської діяльності в теорії державного управління. Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 26 трав. 2017 р.: у 5 ч. / за заг. ред. В. С. Куйбіди, А. П. Савкова, С. В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2017. Ч. 2: Децентралізація публічного управління. С. 123–126.

170. Томкіна О.О. Наукове забезпечення законотворчого процесу як комплексний механізм. Наукове українське право. № 5. 2022. С.37-45. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/347>

171. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. ULR: https://hvylyu.net/uk/special-projects/177938-ukraina-2030e-kraina-z-rozvinutoju-cifrovoju-ekonomikoju#google_vignette (дата звернення 1.01.2025).

172. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. <https://land.gov.ua/ukraina-otrymala-status-kandydata-na-chlenstvo-v-ies>

173. Україна піднялася на 13 місць у рейтингу готовності до запровадження електронного уряду. ULR: <https://everlegal.ua/ukrayina-pidnyalasya-na-13-mists-ureytyngu-gotovnosti-do-zaprovadzhennya-elektronного-uryadu> (дата звернення 14.02.2025).

174. Українці стали більш задоволеними державними е-послугами – опитування КМІС. ULR: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1471&page=1> (дата звернення 14.02.2025).

175. Хачатурян Х.В. Інновації в державному управлінні: Монографія. - К.: Вид-во НАДУ, 2005. - 252 с. ULR: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monogr/300f3409-0970-484c-9eb8-23c681cdf5d7.pdf (дата звернення 1.01.2025).

176. Хорішко Л.С. Політичне лідерство як суспільно-політичний ресурс інформаційного суспільства й інформаційного простору держави. Наукові перспективи: журнал. 2024. №2(44).

177. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <http://sdg.org.ua/ua/sdgs-and-governments> (дата звернення 14.01.2025).

178. Цифрова грамотність в Україні 2023. 70 с. URL: <https://hromada.gov.ua/research/cifrova-gramotnist-v-ukrayini-2023> (дата звернення 14.02.2025).

179. Цой Л. Н. Управление конфликтами: поиск ресурсов. URL: <http://www.conflictmanagement.ru/text/?text=814>

180. Чебаненко О. Інформаційний супровід роботи сучасних парламентів. Часопис Парламент. 2010. № 3. С. 2–31.

181. Чукут С. А. Впровадження електронного парламенту в Україні в контексті сучасних світових тенденцій. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2016. № 1. С. 133–137. URL: <http://ktru.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Vprovadzheniya-elektronno-go-parlamentu.pdf>

182. Шевчук М. І. Відкритість національних парламентів: досвід країн Європейського Союзу. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 2, С. 144-150.

183. Шишак А.О. Теоретичні засади інноваційної діяльності в публічному управлінні: дис. на зд. н.ст. д-ра філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». К.: НАДУ при Президентові України. 2020. 259 с.

184. Шульга М. А. Інновації в державному управлінні як умова розбудови сервісної держави / М. А. Шульга, М. В. Коновалова // Вісник КНУ імені Т. Шевченка. 2014. Вип. 1. С. 97–100.

185. Ющик О.І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми, здійснення в Україні. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1997. – 190 с.

186. Як депутати голосують за питання, які важливі для тебе? Знайди свого депутата за ім'ям. ULR: <https://rada4you.org>

187. Almond G., Verba S. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy In Five Nations. N. J. : Princeton University Press, 1963. С. 29-30.

188. The Research Service presented a draft of the Methodological recommendations for post-legislative scrutiny. ULR: https://research.rada.gov.ua/en/news/news_en/75792.html

189. Lydiia Danylenko, Oleksandr Aliksiichuk, Volodymyr Goshovskyi, Tetiana Korniakova, Nadiia Maksimentseva. Legal principles of increasing the institutional capacity of the Verkhovna Rada of Ukraine. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2022, issue 12/02-XXVIII. P. 203-209. ULR: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120228/papers/A_35.pdf chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkaj/http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120228/papers/A_35.pdf

190. Valentyna Goshovska, Artem Gandziuk, Lydiia Danylenko, Andrii Shemchuk, Andrii Hachkov. Problems of information provision of political security of Ukraine. /Проблеми інформаційного забезпечення політичної безпеки України. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2022, special issue 12/02-XXX p. 134 - 139. ULR: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_24.pdf

191. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, Andrii Hachkov, Sergi Paladiiichuk, Volodymyr Dzeha. Problems of Applying Information Technologies in Public Governance . IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 No.8, August 2021. pp. 71 – 78. ULR: http://paper.ijcsns.org/07_book/202108/20210810.pdf (web of science). <https://koreascience.kr/article/JAKO202127452888430.pdf>

192. . Valentyna Goshovska, Volodymyr Kreidenko, Viktoriia Sychova, Ihor Reiterovych, Iryna Dudko. Strategic guidelines for the development of Ukrainian Parliamentarism in the conditions of globalization AD ALTA: Journal of

Interdisciplinary Research open journal. 2022. issue12/02-XXVIII. P. 198-202.
URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120228/papers/A_34.pdf

193. Orliv M., Janiūnaitė B., Goshovska V., Daugėlienė R. Assessment and development of public servants using the design thinking methodology for the reforms and innovations introduction. *European Integration Studies*. 2021. №15. P. 34-46. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.eis.1.15.29114> (Scopus) URL: <https://eis.ktu.lt/index.php/EIS/article/view/29114> Оцінка та розвиток державних службовців з використанням методології дизайн-мислення для впровадження реформ та інновацій.

194. Pre-legislative scrutiny. URL: <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/pre-legislative-scrutiny>

195. World e-Parliament Report 2008. URL: <http://www.ictparliament.org/wepr2008.html>, С. 12.

196. Yanis Yansons, Andrii Semenchenko. The Mechanism of Information and Analytical Support for the E-Democracy Development : 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). 2021. P. 449-454. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=LVPGsSsAAAAJ&sortBy=pubdate&citation_for_view=LVPGsSsAAAAJ:hFOr9nPyWt4C

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Гачков А.М. Повноваження суб'єктів впровадження інновацій у вітчизняну парламентську діяльність. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 56, с. 187–194.

ULR: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/56_2024/23.pdf;

<https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.21>

2. Даниленко Л.І., Гачков А.М. Проблеми розвитку парламентської діяльності в Україні в умовах цифровізації. *Національні інтереси України*. № 4 (4). 2024. С. 630 – 639.

ULR: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/16238/16310>

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4\(4\)-630-638](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4(4)-630-638)

Особистий внесок: обґрунтовано проблеми розвитку парламентської діяльності в Україні в умовах цифровізації, зокрема, в умовах впровадження електронного парламенту, технології якого активно розвиваються в сучасній Україні.

Статті в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

2. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, **Andrii Hachkov**, Sergii Paladiiichuk, Volodymyr Dzeha. Problems of Applying Information Technologies in Public Governance . IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 No.8, August 2021. pp. 71 – 78. ULR: http://paper.ijcsns.org/07_book/202108/20210810.pdf (**web of science**).

<https://koreascience.kr/article/JAKO202127452888430.pdf>

Особистий внесок: виявлено тенденції у використанні інформаційних

технологій у публічній службі, зокрема: створення аналітичних порталів; забезпечення громадського контролю; забезпечення прозорості та підзвітності; застосування електронної техніки в політиці та публічному управлінні.

2. Valentyna Goshovska, Artem Gandziuk, Lydiia Danylenko, Andrii Shemchuk, **Andrii Hachkov**. Problems of information provision of political security of Ukraine. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2022, special issue 12/02-XXX р. 134 - 139. ULR: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_24.pdf (**Web of science**)

Особистий внесок: визначена особлива роль представницьких органів влади у забезпеченні політичної безпеки держави.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Гачков Андрій. Розвиток діяльності парламенту засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Практична політологія: тенденції і перспективи* : матеріали І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) / за заг. Ред. В.А. Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. 112с., С. 15-19. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3>

2. Андрій Гачков. Проблеми впровадження інноваційних технологій у вітчизняну парламентську діяльність. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 268 с., С. 133-135. ULR: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=osn&filtername=&page=2&tipn=News&newsid=1928>

3. Андрій Гачков. Особливості парламентської діяльності в Україні в умовах сучасних викликів інформаційного суспільства. *Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління* : матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг.

ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 112 – 115. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1986/files/6f7ca417-8b30-4593-a3c0-92c79505b382.pdf>

4. Андрій Гачков. Соціально-технологічне забезпечення парламентської діяльності в умовах сучасних викликів. *Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу*: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. – Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2022. С. 28-31. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/316/files/dbca2488-6b24-4608-9db6-0931798c158b.pdf>

5. Андрій Гачков. Сучасні інформаційні технології: перспективи застосування у політичному управлінні. *Соборність України: політика духовної спільності, національних традицій і цінностей*: матеріали 10-го ювілейного щорічного Всеукраїнського науково-практичного круглого столу до Дня Соборності України (Київ, 25 січня 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. С. 30-33. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4c2653df-781c-46aa-91c0-b5009e44965f.pdf>

6. Даниленко Л.І., Гачков А.М. Конституційне забезпечення незалежності України: тенденції і проблеми. Конституція і парламент України в умовах воєнного стану : *матеріали V Конгресу парламентаристів* (Київ, 26 черв. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024. 124 с. С. 43- 44. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2122/files/52fa2d39-6238-4d25-bd7c-1649a963abb2.pdf>

7. Гачков А.М. Парламентська діяльність в Україні в умовах цифровізації. *Сучасні виклики для державної служби: інформаційно-комунікативний аспект* : матеріали міжнар. круглого столу (Київ, 18 черв. 2024 р.) : / за заг. ред. Лариси Комахи, Наталії Корчак, Наталії Ларіної. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 252 с., 2024. С. 39-41. ULR: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=osn&filtername=&page=2&tipn=News&newsid=2120>

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

04050, м. Київ, вул. Академіка Ромоданова, 12/2
телефон (044) 481-44-03

24.12.2024 № 204-16-07-398

**ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах**

Видана Гачкову Андрію Миколайовичу з підтвердженням про те, що він дійсно брав участь у виконанні науково-дослідних роботах за комплексним науковим проектом "Державне управління та місцеве самоврядування" (номер державної реєстрації 0199U002827) Національної академії державного управління при Президентові України, а саме:

- у 2021 році - виконавець на громадських засадах (наказ Національної академії: від 15 березня 2021 року № 182-ос «Про залучення до виконання науково-дослідних робіт»); науково-дослідницьких робіт «Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства» (номер державної реєстрації № 0120U101662) та «Публічне управління інноваційним розвитком системи підвищення кваліфікації публічних службовців в Україні», номер державної реєстрації № 0120U101663, у рамках якої обґрунтовано питання політичної культури та напрями консолідації та єдності українського суспільства.

Довідка видана на підставі оригіналів наказів Національної академії «Про залучення до виконання науково-дослідних робіт», які зберігаються в архіві Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20).

Відповідно до Указу Президента України від 05 листопада 2020 року № 487/2020 "Про впорядкування використання об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Державного управління справами", розпорядження Кабінету Міністрів України "Деякі питання реорганізації закладів освіти" від 24 лютого 2021 року № 147-р, наказу Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2021 року № 316 "Про реорганізацію закладів

освіти” (зі змінами) Національну академію реорганізовано шляхом приєднання до Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Історична довідка: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Указ Президента України від 25 листопада 1999 року № 1496/99 “Про Київський національний університет імені Тараса Шевченка” носив назви:

з 1959 р. – Київський ордена Леніна державний університет ім.Т.Г.Шевченка;

з 1984 р. – Київський ордена Леніна і ордена Жовтневої революції Державний університет ім.Т.Г.Шевченка (Статут зареєстровано в мінвузі УРСР за № 6. Наказ Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 29 квітня 1984 року № 290).

Директор
Навчально-наукового інституту
публічного управління
та державної служби

Лариса КОМАХА